విషయసూచిక.

ప ద్య ము లు.

—:(0):—

———

శ్రీ

నీతికథామంజరి

——(౧)——

ద్వితీయభాగము.

౨౮ నక్క, కోడి.

నక్కయొకటి యొకనాఁటి తెల్లవాఱుజామున కోళ్ళదొడ్డివద్దకు వచ్చి తననిమిత్తమయి పన్నియున్నవలలో పడెను. అది యొక కోడిపుంజు దూరమునుండి చూచి, అటువంటిభయంకర మయినశత్రువులను సమీపించుట కొక్కసారిగా సాహసింపలేక భయపడుచు మెల్లమెల్లగాఁ గొంతదాపునకు వచ్చి, గుండెలు తటతట కొట్టుకొనగా చాటునుండి తొంగిచూచెను. నక్క దానిరాక చూచి చేరఁబిలిచి మాయ యచ్చుపడునట్లుగా "ఓమిత్రమా ! నాకిక్కడ నెటువంటికష్టము సంప్రాప్త మయినదో చూచితివి గదా! ఈయాపత్తంతయు నాకు నీమీఁదియపేక్షచేత వచ్చినది. నేను గ్రామసంచారము చేసి యీకంచెదాపుననుండి యింటికిఁ బోవుచుండఁగా నింతలో నీకంఠస్వరము వినఁబడినందున నీక్షేమసమాచారము విచారించి పోవలెనని వచ్చి యీవలలో పడినాను. కాఁబట్టి నీవీయురిని ఛేదించుటకయి నా కొకకత్తిని దెచ్చిపెట్టవలెను. ఆపని నీచేత కాకపోయెనా, నే నీయురిత్రాటిని నాపండ్లతో మెల్లఁగా తెగఁగొఱుకునపుడు నాదుర్దశను నీ వెవ్వరితోను జెప్పక యూరక యుండుము" అని మంచి

మాటలు చెప్పెను. ఆకోడిపుంజు మఱుమాటాడక పరుగెత్తుకొని పోయి బిగ్గరగాఁ గూసి వెంటనే తనయజమానుని కానక్కవార్త తెలియఁబఱిచెను. అంతట వాఁడొక పెద్దకఱ్ఱ తీసికొని వచ్చి పాఱిపోవుట కవకాశము కలుగకముందే నక్కను చావ మోఁదెను.

గీ. ముఖముముందఱ స్తుతులకు మోసపోక
తాను వారింపఁదగు నాపదలనిథంబు
ముందుగ విమర్శ యొనరించి బుద్ధిమంతుఁ
డిష్టులకుమాత్ర ముకార మాచరించు,

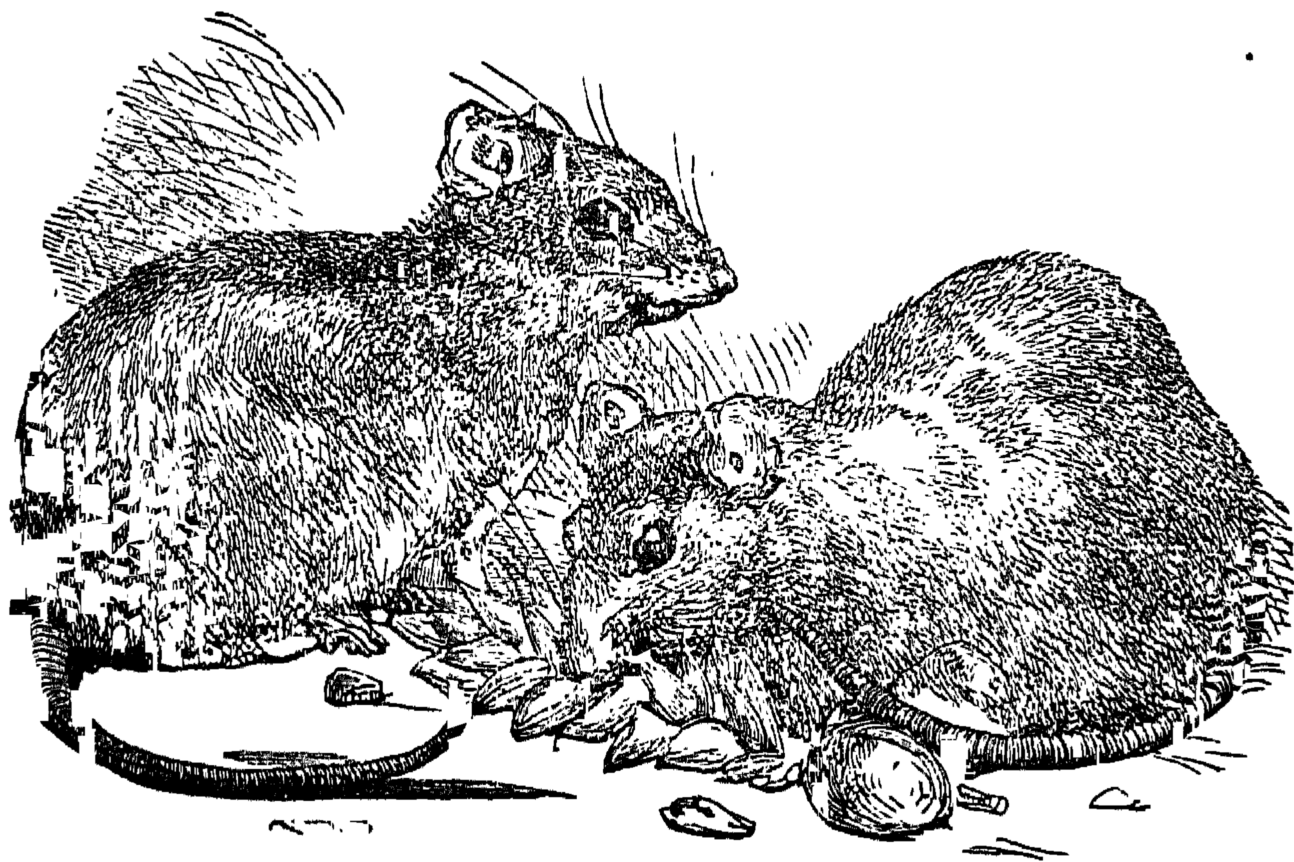

౭౨ సింహముతోలు కప్పుకొన్న గాడిద.

—:)o(:—

సింహచర్మ మొకచోటఁ బడియుండఁగాఁ జూచి యొకగాడిద యాతోలు తన మీఁదఁ గప్పుకొని పట్టరానిగర్వముతో గంతులు వేయుచుఁ బరుగులెత్తి మనుష్యులను మృగములను బెదరించుచు సాయంసమయమునం దొకపొలములోఁ బ్రవేశించి మేయుచు నింటికిఁ బోకుండెను. అంతట యజమానుఁడు తనగాడిద వేళ కింటికి రాకపోవుటచేత దాని వెదకుకొనుచు వచ్చి దానినిడుదచెవులను బట్టి యానవాలు పట్టి చేరువకుఁ బోయి, సింహచర్మము కప్పుకొన్నను సింహముగాక గాడిద గాడిదగానే యుండు నని తెలిసికొని బుద్ధి తెచ్చుకొనునట్లుగా దుడ్డుకఱ్ఱతోఁ గొట్టి, దాని నింటికిఁ దోలుకొని పోయెను.

గీ. అధికుఁ డనితోఁప మాయ చేయంగఁబోక
నరుఁడు స్వదేశకుఁ దగినట్లె నడవవలయు
లేనివేషంబు వేసెడుహీనునకును
గల్లునయి కుబ్బి కష్టముల్ పెల్లువచ్చు.

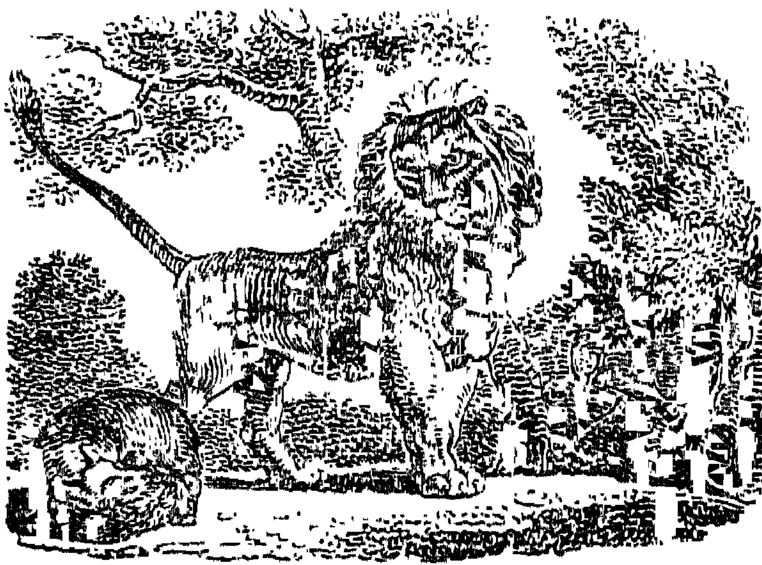

౨౮. పురమూషకము, వనమూషకము.

బాల్యస్నేహమునుబట్టి తన్నుచూడవచ్చిన పట్టణవాసియైనయెలుకకు వనము నందు వాసముచేయుచున్నయెలుక యొకటి విందు చేసెను. ప్రతిదినమును తా నెట్టి భోజనము చేసినను గృహస్థధర్మమునుబట్టి యతిథి యింటికివచ్చినప్పు డధికసత్కారము చేయవలసి యుండుటచేత నాఁ డాయడవియెలుక తాను సాధారణముగా భుజించెడు జొన్నకంకులు మొదలయినవి పెట్టక తనమిత్రున కపూర్వములయిన గుమ్మడికాయ ముక్కలు చిక్కుడుగింజలు మొదలయినపదార్థములను గుడువఁ బెట్టెను. అప్పు డాయూరియెలుక తనచెలికానిఁ జూచి "మిత్రుఁడా! ఇంతకాలమునుండి నీ వీ యడవి బొరియలో వనవాస మెట్లుచేయుచున్నావో నాకు మహాశ్చర్యకరముగా నున్నది. ఇక్కడ చెట్లును పుట్టలును రాళ్ళును రప్పలును దప్ప మఱియేవియు కంటికిఁ గానరావు. మాపట్టణ మిట్టిదిగాక దర్శనీయము లయిన సమస్తవస్తువులను గలదయి భూతలస్వర్గమువలె కన్నులపండువుగా నుండును. మాయూ రొక్కసారి చూచితివా యిఁక నెప్పుడును నీవు దానిని విడిచిపెట్టవు. రేపటిదినము మనది కాదు. బ్రతికియున్న దినములలో నేఁడే సుఖ మనుభవింపవలెను. కాఁబట్టి యీరీతిగా నడవిలో కాలము వ్యర్థముగా పోఁగొట్టక వెంటనే నావెంటరమ్ము." అని వేగిరించి యాయెలుకనుదనతోఁ బ్రయాణము చేసెను. ఆవనమూషకము మిత్రవాక్యమును నమ్మి భోగాశచేత నాఁటి రాత్రి చీఁకటిపడఁగానే బయలుదేఱి మిత్రునితో నడచి యర్ధరాత్రమునకు పురమూష కముయొక్కగృహమును జేరెను. ఆదివ్యభవనమునందు నాఁటిరాత్రి గొప్పవిందు జరుగు

చేత విం దారగించినవారు విడిచిపోయిన పంచభక్ష్యపరమాన్నముల శేషము నట్టింట చెదరి యుండెను. అప్పు డాపురమూషక మాముక్కల నేఱితెచ్చి వనమునుండివచ్చిన మిత్రునకుఁ గుడువఁ బెట్టుచు పురవాసమువలని సౌఖ్యములను వేయినోళ్ళ శ్లాఘింప మొదలు పెట్టెను. ఈశ్లాఘన సగమయినను ముగియకమునుపే యింతలో లోపలినుండి యెవ్వరో వచ్చి యవలించి యాయెలుకను కఱ్ఱతో తఱిమివేసిరి. ఆయెలుకలు ప్రాణములు తప్పించుకొని కలుగులో ప్రవేశించుటయే తడవుగా వానియలుకుడు విని లోపలినుండి పెంపుడుపిల్లి యొకటి పరుగెత్తుకొనివచ్చి వానిని తనపాట్టఁ బెట్టుకొనుటకయి యాకన్నముముందు నడయాడసాగెను. అదియంతయుఁ జూచి యడవి యెలుక కలుగులో మూర్ఛపోయి కొంతసేపటికి తెలివి తెచ్చుకొని నాఁటిదిన మంతయు నా కారాగృహములో నెట్లో గడపి తనమిత్రునితో "చెలికాఁడా! నీపురనివాససౌఖ్యమంతయు నింతేకదా! నీ సౌఖ్యమునకును నీకును వేయి నమస్కారములు. ఈభోగములు నీవే యీదివ్యభవనములో ననుభవించుచు మాయిఱుకుబొఱియలో నాజొన్నకంకులతో కష్టపడుటకయి నన్ను శీఘ్రముగా నాయడవికిఁ బంపివేయుము" అని సెలవు గైకొని మఱునాఁటిసాయంకాలము చీఁకటి పడఁగానే బయలువెడలిపోయి మరల నిజనివాసము చేరెను.

గీ. భూరిభయయుక్తపాయసభుక్తికంటె
గాసి లేకుండ లభియించు గంజి మేలు.
పరులకృప నబ్బుభాగ్యజీవనము కంటె
వసుధ స్వచ్ఛందముగా బీదబ్రతుకె లెస్స.

౨౫. నక్క, సింహము.

నక్క యొక్కటి మొట్టమొదట సింహమును జూచినప్పుడు భయముచేత వడఁకుచు కదల మెదలలేక పోయెను. రెండవసారి మరల సింహమును జూచినప్పుడు

నక్క కొంచెము భయము తీఱి యెదుట నిలుచఁబడి సింహమువంకఁ దలయెత్తి చూడఁ గలిగెను. అటుతరువాత మూఁడవసారి సింహ మెదురుపడినప్పు డానక్క నిర్భయముగా సమీపమునకుఁ బోయి నమస్కరించి ప్రసంగమున కారంభించెను.

గీ. అతిపరిచయంబున నవజ్ఞ యగుట తెలిసి
తెలివిగలవారు కనుగల్గి మెలఁగవలయు.
అధికగర్వంబుగాని నైచ్యంబుకాని
విడిచి ఋజువృత్తి నెప్పుడు నడుచు టొప్పు.

౧౦. పర్వతము ప్రసవించుట.

—:o:—

ఒక దేశమునందున్న యొక పర్వతములోనుండి యేదో యొక గొప్పధ్వని వినఁబడెను. అది విని కొందఱు జనులు పర్వతము నొప్పులుపడుచున్నదని యొక ప్రవాదము వేసిరి. ఆమాటలు వెంటనే దేశమందంతటను వ్యాపింపఁగా మూఢులు నమ్మి పర్వతము యొక్క ప్రసవవేదనను జూడ వలె నని పట్టణములనుండియు పల్లెలనుండియు ప్రతిదినమును గుంపులుగుంపులుగా రాఁ దొడఁగిరి. ఇట్లు వేలకొలఁదిజనులు వచ్చి పర్వతమేమిబిడ్డను కనునో వేడుక చూడవలెనని చిరకాల ప్రత్యాసక్తితో కొండచుట్టును జేరి కనుపెట్టుకొని యుండఁగా తుట్టతుద కొకనాఁ డాపర్వతబిలములోనుండి యెలుక పిల్ల యొకటి పయికి వచ్చెను.

గీ. అల్పు లొకకొంద ఱేదొ యత్యద్భుతంపుఁ
గార్య మాచరించెడు నట్లుగా నటించి
నట్టియాడంబరము చేసి తుట్టితుదకు
హాస్యపాత్రు లగుదు రల్ప మాచరించి.

———

౮౧. గరుత్మంతుఁడు, కాకి.

——:o:——

క్షుద్బాధచేత గరుత్మంతుఁ డొకఁడు పర్వతాగ్రమునుండి వచ్చి పొలములో మేయుచున్నగొఱ్ఱెపిల్ల నొకదానిని కాళ్ళసందున నిఱికించుకొని నిమిషములో మరల గగనమార్గమున నెగసి పోయెను. చేరువ చెట్టుమీఁదఁ గూరుచుండి చూచుచున్న కాకి తానుకూడ గరుత్మంతునివలెఁ జేయఁ దలఁచుకొని, చివ్వున నెగిరివచ్చి యొకగొఱ్ఱె వీపుమీఁద వ్రాలి తనకాళ్లు దానిబొచ్చులో తగుల్కొనఁగా వదల్చుకోలేక యఱచుచు గిజగిజ కొట్టుకొన నారంభించెను. అది చూచి గొల్లవాఁడు గొఱ్ఱెవద్దకు వచ్చి గోళ్లు గొఱ్ఱె బొచ్చులో చిక్కుకొనుటచేత నెగర లేకున్న కాకిని సులభముగా పట్టుకొని యాడుకొనుటకయి తనపిల్లవాండ్ర కిచ్చెను.

గీ. ఆత్మపరశక్తు లరయక స్వాతిశయతఁ
జేత కానట్టి పనులకుఁ జేయి చాపి
యధికునట్లు నటించెడు యధమ జనుఁడు,
ధాత్రిలోపలఁ బరిహాసపాత్రుఁ డగును.

———

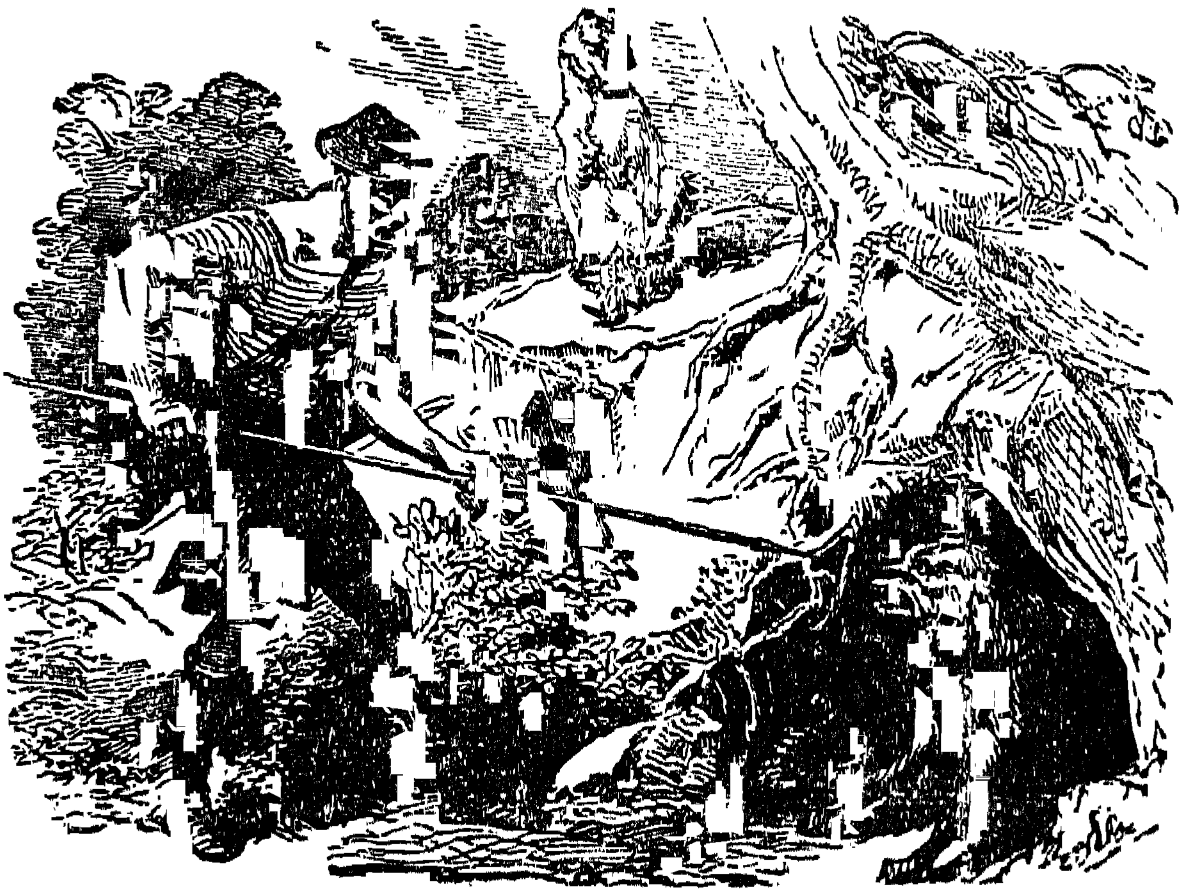
౧౩. కుక్క. తోడేలు,

——:)0(:——

ఒకనాఁటి వెన్నెలలో వన మంతయుఁ దిరిగి వేసారి యాహార మెక్కడను దొరకకపోవుటచేత సాహసముచేసి చిక్కియున్నబక్కతోడే లొక్కటి గ్రామములోఁ బ్రవేశించి యొక ధనికునియింటిముందటఁ దిరుగుచున్నబలిసియున్నయొక కుక్కను జూచెను. అప్పు డాతోడేలు కుక్కసమీపమునకుఁబోయి నమస్కరించి కుశలప్రశ్నము చేసి తనబంధుత్వమును దెలుపుకొని "మిత్రుఁడా! నీవు మిక్కిలి యారోగ్యదశలో నున్నట్లు కనఁబడుచున్నావు. ఇటువంటి కాయపుష్టియు సుందర విగ్రహమును గలవానిని మనబంధువర్గములో నతియెవ్వరిని నే నిదివరకుఁ జూచి యుండ లేదు. నాకంటె నెక్కువమంచిస్థితిలో నీ వెట్లుండఁగలిగితివో కారణము కొంచెము నా యందనుగ్రహించి, తెలుపుము. నన్ను నేను బ్రశంసించుకొన్నచో నాత్మస్తుతిగాఁ దోఁచు నేమోకాని నిజముగా నేను నీకంటె పదిమడుఁగు లెక్కువసాహసముతో నెలువడి యెక్కడ నెక్కడనో యున్నరహస్యస్థలము లన్నియు నీకంటె నెక్కువగా తిరిగి ప్రతి దినమును పొట్టకయి నేను నీకంటె సహస్రగుణము లెక్కువగా పాటు పడుదును. అయినను కడుపు నిండక యాఁకలిచేత బాధపడుచు నే నిట్లు చావునకు సిద్ధముగా నున్నాను." అనిపలికెను "నేను జేసినట్లే నీవును జేసినపక్షమున నీవును నావలెనే యుందువు" అని కుక్క యుత్తర మిచ్చెను. "నీవుచేసెడిపనియేమో నాకుఁ జెప్పుము." అని తోడే లడిగెను. "ఇల్లు కావలికాచి దొంగలను లోపలికి రానియ్యకుండుట. ఇంత కంటె మఱేమియు లేదు." అని కుక్క బదులు చెప్పెను. "ఇంతేకదా! ఈపని నేను నామనఃపూర్తితోఁ జేసెదను. ఇప్పటి నాస్థితి మహాదుఃఖకర మయినది. గాలికి వానకు మంచునకు సహించి మలమలమాడుచు నట్టడవిలో బట్టబయలను నివాసము చేయు చుండుటకంటె వేళ తప్పకుండ ప్రతిదినమును మంచిభోజనము చేయుచు హాయిగా

మంచికప్పుగలవెచ్చనియింట వాసము చేయఁగలుట మహాభాగ్యము కాదా?" అని తోడేలు పలికెను. "అందుకు సందేహము లేదు. ఇఁక నీవు నీయింటిమీఁది ధ్యానము విడిచి పెట్టి యిక్కడ నాతో నుండి నావెంటఁ దిరుగుచుండుము." అని కుక్క తోడేలునకు హితోపదేశము చేసెను. అంతట నారెండును దొడ్డియంతయుఁ దిరుగుచుండఁగా తోడేలు కుక్క మెడలో పట్టెడయొకటి యుండుట చూచి, అది యేమో యడిగి తెలిసికోవలె నన్న వేడుక గలదయి "మిత్రుఁడా! నీ మెడలో నేమో కనఁబడు చున్నది. దాని యుపయోగ మేమో వివరించి నాయభిమతమును దీర్పుము." అనివేఁడు కొనెను. "అట్లయినచోఁ జెప్పెదను వినుము. నేను కొంచెము కోపస్వభావము కలదాన నగుటచేత మనుష్యుల నొకవేళ కఱచిపోదునేమోయని పగటిపూట నన్ను కట్టి పెట్టి యింటివారు రాత్రిపూటమాత్రము నన్ను విడిచిపెట్టుదురు. అంతేకాక నేను పగలు నిద్రపోయి రాత్రులు మెలఁకువగలిగియుండి యింటికి జాగరూకతతో కావలి కాచుచుండవలెనన్న యుద్దేశముచేత నన్ను ముఖ్యముగా నీపట్టెడను గొలుసు తగిలించి యింటిస్తంభమునకు కట్టిపెట్టుదురు. ఇట్లు పగళ్ళు కట్టిపెట్టినను సూర్యాస్తమానము కాఁగానే మెడగొలుసు విప్పి నన్ను విడిచి పెట్టుచుండుటచేత రాత్రులు నేను యథేచ్ఛముగా సంచారము చేయవచ్చును. నాయజమానుఁడు ప్రతిదినమును మాంసము తాను తిని మాంసములో దిగఁబడినయెముకలు మొదలయినవాని నన్నిటిని స్వయముగాఁ దీసికొనివచ్చి తనచేతులతో నాకుఁ బెట్టును. ఇంట నున్నవారి కందఱికిని నామీఁద ప్రేమయగుటచేత వారందఱును తాము తినఁగా మిగిలినవస్తువులను దెచ్చి మనుగుడుపు పెండ్లికొడుకువలె నాకుఁ గుడువఁ బెట్టుదురు. నేను సుఖపడువిధ మంతయు నీవు విన్నావుకదా? ఇఁక నావెంటరమ్ము. ఏమి? అనుమానించుచున్నావేమి?" అని కుక్క పలికెను. "రాను. నేను నీవెంట రాను. నీసౌఖ్య మంతయు నీకే యుంచుకొని యిఁక నన్ను విడిచిపెట్టుము. నీవు చెప్పినసౌఖ్యము నాకక్కఱలేదు. నాకు ముఖ్యముగా కావలసినది స్వతంత్రత్వము. అది లేకపోయినతరువాత రాజ్యాధికార మిచ్చినను నాకక్కఱలేదు. అని పలికి యచ్చట నిలువక తోడేలు వెడలిపోయెను.

గీ. అన్యునకు దాసుఁడయియుండి యనవరతము
పాయసాన్నంబుఁ గుడుచుచు బ్రతుకుకంటెఁ
గాను బరు వేడఁబోక స్వతంత్రవృత్తి
[illegible] సాగుచు బ్రతుకుట కరము లెస్స.

౮౩. నక్క, తోడేలు.

—-:)o:(—

ఒకతోడేలు తాను వాసముచేయుచున్నగుహాయం దాహారపదార్థములను నిలువచేసికొని యిల్లు కదలవలసినపని లేక సుఖముగా జీవనము చేయుచుండెను. నక్క యీసంగతిని విని యోర్వలేక నిజము తెలిసికొనిరావలెనని తోడేలుయొక్క దర్శనమునిమిత్తము పోయి తనరాకను లోనికిఁ జెప్పి పంపఁగా, తోడేలు తనదేహ మస్వస్థముగా నున్నదని మిషపెట్టి దానికి దర్శన మియ్యకపంపివేసెను. అందుచేత నక్క మిక్కిలి కోపించుకొని తిన్నగా గొల్లవానియొద్దకుఁ బోయి తోడేలుమందలోని గొఱ్ఱెపిల్లల నెత్తుకొనిపోయి తనగుహాలోఁ బెట్టుకొని తినుచున్నదనియు, మంచి యీటె తీసికొని తనవెంటవచ్చి దానిని పొడిచి చంపినపక్షమున నేఁటితో దాని బాధ మాను ననియు, చెప్పి వానిని గుహాయొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి వానిచేత నాతోడేలును జంపించెను. తోడేలు చావఁగానే దానిస్థానమున నక్కయాగుహాలో ప్రవేశించి యదిసంపాదించుకొన్నభోజనపదార్థములను తాను యథేచ్ఛముగా ననుభవించుచుండెను. కాని యాభోగ మానక్కకు చిరకాలము దక్కినదికాదు. ఆగొల్లవాఁడు తనగొఱ్ఱెపిల్లయొకటి తప్పిపోఁగా దానిని వెదకుకొనుచు మరల గుహావద్దకువచ్చినక్క యక్కడనుండుట చూచి తోడేలును పొడిచినయీటెతోనే దానిని పొడిచి చంపి తనదారిని బోయెను.

గీ. పరుల నతితుచ్ఛకుత్సితోపాయములను
జెఱచి తా బాగుపడ నపేక్షించువాఁడు
కోరి పరులకై త్రవ్వినగోతిలోనె
యవలఁ దానును గూలి దురంత మొందు.

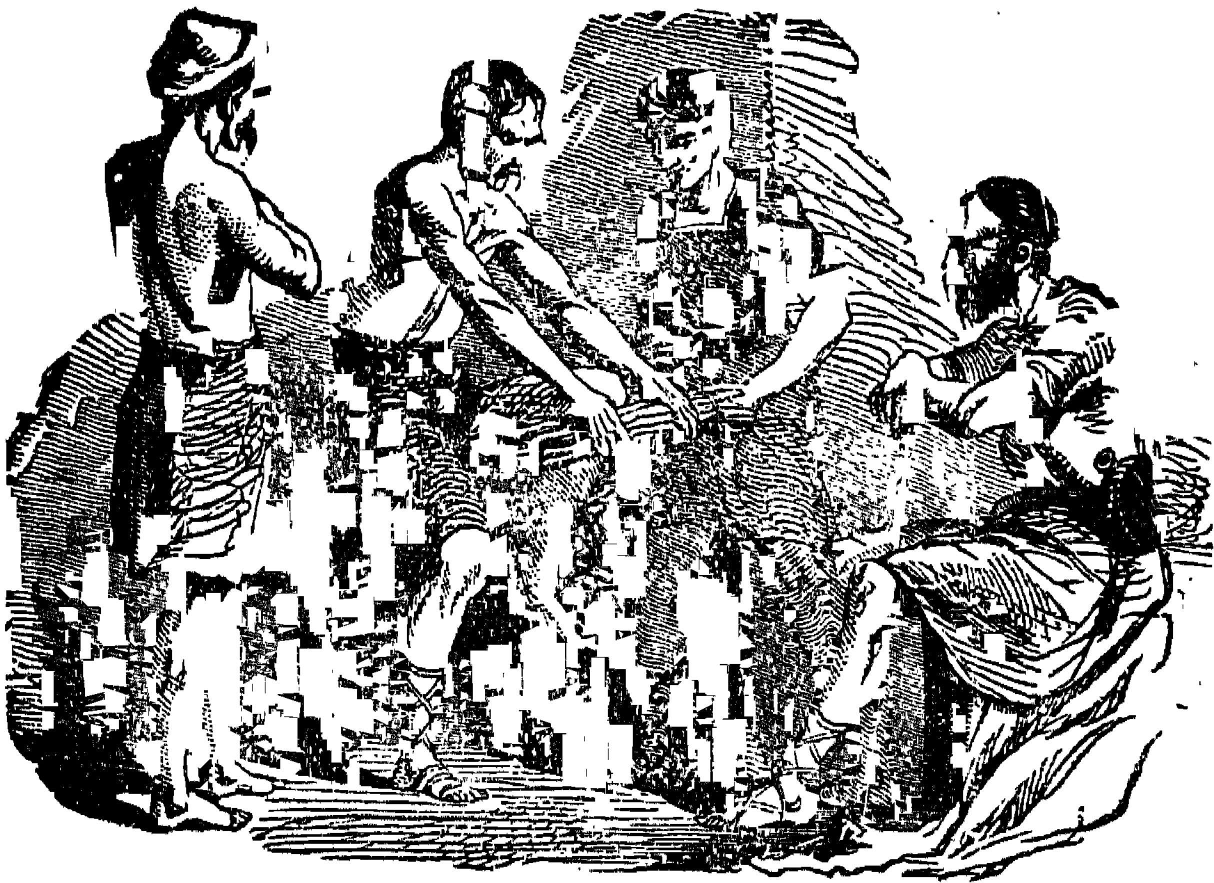

౧౪. పాము, కాపువాఁడు.

——:)o(:——

కాపువాఁ డొకఁడు శీతకాలములో ప్రాతఃకాలముననే లేచితనపొలములోనికిఁ బోయి యందందు తిరిగి కంచెవద్ద నొకపాము మంచుచేత బిఱ్ఱబిగిసికొని చచ్చినట్లు పడియుండఁగా చూచి జాలిపడి దాని నింటికిఁ దీసికొనివచ్చిపొయివద్దనెచ్చని స్థలములో నుంచెను. ఆవెట్టచేతఁ గొంతసేపటి కది తేఱుకొని లేచి యిల్లు నాలుగు మూలలు తిరుగుచు బుసకొట్టుచు వానిభార్యమీఁదను బిడ్డలమీఁదను బడి కఱువఁ బోయెను. పాముకు భయపడి వారందఱు నఱచుచు నానాముఖములపరుగులెత్తఁగా క్షణకాలములో నిల్లంతయు నల్లకల్లోల మయ్యెను. ఆసందడిని విని కాపువాఁడువీధిలో నుండి పరుగెత్తుకొనివచ్చి సంక్షోభకారణమును తెలిసికొని “ఓపాపపుసర్పమా ! నీయందు దయ తలఁచి ప్రాణము రక్షించినందుకు ఫలము తోడనేకలిగినది. ఇఁక నీవు నీకృతఘ్నతకు తగినచావు చావుము.” అని యొకదుడ్డుకఱ్ఱతో దానితల చితుకఁ గొడిచి దానిని మృత్యుగృహమునకుఁ బంపెను.

గీ. ధరణిఁ బాపాత్ములందుఁ గృతఘ్నుతోడఁ
దుల్యుఁ డగుపాపి! యెందును దొరకఁ బోఁడు.
లగ్గు చేసినవానికె యెగ్గుచేయు
నధముఁ డెంతశిక్షకు నైన నర్హతముఁడు.

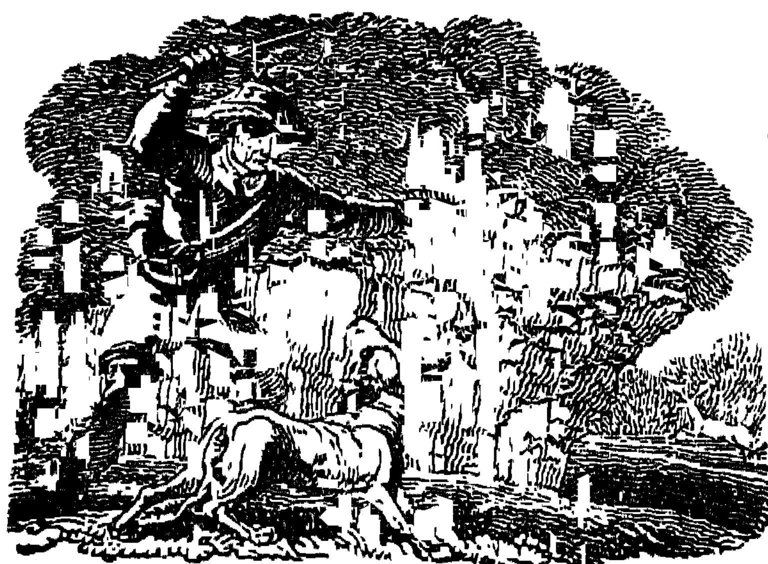
౮౫. ముసలివాఁడు, కొడుకులు.

—)○(—

ఒక ముసలివానికి కొడుకు లనేకు లుండిరి. వారు తమలోఁదాము తఱుచుగా తగవు లాడుచుండిరి. వారితగవులాటలు మాన్పి వారిలోవారి కైకమత్యము కలిగింపవలెనని యెన్నిసారులో తండ్రి ప్రయత్నము చేసెనుగాని యాతనికృషి యంతయు నిష్ఫల మయ్యెను. అతఁడు తరువాత నొకయుపాయ మాలోచించియొకనాఁడుకొడుకులనందఱిని దనయొద్దకుఁ బిలిపించి, వారిముందొకకట్టెలమోపు పెట్టి మీలోనెవ్వఁడైన తనబలమునంతను జూపి దీనిని విఱువఁగలమగవాఁడున్నఁడేమో ప్రయత్నము చేసి చూడుఁడని చెప్పెను. అప్పుడువారొక్కరొక్కరేమహాపౌరుషముతో ముందుకు వచ్చి రెండుచేతులతోను కట్టెలమోపును గట్టిగాఁబట్టి యావచ్ఛక్తిని వినియోగించి విఱువఁజూచిరి గాని కట్టెలు కట్టుగాఁ గట్టఁబడి దుర్భేద్యముగానుండుటచేతవిఱువలేక సిగ్గుపడి పండ్లికిలించుచు వెనుకకు తొలఁగిపోయిరి. అటుతరువాతవాఁడువారిని మరలఁ బిలిచి మోపు విప్పి యెదుటఁబెట్టి యిప్పుడు తల యొకకఱ్ఱయుఁబుచ్చుకొని విఱువఁగలరేమో చూడుఁడని చెప్పెను. అప్పుడువారందఱునుమహాసంతోషముతో నొక్కొక్కకట్టెనే చేతఁ బట్టుకొని యవలీలగాక్షణకాలములో కఱ్ఱలన్నియువిఱిచి పోగులు పెట్టిరి ; అంతట తండ్రి కొడుకులను జూచి“ఓపుత్రులారా ! సంఘీభావము యొక్కశక్తి మీకిప్పుడు బోధపడినదిగదా! ఈకట్టెలవలె నేస్నేహానుబంధముచేఁగట్టఁబడి మీరందఱు నేకమయి యున్నపక్షమున మీ రెవ్వరికిని సాధ్యులు కాకుందురు. ప్రేమానుబంధమును బోఁగొట్టుకొని కలహములచే విడిపోయి యొంటరిగాండ్రయిన

పక్షమున మీరు పరులకుసుఖసాధ్యులయిపరస్పరైకమత్యమువలనను ప్రేమమువలనను గలుగులాభములను సౌఖ్యములను బోఁగొట్టుకొని దుఃఖములపా లగుదురు.” అని బోధించెను. ఆమాటలవలన వారు బుద్ధి తెచ్చుకొని నాటినుండియు నన్యోన్యానురాగము గలవా రయి పోరాటము మాని సుఖపడఁ జొచ్చిరి.

గీ. వసుధ నేకకుటుంబమువార లెపుడుఁ
గలిసి యన్యోన్యమైత్రితో మెలఁగ వలయు.
ఒండొరులతోడఁ బోరాడుచుందు రేని,
యహితులకు వారు సుఖసాధ్యు లగుదు రొకట.

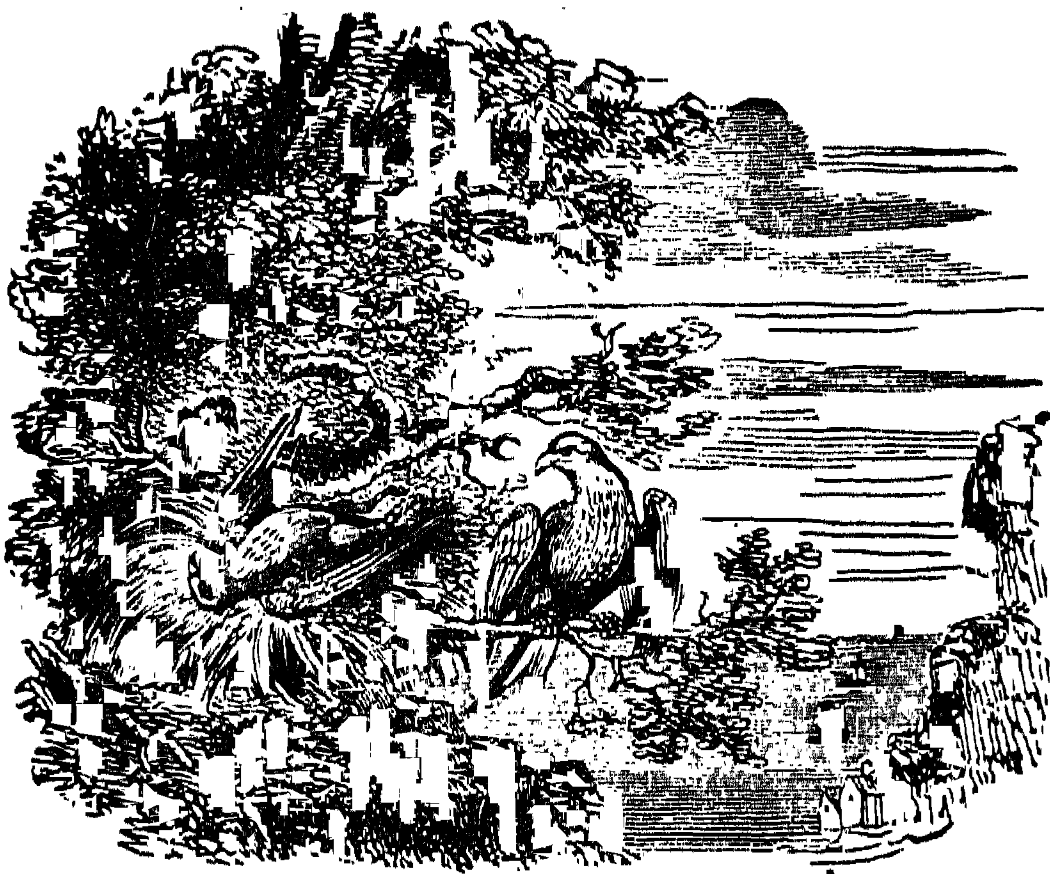
౧౬. ముసలికుక్క.

—)o(—

ఒకవేఁటకుక్క తనవయఃకాలములో మిక్కిలి యుపయుక్తముగా నుండి యెంతబలవంతమైనజంతువుమీఁద నైనను పులివలెఁబడి వేఁటాడియజమానుని కెంతో సంతోషము కలుగఁజేసి యిప్పుడు కాలమహిమచేముసలిదయిబలహీనపడిపోయెను. ఇట్టిస్థితియం దాకుక్క యొకనాఁడు తనయజమానునితో పొలమునకుఁబోయినప్పుడు దుప్పియొక్కటి యక్కడకు పరుగెత్తుకొని రాఁగా మహావేగముతోఁ బోయి దాని మీఁదఁ బడి పిక్కపట్టుకొనెనుగాని ముదిమినిబట్టిపండ్లతో గట్టిపట్టు పట్టలేకపోవుట చేత దుప్పి యాపట్టు వదల్చుకొని యావృద్ధశునకమును తన్ని తప్పించుకొని పాఱి పోయెను. అప్పుడు యజమానుఁడు దుప్పిని వదలిపెట్టినందునకయి మిక్కిలికోపము గలవాఁడయి దానియొద్దకుఁబోయికఱ్ఱయెత్తికొట్టఁబోఁగా, “కాలమంతయు నీ సేవకే ధారపోసి దుర్బలుఁడనయియున్ననన్నునిష్కారణముగా నేలకొట్టెదవు? ఇప్పుడు సహితము నామనస్సు నీసేవకొఱకే దీక్షవహించియున్నను శిథిలము లయిపోయిన

యీయవయవములు పని చేయఁజాలకున్నవి. నే నేమిచేయుదును? ఇప్పటినాస్థితి నీకు కోపము తెప్పించుచున్నను నాపూర్వస్థితిని గొంచెము స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని శాంతి వహించి నన్ను మన్నింపుము" అని యాకుక్క పలికెను.

గీ. కాల మెల్లను బ్రభుసేవఁ గడపివైచి
పూర్వజవసత్త్వములఁ బాసి ముసలు లైన
మంచిభృత్యులకృతమును మఱచిపోక
నాయకుఁడు వారిపోషణ చేయవలయు.

౧౨. రోగమువచ్చిన గ్రద్ద.

—)०(—

ఒకగ్రద్ద దీర్ఘవ్యాధిచేత బాధపడుచు దేహము మరల స్వస్థపడు నన్నయాశ లేని దయి తల్లిని జేరఁబిలిచి "అమ్మా! నీ విప్పుడు దేవాలయమునకుఁ బోయి దేవతలకు మ్రొక్కి యభిషేకములు చేసి నాపాపముల క్షమించి నాకారోగ్యము దయచేయుటకయి ప్రార్థన చేసిరమ్మా" అని వేఁడుకొనెను. "నాయనా! నీబ్రతుకునిమిత్తమయి నే నేపనిని చేయుమన్నను జేసెదను. అయినను నేను దేవతల నేమని ప్రార్థింపవలయునో తెలియఁ జాలకున్నాను. నీవు చిన్నగా నున్నంతకాలమును జీవహింసనే నిత్యవ్రతముగాఁ జేసికొని సదా సాధుజంతువులను బాధించుచుంటివి. అంతేకాక ప్రతిదినమును నే నిప్పుడు మ్రొక్కఁబోయెడు దేవతలసన్నిధానమునందు దాదేవాలయములోనిపావురములనే హింసించి వానిరక్తముతో దేవతలనెత్తిమీఁదనే యభిషేకము

ప్రేమించుచున్నాఁడు. నిన్ను దయచూడవలసిన దని యాదేవతలను నే నేమొగముతో వేఁడ
గలుగుదును!" అని పలికి యాముసలిగ్రద్ద కన్నుల నీరు పెట్టుకొనెను.

> గీ. మరణకాలమం దఘములు మనసు నెపుడు
> బాధపెట్టును గావున వ్యాధి తఱిని
> పాపము క్షమింప వేఁడక ప్రాజ్ఞుఁ డెపుడు
> సుకృతమును జేయ కుండంగఁ దొడఁగవలదు.

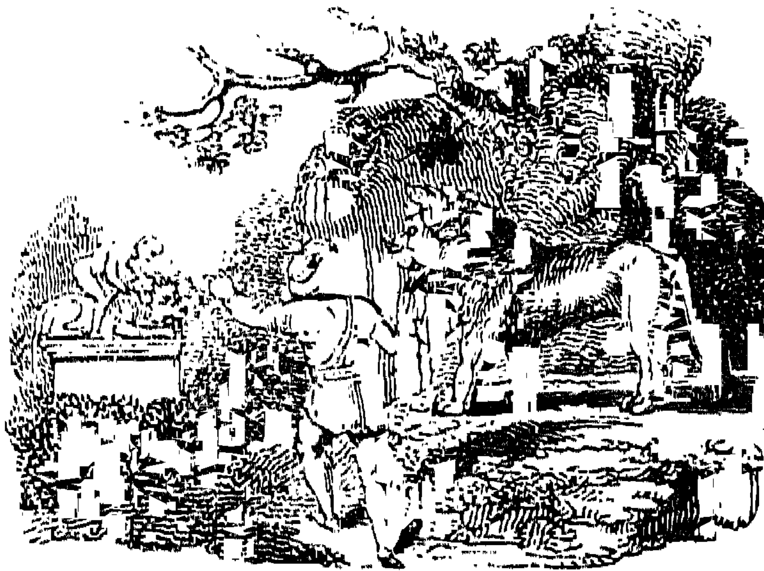

౧౧. ముసలిసింహము.

—)o(—

ఒక సింహము జంతువులను జంపి చంపి ముసలి దయి యవసానకాలము సమీపించినందున దొమ్మతెగులుచేత బాధ పడుచు మూలుగు చుండెను. అప్పుడు పూర్వము దానివలన బాధపడి తప్పించుకొనిబ్రతికినజంతువు లనేకము లక్కడకు వచ్చి మరణ వేదన ననుభవించుచున్న తమపూర్వశత్రునిమీఁద పగ తీర్చుకొన నారంభించెను. ముందుగా వరాహ మొకటి వచ్చి యాసింహమునుతనవాఁడికోఱలతోఁ బొడిచెను; అటు తరువాత వృషభ మొకటి వచ్చి సింహమును కొమ్ములతోఁ గుమ్మెను; ఆరెంటినిజూచి యిఁక సింహమువద్ద నిర్భయముగాఁ బోవచ్చునని ధైర్యము తెచ్చుకొని గాడిద యొకటి మెల్లగా దాపునకుఁ బోయి వెనుకటికాళ్ళతో దానితల తన్నెను. ఆయవమానమును సహింపలేక కుట్టూపిరితో నున్నసింహము 'అయ్యో! అవమానము ధైర్యశాలులవలనఁ గలిగినప్పటికిని సహితము దుస్సహమయి మానవంతునకు చావువలె నుండును. అట్టి యింటిస్థితిలో నిప్పు డీచచ్చుగాడిద వచ్చి మొగముమీఁద తన్నఁగాఁ జూచుట వేయి చావులు చచ్చుటకన్నను దుఃఖకరముగా నున్నది." అని పలికి ప్రాణములువిడిచెను.

గీ. వార్ధకంబునఁ బురుషుండు పరులవలనఁ
దాను గౌరవ మొందంగఁ దలఁచు నేని,
పడుచుతనమున నెప్పుడుఁ బరులయెడల
మిత్రతయు సాధుతయుఁ గల్గి మెలఁగవలయు.

౧౯. వేటకాఁడు, సింహము.

—)o(—

పూర్వకాలమునం దొకవేటగాఁడును సింహమును వనములో నొకచోటఁ దారసించినప్పుడు జరగిన సంభాషణములో బలమునందు మనుష్యుఁ డెక్కువా సింహ మెక్కువా యన్నప్రశ్నము వచ్చెను. అప్పుడా వేటగాఁ డడవిలోఁ దమ కెదురుగా సింహమును మనుష్యుఁడు పట్టుకొని యాలయించుచున్నట్లు మలఁచఁబడియున్న రాతి విగ్రహమును సింహమునకుఁ గనఁబఱచి, మృగరాజుకంటె మనుష్యుఁడే యధికుఁ డన్న తనవాదమును స్థాపించుటకయి దాని నొకనిదర్శనముగాఁ జూపెను. ఆమాటలకు పకపక నవ్వి "నీవాదమునకుఁగల బల మంతయు నింతే యైనపక్షమున నింతకంటె దుర్బలహేతు వింకొకటి లేదు. రాతియందా విగ్రహములను మలఁచినశిల్పి మనుష్యుఁడు గాక సింహమే యయియుండినపక్షమున, సింహమే మనుష్యునిఁ బట్టుకొని యలయించు చున్నట్లు చెక్కియుండును." అని సింహ ముత్తరము చెప్పి వానివాదమును ఖండించెను.

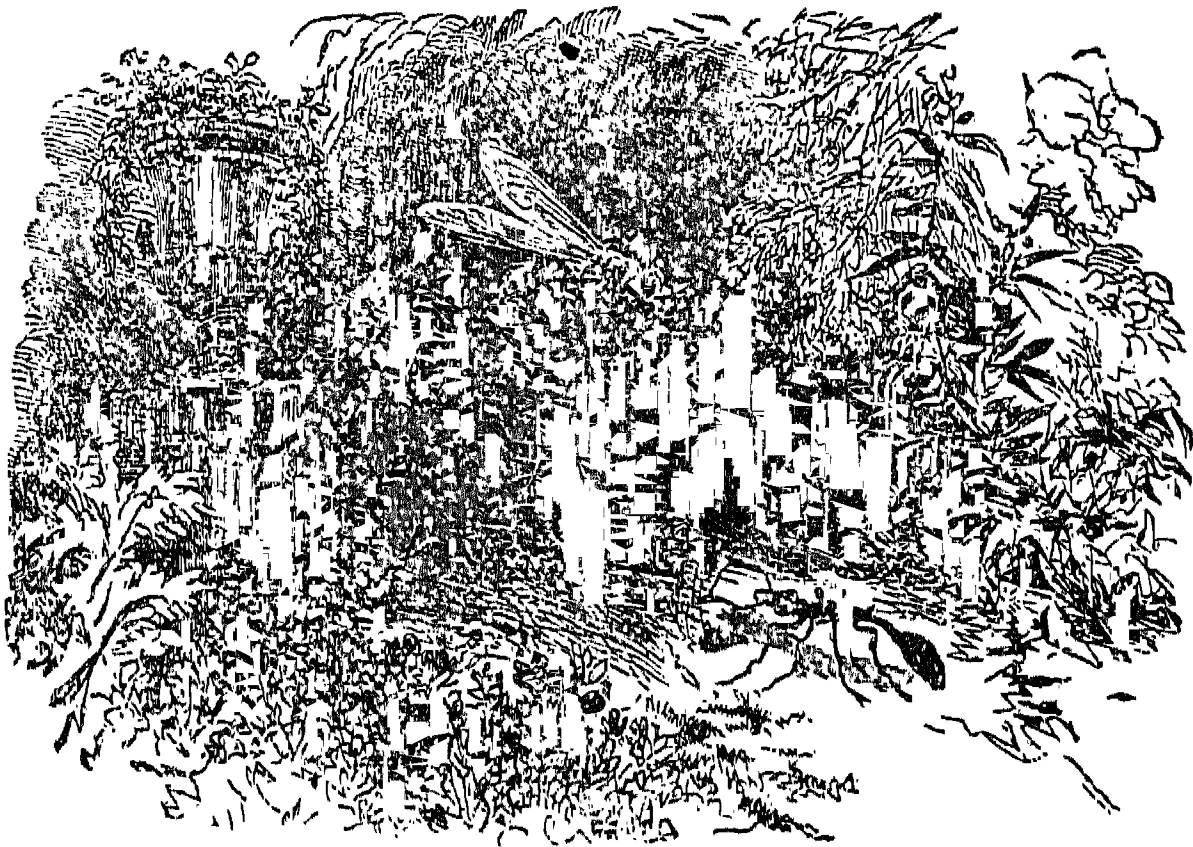
గీ. నరుఁడు స్వాధిక్యనిర్ధారణంబునందుఁ
దానె యర్హుఁడు కాఁ డెందుఁ దలఁచిచూడ.
ఉభయపక్షంబులందును గల్గుయుక్తు లరసి
యన్యులే కార్యమును దీర్ప నర్హు లెపుడు.

౧౦. సింహము మనుష్యస్త్రీని కామించుట.

ఒకచెంచువాఁడును కూఁతురును వనములో సంచరించుచుండఁగా సింహ మొకటి వారి కెదురుపడి యాచెంచుకన్నియయొక్కచక్కఁదనమును జూచి యద్భుతపడి మోహించి యాకన్యను దన కిచ్చి వివాహము చేయవలసిన దని తండ్రి నడిగెను. ఆచెంచువాఁడు తనకొమార్తెను మృగరాజుపాలు చేయుట కిష్టము లేనివాఁడయి తానాప్రార్థన నంగీకరించనిపక్షమున సింహ మేమిచేయునో యన్నభీతిచేతఁ దా నియ్య నని స్పష్టముగాఁ జెప్పలేక కొంతసే పేమిచేయుటకును తోఁచక యాలోచించి యొక యుపాయమును కనిపెట్టి "ఓమృగేంద్రా! నాపుత్రిక కపాయము కలుగకుండుటకొఱకును నిన్నుఁ జూచి యీచిన్నది జడియకుండుటకొఱకును నీవు ముందుగా నీపండ్లను గోళ్లను తీసివేసికొనుట కొప్పుకొన్నపక్షమున, నాకొమార్తెను నీ కిచ్చి వివాహము చేసెదను." అని సింహముతోఁ జెప్పెను. కామాంధమయి యున్నసింహ మాచిన్నదానిమీఁదివలపుచేత వాఁడు చెప్పినపద్ధతి కంగీకరించెను. అంతట వాఁడు క్రొత్తపెండ్లికొడుకుయొక్కపండ్లను గోళ్ళను పట్టుకారుతో నూడఁబెఱికి నిరాయుధుని జేసి, తనకూఁతునకు భర్తగా నపేక్షించి యున్నయానాలుగుకాళ్ళయల్లుని దుడ్డుకఱ్ఱతో చావ మోఁది గృహప్రవేశమునిమిత్తము యమమందిరమునకుఁ బంపెను.

గీ. వలచి కామాతురుం డైనవాఁడు పుడమి
నెట్టియిడుమల నైనఁ బైఁ బెట్టుకొనును.
కరము నితరేతరానురాగంబుచేత
జోడు కలిసినపెండ్లియే సుఖము నిచ్చు.

౯౧. చీమ ఈఁగ.

—— :o: ——

ఉభయులలో నెవ్వరిజీవన మాశ్చర్యకర మయిన దన్న విషయమునుగూర్చి యీఁగకును చీమకును నొకనాఁడు గొప్పచర్చ జరిగెను. అప్పు డాయిరువురును గొంతసేపు పూర్వపక్షసిద్ధాంతపూర్వకముగా నన్యోన్యయోగ్యతలనుగూర్చి మహా వాదము చేసిరి. ఆవాదములో నీఁగ ముందుకు వచ్చి గంభీరస్వరముతో " నాస్థితి యెంతపూజ్య మయినదో లోక మంతయు నెఱుఁగును. దేవతానివేదనమున కుంచిన పవిత్రప్రసాదమును సహితము దేవునికంటెను ముందుగా నే నాఘ్రాణించి చవి చూచెదను. నేను సమస్తపుణ్యస్థలములకును బోయి యెల్లవారును పూజించెడుదేవ తలశిరస్సుమీఁద నే యెక్కి యున్నతపదవిని ననుభవించెదను. నే ననన్యప్రాప్యము లగురాజాధిరాజులదివ్యభవనములయందు సహిత మిష్టవిహారము సలుపుచు వారి కిరీటములమీఁద నాపాదములు సోఁకునట్లు నిలిచి గౌరవముఁబొందుదును. లోకములోని యెటువంటియంతఃపురసుందరిచెక్కులమీఁద నైనను వ్రాలి యథేచ్ఛగా ముద్దు పెట్టుకొనఁ గలుగుదును. వేయేల ? నే నణుమాత్రమును కష్టపడ నక్కఱలేకయే లోకములోనియుత్తమపదార్థముల నెల్ల ననుభవింపఁ గలుగుదును. ఇటువంటి మహా వైభవము నీ కెక్కడ నున్నది ?" అని తనయాధిక్యమును జెప్పుకొని చీమ నాక్షేపించెను. అప్పుడు చీమ రోషముతో ముందునిలిచి " ఇప్పుడు నీవు చెప్పినదానిలో మానవంతులు విని లజ్జపడవలసినదేకాని సంతోషింపఁదగిన దేదియు నాకుఁ గానరాదు. ఆహూయము చేసి సమ్మానించినప్పుడు నీ విప్పుడుచెప్పినవిందు లన్నియు గౌరవనీయ

ము౯ కావచ్చును గాని కులంవనిపేరంటి మెంతమాత్రము శ్లాఘాపాత్రము కానేరదు ...గిములమాట యటుండనిమ్ము. లోకములోనియుత్తమపదార్థముల నెల్ల తేరగా ననుభవించు చున్నా నని నీ వెంతగర్వించి దంభములు పలికినను, నేను పొలములో ధాన్యము సేకరించు చున్నప్పుడు నీచుట్టము లందఱును జేరి గట్టుత్రింప నుళ్ళి కంపెత్తు ... కుక్కమాంసముతో విందారగించు చుండఁగా నిన్ననే నేను కన్నులారఁ జూచి నాను. ... కష్టపడ నక్కఱ లేదని నీ విప్పుడేమో గొప్పగా ప్రజ్ఞ చెప్పుకొనుచున్నావు. యుక్తసమయములో పాటు పడకపోవుటచేతనే నీవు వర్షా కాలములో తడిసి తిండిలేక చచ్చు చున్నప్పుడు నేను వేసవికాలములో కష్టపడి సంపాదించుకొన్నపదార్థముల ననుభవించుచు వెచ్చగా నాయింట నుండి బంధుమిత్రు లతో హాయిగా సుఖించుచున్నాను” అని యుత్తర మిచ్చెను.

గీ. చెమట యూడ్చి స్వార్జితముతో జీవనంబు
చేయువా రొక్కరే సుఖజీవు లెందు.
ఉర్విలోపల నన్యభాగ్యోపజీవు
లెపుడు సుఖమును బడయలే రించుకైన.

౯౨. అడవిపంది, గాడిద.

గజ్జెలకళ్ళెమును ఎన్నెలపల్లమును వేసి యలంకరించి యమ్మివేయుటకయి యొక చాకలివాఁడు తనగాడిదను సంతకుఁ గొనిపోయి యడవిసమీపమున పొదలలో మేఁతకు విడిచిపెట్టెను. అది యలంకారములు తగిలించుకొన్నసంతోషముచేత నిక్కి ముండ్లపొదలు మేయుచు దారిని బోవువారి నెల్ల గర్వముతోఁ జూచుచు అప్పు సామాన్యమున తలవంచుకొని పోవుచున్నయొకవరాహమును పరిహాసము చేయవలె

నన్నుయుద్దేశముతోఁ బిలిచి "మిత్రుఁడా! నీవిధేయసేవకుఁ డిక్కడ నున్నాఁడు." అని పలుకరించి యికిలించెను వరాహము వెనుకతిరిగి చూచి పనికిమాలినగాడిద తన్ను "మిత్రుఁడా!" యని పిలుచుట యవమానకరముగా భావించుకొని, మిక్కిలికోపము గలదయి, "ఓపశువా! నన్ను నీపరమాప్తుఁడ నయినట్లుగాఁ బిలిచి యెక్కసక్కెము చేసిన నీకండక్రొవ్వడఁగునట్లుగా నిన్ను పడఁబొడిచి పొట్ట చీల్చెదను జూడు" అని దానిని బెదరించెను. కాని యింతలో కోప మాపుకొని "ఓగాడిదా! ఇఁక మాఱు మాటాడక ప్రాణములు దక్కించుకొని యిక్కడనుండి పాఱిపో. నిజముగాఁ దలఁచుకొన్నయెడల నే నొక్కనిమిషములో నీప్రాణములు పుచ్చుకొని నన్ను నీ విప్పుడు చేసినపరాభవమునకు తగినశిక్ష చేయఁగలను. అయినను నాస్వచ్ఛమయిన కోఱలను నీపాడునెత్తురుతో తడిపి మయిలపఱచుట నా కిష్టములేదు. ఇఁక నైన నీ వెప్పుడును నీకంటె నధికులను జూచి యికిలింపక బుద్ధిగలిగి బ్రతుకు." అని మందలించి యావరాహము తనదారిని బోయెను.

గీ. అల్పు లొక్కింతసిరి తమకబ్బఁగానె
గర్వమున వెక్కిరింతురు ఘనులఁ జూచి,
పాటిపట్టక తుచ్ఛులవచనములను
బట్టుతిరస్కృతితోఁ జూడవలయు బుధులు.

---

౯౩. తండ్రి, కొడుకులు.

ఒకకాపువాఁడు తాను బ్రతికియున్నంతకాలమును కష్టపడి పనిచేసి గౌరవముతో జీవించి, అవసానకాలము సమీపించి నప్పుడు తనవలెనే తనకొడుకులనుగూడ పాటుపడువారినిగాఁ జేయవలెనని యుద్దేశించి వారి నందఱిని తనమంచమునద్దకుఁ బిలిపించి, "ఓప్రియపుత్రులారా! నేను మి మ్మందఱిని విడిచి యీలోకమునుండి పోవుచున్నాను. నాప్రాణములు పోకముందే నాధనమునుమీ కప్పగింత పెట్టవలెను గదా? నా కున్నధనమంతయు మనపొలములో నున్నది. దానిని మీరుత్రవ్వుకొని నాయనంతరమున మీయావజ్జీవమును దానితో సుఖజీవనము చేయుఁడు." అని చెప్పి దేహము విడిచెను. తండ్రి పోయినతరువాత కొమాళ్ళందఱును జేరి గడ్డపాఱలును పాఱలును గైకొని పొలమునకుఁ బోయి, అం దెక్కడనో తమతండ్రి ధనము పాతిపెట్టి పోయినాఁడని వా రెన్నిసారు లెంతలోతుగా త్రవ్వి క్రిందిమన్ను మీఁదికిని మీఁదిమన్ను క్రిందికిని కదలించినను దానిలో నెక్కడను వారి కొక్కరాగికా సయినను కంటఁబడలేదు. కాని వారట్లు వెదకివెదకి తుద కందులో ధాన్యము చల్లఁగా, పలుమాఱు

కవలత్రవ్వుటచేత పొలమాసంవత్సర మధికముగా ఫలించి యెక్కువలాభము కలిగినందున ధనము మఱియొకవిధముగా వారికంటఁబడెను. అందుచేత వారు తమతండ్రి పొలములోనుండి ధనము త్రవ్వుకోవలసినదని చెప్పిపోయినమార్గ మిదియే యని తెలిసికొని యప్పటినుండి ప్రతిసంవత్సరమును చక్కఁగా పాటుపడుచువచ్చి కొంతకాలములో నిరుగుపొరుగులవారికంటె నధికధనమును గౌరవమును సంపాదించుకొని సుఖపడిరి.

గీ. ఒడలు వంచి చక్కఁగఁ బాటుపడినఁగాని
కలుగదు ఫలంబు జగతి నేకార్యమందు.
కావున జనుండు సర్వదా కష్టపడుచు
గౌరవసుఖంబు లొందంగఁ గడఁగ వలయు.

౧౮. బోయవాఁడు, వృక్షములు.

వనచరుఁ డొకఁ డడవిలో తిరుగుచు తన కేదో కావలసియున్నట్లుగా నన్ని చోట్లను వెదక నారంభించెను. వాఁ డేమి వెదకుచున్నాఁడో తెలిసికోవలె నన్న యాపేక్షచేత వృక్షములు వానిని జూచి నీ కేమికావలె నని యడిగెను. “ మఱియేమియు

నధిక మక్కఱలేదు. ఈగొడ్డలికామకొఱకై యొకచిన్నకఱ్ఱమాత్రము కావలెను.” అని వాఁ డుత్తర మిచ్చెను. వాఁడు కోరినకోరిక యల్పముగా కనఁబడినందున గట్టికఱ్ఱ నొకదాని నిచ్చి వానియభిమతమును తీర్పవలెనని నిశ్చయించి చెట్లు దృఢమయినకఱ్ఱ నొక దానిని వానికి దానము చేసెను. వాఁ డాకఱ్ఱ పుచ్చుకొని చెక్కి తనగొడ్డలికి కామగా నమర్చుకొని, తత్క్షణమే బయలుదేఱి కట్టెలనిమిత్తమయి తనమీఁద దయ దలఁచినమహావృక్షముల నన్నిఁటిని నఱికి నేలఁ గూల్ప నారంభించెను. అప్పు డందులో నొకవృక్షము తక్కినచెట్లను జూచి “ మిత్రులారా ! మనము పాత్రవిచారము చేయక కిరాతునకు దానము చేసినపాపఫల మనుభవించక తీఱదు.” అని పలికి నేలఁ గూలెనఁట.

గీ. ఇతరులాగిఁ దన్ను యాచించునెడ వివేకి
పాత్ర మెఱిఁగి దానము చేయవలయు నెపుడు.
ఈవి యరయ కపాత్రున కిచ్చు నేని
తనకుఁ దనవారికిని ముప్పు దాన వచ్చు.

౧౫. గొల్లపిల్లవాఁడు.

——:)o(:——

ఒకగొల్లపిల్లవాఁడు పొలములోగొఱ్ఱెలను మేపుచు, చుట్టుపట్లవారిని రప్పించి వేడుక చూడవలెనని యూరక “తోడేలు! తోడేలు!!” అని ఆటలకొఱకు కఱచుచు వచ్చెను. వానియఱపులు విని యనేకపర్యాయములు చుట్టుపట్టుపొలములలో పని

చేసికొనుచున్న కాపులు తమపనిని మాని వానికి సాయముచేయుటకయి వచ్చి, వాఁడు తమ్ముఁ జూచి నవ్వుచుండఁగా వాఁడూరక తోడేలు రానిదే వచ్చినదని యఱచి తమ్ము మోసము చేసినాఁడని తెలిసికొని యింకముం దెప్పుడును వాఁడు కేకలు వేసినప్పు డెవ్వరును రాకుండవలయునని కడసారి నిశ్చయము చేసికొని వెడలిపోయిరి. అటుతరువాతఁ గొన్నిదినములకు నిజముగానే తోడేలు వచ్చెను. అప్పుడు వాఁడు భయపడి వెనుకటివలెనే తోడేలు తోడే లని మరల నఱచెను. కాని వానియఱపులు విని యెవ్వరును తోడు రానందున తోడేలు మందమీఁదఁ బడి కావలసినన్ని గొఱ్ఱెలను జంపి యీడ్చుకొని పోయెను.

గీ. బొంకువలన నెప్పుడుఁ గీడె మూడుఁ గాన
నాటలందు సైత మసత్య మాడరాదు.
పురుషుఁ డొకసారి మొదలను బొంకె నేని
సత్యమాడిన నమ్మరు జనులు పిదప.

౧౬. కోడి, పనికత్తెలు.

ఒకముసలామెవద్ద నిద్దఱుపనికత్తె లుండిరి. ఆమె వారిని ప్రతిదినమును కోడి కూసినతోడనే పనిచేయుటకు లేపుచుండును. ఈప్రకారముగాఁ గొంతకాలము జరగినతరువాత తమకు ప్రతిదినమును నిద్రాభంగము కలుగుచుండుటకు విచారపడి పనికత్తె లిద్దఱును జేరి యాలోచించి “మన మీకోడిమూలమున తెల్లవాఱుజామున లేవవలసి వచ్చుచున్నది. మన మీపాడుకోడిని చంపివేసినపక్షమున రేపటినుండి హాయిగా

పొరి ద్దెక్కినదాఁక నిద్రపోవచ్చును. కాఁబట్టి యీకోడిని చంపివేయుదము.'' అని నిశ్చయించి మఱునాఁ డాకోడిని చంపివేసిరి. ముసలివాండ్రకు రాత్రులు తిన్నగా నిద్రపట్టదు గనుక సాధారణముగా మేలుకొనియుండెడి యావృద్ధాంగన కోడిలేక పోవుటచేత పొద్దు తెలియని దయి యాదినము మొదలుకొని పనికత్తెలను రాత్రి రెండు జాములకే లేప మొదలు పెట్టెను.

గీ. పనికి దొంగలై తప్పించుకొనుటకొఱకు
వివిధకుత్సితోపాయముల్ వెదకువారు
మహిని సౌఖ్యంబుఁ గనుటకు మాఱుగాఁగ
దుఃఖ మెక్కుడు గాంతురు తొంటికంటె.

———

౧౨. కోడి, రత్నహారము.

——:)0(:——

ఒకకోడి తనపిల్లలమేఁతనిమిత్తమయి పెంటపోగులను పెల్లగించు చుండఁగా దగదగలాడుచున్నమణిసర మొకటి దాని కాలికి తగిలెను. కోడి కన్నులుమిఱుమిట్లు కొలుపుచున్నయారత్నమాలను జూచి ''ఓరత్నహారమా! తళతళలాడుచు నీవెంతో సుందరముగాఁ గనఁబడుచున్నావు. ఇట్టినీ వీ పెంటపోగులయడుగున కేల వచ్చితివో నేను తెలియఁజాలకున్నాను. నీ విప్పుడు నాకుమాఱుగా నీయజమానునికి కంటఁబడిన పక్షమున, అతఁడెంతో సంతోషమును బొందియుండును. నీతోడ నాకేమియుఁ బ్రయోజనము లేనందున నిన్ను నేను గొప్పగా భావింపను. ఇందు లోకములోనిరత్నము లన్నియు దొరకుటకంటె నాలుగుధాన్యపుగింజలు దొరకినపక్షమున నా కధిక సంతోషకరముగా నుండును.'' అని పలికి దానిని విడిచి పోయెను.

గీ. పయిపయి మెఱుంగు లీక్షించి భ్రాంతిపడక
పనికివచ్చువస్తువులె కైకొనఁగ వలయు.
కడుపునిండఁగఁ దిండిని గానకున్న
భూషణముల కాసింతురు మూఢజనులు.

౧౮. నక్క, ద్రాక్షపండు.

—:)o(:—

మిక్కిలి యాఁకలిగొనియున్న నక్క యొకటి ద్రాక్షతోఁటలోఁ బ్రవేశించి పరిపక్వము లయినఫలములు గుత్తులుగుత్తులుగా పయిని తీఁగలకు వ్రేలాడు చుండుట చూచి సంతోషించి, ఆపండ్లను భక్షింపవలె నన్నయాశచేత పయి కెగిరియు తీఁగెల కెగఁబ్రాకియుఁ బహుప్రయత్నములు చేసి చూచెనుగాని తుద కేయుపాయముచేతను వాని నందుకోలేకపోయెను. ఇట్లు చేసినకృషి యంతయు భగ్న మయినతరువాత వివేకము తెచ్చుకొని యానక్క యొకరాతిబండమీఁదఁ గూర్చుండి "ఈపాడుపండ్లెవరికిఁ గావలెను? ఇవి తిన్నగా పండనైనను పండలేదు. ఈపచ్చిపండ్లు నమలినపక్షమున పండ్లన్నియు పులిసిపోవును. నే నీపండ్లను వాసనయైనను జూడను." అని ద్రాక్షపండ్లను దూషింప మొదలుపెట్టెను.

గీ. తమకృషి నశింప, సత్పదార్థములమీఁద
దోషముల నెంతు రూరక దుష్టజనులు;
యత్నవైఫల్య మొదవిన నధికకృషిని
జేయవలెఁగాని దూషణఁ జేయరాదు.

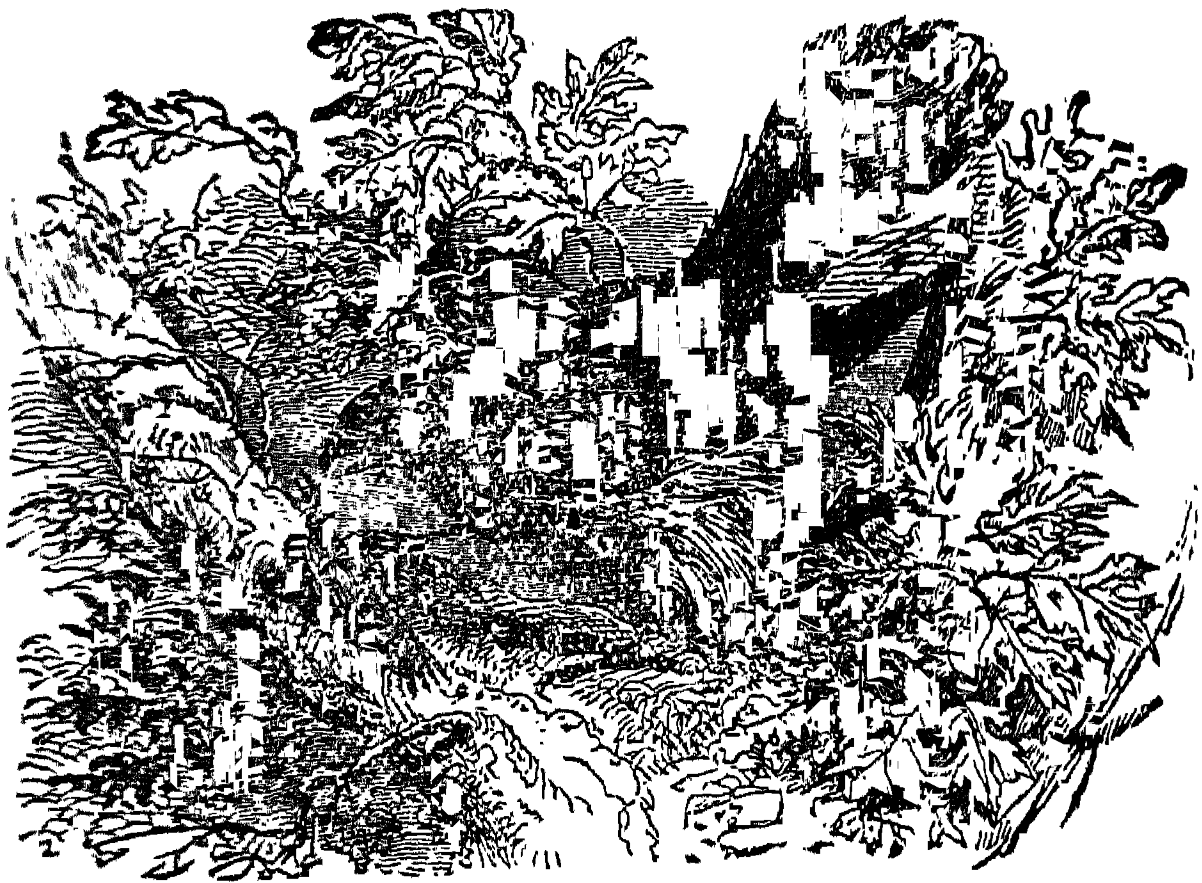

౯౯. దాది, పిల్లవాఁడు.

—:)o(:—

ఒకనాఁటిరాత్రి పిల్లవాఁడు పోరుపెట్టియేడ్చుటకారంభించియెంతయోదార్చినను మాననందున దాది విసిగిపోయి కోపముతో "నీ వీయేడుపు మాననిపక్షమున నిన్ను గవాక్షములోనుండి వీధిలోనున్నతోడేలుకు పాఱవైచెదను" అని పిల్లవానిని బెదరించెను. అప్పుడాదారినిబోవఁదటస్థించినతోడే లామాటను విని నమ్మి నిజముగా దాది పిల్లవానిని వీధిలోఁ బడవేయునన్నయాశతో తెల్లవాఱినదాఁక గవాక్షమువద్ద వీధిలో వేచియుండెను. ఆపిల్లవాఁడేడిచి యేడిచి యలసి తెల్లవాఱుజామున నిద్రపోయెను. అంతట తోడేలు నిరాశ చేసికొని భోజనము లేక మాడుచు మెల్లగా తనయడవికిఁ బోవుచుండెను: అప్పుడు నక్కయొకటి యెదురుపడి విచారముతో తలవంచుకొని యింటిదారిని నడచుచున్న తోడేలునుజూచి "బావా రాత్రియంతయు గ్రామసంచారము చేసి విచారముతోఁ బోవుచున్నావేమి?" అని యడిగెను. "ఓనక్కబావా ఏమని చెప్పుదును నేనొకపనికిమాలిన యాఁడుదానిమాట నమ్మి మోసపోయి యింతసేపు వేచియుండి తుదకు తిండికిచెడి యుస్సురని యింటికిఁ బోవుచున్నాను." అని తోడేలుత్తరమిచ్చెను.

గీ. ఆగ్రహంబున మానవుం డాడునట్టి
పలుకు లెప్పుడుఁ బాటిగాఁ బట్టరాదు.
పరఁగ క్రుద్ధుఁడు తా నన్నపలుకులకును
దానె శాంతుఁడైనపుడు సంతాప మొందు.

౧౦౦. డేగ, కోయిల.

—)०(—

కోకిల యొకటి మామిడిచెట్టుమీఁదఁ గూరుచుండి వన మంతయు మాఱుమ్రోయునట్లుగా కర్ణరసాయనమయినమృదుమధురస్వరముతో కో యని కూయ నారంభించెను. ఆసమయమునం దొకఁ దనకడుపుచిచ్చార్చుకొనుటకయి పిట్టను దేనినైనఁ బట్టుకోవలె నని నలుదిక్కులు చూచుచుఁ గాచియున్న డేగ యొకటి దానికంఠస్వరమును విని యావంకకు దృష్టి సారించి శ్రావ్యనాదముతో రుతము చేయుచు నొకకొమ్మమీఁదఁ గూరుచుండియున్న కోయిలను జూచి, బాణమువలె తిన్నగా దానిమీఁద వ్రాలి వాఁడిగోళ్ళతో దానిని బట్టుకొని, చావుకు సిద్ధముగా నుండుమని చెప్పెను. అప్పు డాకోయిల దానిని జూచి "నిష్కారణముగా నావంటిసాధుజంతువును హింసించుట నీకు న్యాయము కాదు. నే నెప్పుడును నీ కపకారలేశ మైనను జేసి యుండ లేదు.

అంతే కాక నావంటియల్పజంతువును జంపి భక్షించుటచేత నీకడుపును నిండదు. కాఁబట్టి నన్ను విడిచిపెట్టి నీగౌరవమునకుఁ దగినట్టుగా మహాజంతువును దేని నైనను బట్టుకొమ్ము." అని ప్రార్థించెను. "నీ వెంత చెప్పినను, ఆఁకలి గొనియున్న నామనస్సున కిప్పుడు నీమీఁద జాలి పుట్టనేరదు. ఈదినమెల్లను వేచియున్నను నా కింతవఱకొక్కజంతువైనను లభించినది కాదు. ఇంతసేపటికి నీవొక్కతెవు నాగోళ్ళలోఁ దగులుకొన్నావు. ఇట్లు చేతఁజిక్కినదానిని వదలివేసి రానిదాని నపేక్షించు బుద్ధిహీనుఁ డెక్కడనైన నుండునా ?" అని డేగ పలికెను.

గీ. చేపునఁ గరస్థమయి యున్న దాని విడిచి
దవుల సందిగ్ధమగుదానిఁ దగను కోర.
మింటిమేఘుంబులను నమ్మి యింటిచెఱువు
జలముఁ బాఱఁ జల్లించెడుజనుఁడు గలఁడె ?

౧౧. వేఁటగాఁడు, తిత్తిరిపిట్ట.

వేఁటగాఁడరణ్యములో వలపన్ని పోఁగా తిత్తిరిపిట్ట యొకటివచ్చి యావలలోఁ బడెను. అంతట వేటగాఁడు వచ్చి దానిని బట్టుకొని చంపఁబోఁగా, అది వానిని జూచి "నన్నిప్పుడు చంపక వదలివేసినపక్షమునఁ దాను బోయి తనజాతిపక్షుల నన్నిటిని వంచించి వలలోఁ బడునట్లు ప్రేరేపించెద" నని చెప్పెను. "నిన్నిప్పుడు నే నెంత

వస్త్రమును విడిచివేయను. నీప్రాణము తీయుటకు నేను మొట్టమొదటనే నిశ్చయించుకొన్నాను. అయినను నీ విప్పుడు నీ దుష్టవర్తనముచేత మఱింతఘోరదండన కర్హమయినదాన వయినావు. తుచ్ఛమయినతనశరీరమును కాపాడుకొనుటకయి మిత్రులకును బంధువులకును ద్రోహము చేయఁదలఁచుకొన్నవాఁడు సాధ్యమయినయెడల నరకతాపనమునకంటెను క్రూరతరమయినశిక్ష కర్హుఁడు.” అని పలికి వాఁడు దానిని వధించెను.

గీ. ప్రాజ్ఞునకు మానహీనమౌ బ్రతుకుకంటె
గౌరవముతోడిమరణంబె కరముమేలు.
జీవనంబునకై కీర్తి చెఱుపుకొనక
యశము నెల్లరు గడన చేయంగవలయు.

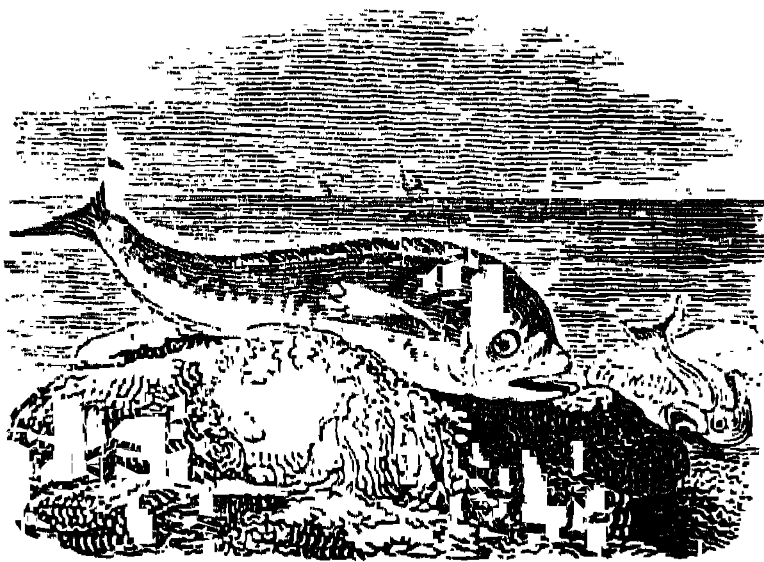

౧౦౨. మార్గస్థులు, ఎలుఁగుబంటి.

ఒకనాఁ డిద్దఱుబాటసారు లడవిమార్గమునఁ బోవుచుండఁగా వారిలోనొకఁడు రెండవవానిని జూచి “మిత్రుఁడా! అడవిమృగములు వచ్చినప్పుడు మన మొకరి కొకరు సాయము చేసికొనవలెను.” అని చెప్పెను. రెండవవాఁడును దాని కంగీకరించినందున, వారిద్దఱును పరస్పరసాహాయ్యము చేసికొనుట కొడంబడిక చేసికొనిరి. ఈమాటలనుకొని కొంచెముదూరము నడుచునప్పటికి వారి కొకయెలుఁగుబంటి యెదురుపడెను. దానిని జూచి భయపడి మొట్టమొదట స్నేహము కలిపి తోడుపడవలె నన్నశూరుఁడు తన నూతనమిత్రుని నెలుఁగుగొడ్డుయొక్క దయకు విడిచిపెట్టి, పలుచనివాఁ డగుటచేత పరుగెత్తి యొకచెట్టున కెగఁబ్రాఁకి తనప్రాణములు కాపాడుకొనెను. రెండవవాఁ

డసహాయుఁడయి స్థూలకాయుఁడగుటచేత పరుగెత్తలేక క్రింద పరుండి, ఊపిరి బిగియఁ బట్టి కాలును చేయియును కదలింపక చచ్చినట్లు పడియుండెను. ఎలుఁగుబంటి వాని సమీపమునకు వచ్చి ముక్కును నోరును చెవులును వాసనచూచి శవ మనుకొని వానిని విడిచి తనదారిని పోయెను. అది పోయినతరువాత చెట్టుమీఁదివాఁడు క్రిందికి దిగి, రెండవానివద్దకు నవ్వుమొగముతో వచ్చి, “భల్లూకరాజు నీచెవిలో నేమో చెప్పి పోయినాఁడు. ఆరహస్యమును మిత్రునకుఁగూడ వినిపింపుము.” అని యడిగెను. అందుమీఁద రెండవవాఁడు “తమకార్యముకొఱకు మంచిమాట లాడి యాపద వచ్చి నప్పుడు మిత్రులను విడిచిపెట్టెడు నీక్రొత్తమిత్రునివంటి స్వప్రయోజనపరు లయిన నిర్భాగ్యులమాట యెప్పుడును నమ్మి మోసపోక యిఁకముందు తెలివిగలిగి బ్రతుకవల సినది” అని బుద్ధి చెప్పిపోయినదని బదులుచెప్పెను.

గీ. మంచిమాటలు పలికెడుమనుజు లెల్ల
మిత్రు లనుచు భావించుట మేలు గాదు.
మాట లధికంబుగాఁ జెప్పుమానవులను
విశ్వసింపకయుండు వివేకి యెపుడు.

౧౦౩. సొరచేఁప, రెక్కలచేఁప.

సాధారణముగా 'సముద్రవ్యాఘ్ర'మని చెప్పఁబడుసొరచేఁప యొకటి తన్ను తఱుముకొనిరాఁగా భయముచేత బహుదూరము పరుగెత్తుకొని వచ్చి యొక రెక్కల చేఁప సముద్రములోనుండి యెగిరి యొక మెట్టమీఁదఁ బడెను. అక్కడ తనచావు

నిశ్చయమని యాపెక్కులచేప యెఱిఁగిన దయినను, శత్రు వయినసారచేపకూడ తన్ను మ్రింగవలె నన్నయాశచేత తరంగములలోనుండి నమికి తన వెంబడినే యామెట్టయొద్ద నొడ్డున పడి వగర్చుచుండుట చూచి "ఇప్పుడు నాకు చావుతప్పకపోయినను, నాచావునకు మూలమయినయీసారచేపకూడ నాతోనే చచ్చుచున్నందున నేను తృప్తితో ప్రాణములు విడుచుచున్నాను." అని పలికెను.

గీ. పగను సాధించు టప్పులా ప్రజలకుదికి
జగతిలోపల నానందజనక మగును.
అయినను మహాత్ము లగువార లహితులకును
గీడు కోరక మేలె కాంక్షింతు రెపుడు.

---

౧౦౪. ముసలి నక్క, పడుచునక్క.

—:)o:(—

ఒక్కనాఁటిరాత్రి యొకముసలినక్కయు పడుచునక్కయుఁ గలిసి బయలుదేఱి యొకయింట నున్నకోళ్ళదొడ్డిలోఁ దూఱి కోడిపిల్లలను జంపుచు పరస్పరసంభాషణమున కారంభించెను. అప్పుడు పడుచునక్క వృద్ధజంబుకమును జూచి "ఓ మిత్రమా! మన కిప్పు డెన్ని పుంజులు, పెట్టలు, పిల్లలు లభించినవో చూచినావా మన మీరాత్రియే వీనినన్నిటిని జంపి కడుపునిండ తిని మఱి యిక్కడనుండి కదలుదము." అని చెప్పెను. ముసలినక్క "బిడ్డా! నేను నాచిరకాలానుభవమును బట్టి చెప్పుచున్నాను. మనము వీని నన్నిటిని నేఁడే తినివేసినయెడల రేపాహారము దొరకక పోవచ్చును. కాఁబట్టి మనము స్థలము తెలిసికొంటిమి గనుకఁ గొన్నిఁటిని నిలువ చేసికొని ప్రతిదినమును వచ్చి తినిపోవు చుందము." అని హితబోధ చేసెను. ఆమాటకుపకపక నవ్వి పడుచునక్క "ఓతాతా ముసలివాండ్రకు మతి యుండదు. నీబుద్ధి యత్యద్భుతముగా నున్నది. ఈదినమిన్ని కోళ్ళను చంపి రేపటిదిన మిక్కడకు మరల వచ్చినపక్షమున, యజమానుఁడు కాచియుండి మనప్రాణములు పుచ్చుకొనక విడుచునా? నేను నాకడుపు పట్టినన్ని పిట్టలను భక్షింపక యీస్థలము విడిచిరాను." అని బదులు చెప్పెను. ఈసంభాషణము ముగిసినతరువాత పడుచునక్క ప్రక్కలుబ్బ కోడిపిట్టలను మిక్కిలి వెక్కసముగా మెక్కి కదలలేక మెల్లగా నింటికిఁ బోవుచు త్రోవలోఁ కడుపునొప్పి వచ్చి చచ్చెను. ముసలినక్క నాఁటికి కొంచెమే తినిపోయి మఱునాఁటఁ

రాత్రి యూరు మాటు మణఁగినతరువాత కోళ్ళగూటిపద్దకు మరల వచ్చెను. తనకోళ్ళన్ని యొక్క రాత్రి చచ్చుటను సహించి కోళ్ళయజమానుఁడు నాఁటిరాత్రి కోళ్ళదొంగను కాచి పట్టుకోవలె నని పొంచియుండి యావగ్గునక్క వచ్చి కోళ్ళగూటిలో ప్రవేశింపగానే ముద్దుకఱ్ఱతో మోఁది దానిని చంపెను.

గీ. వృద్ధుఁ డతికాంక్షఁ దినలేక వెతలఁగుడుచు:
వ్యధలపా లగు నతిభుక్తిఁ బడుచువాఁడు.
కావున వివేకి యీరెండుగతులుఁ దాను
వదలి మితముగా ననుభవింపంగ వలయు.

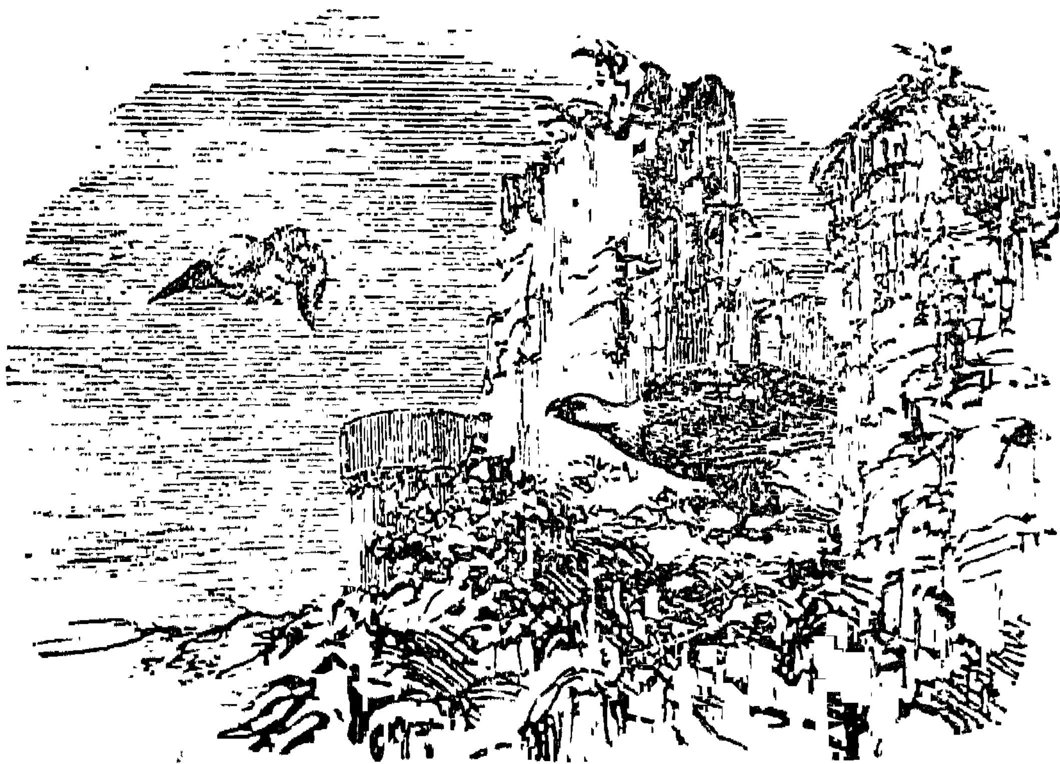

౧౦౫. పశువులదొడ్డిలో దూఁటినదుప్పి.

ఒకదుప్పి తన్నరణ్యమునుండి వేఁటకుక్కలు తఱుముకొని రాఁగా భయముచేత పరుగెత్తుకొని వచ్చి యొకపొలములోఁ బ్రవేశించి యం దున్న పశువులదొడ్డిలో దూఁటి యెట్టిగడ్డిలోఁ దాఁగియుండెను. అప్పుడక్కడ నున్నయెద్దులలో నొకటి దానిని జూచి యడవినివిడిచి ప్రాణహాయకర మయినయీస్థలమున కేల రాసాహసించితి వని యడిగెను. “మీరు నా జాడచెప్పి నన్నుపట్టి యొప్పగింపక రక్షించినపక్షమున, మీధర్మమున నే నిక్కడఁ గొంతసేపు తల దాఁచుకొని యుండి చీఁకటి పడఁగానే నా యడవికిఁ బోయెదను.” అని దుప్పి యుత్తరము చెప్పెను. అటుతరువాత దుప్పి దీప ములవేళవఱకును గడ్డిలో నుండెను. అంతట పసులకాపరివాఁడు కొన్నియావులను

తోలుకొని వచ్చి గుంజలకు కట్టిపెట్టి గడ్డివేసి పోయెనుగాని వాఁడా దుప్పినిమాత్రము చూడలేదు. ఆటుతరువాత కొందఱు పాలేరువాండ్రొకనితరువాత నొకఁడుగా పశువులదొడ్డిలోనికి వచ్చి పశువులను జూచి యెడ్లకు గడ్డివేసి పోయిరిగాని వారును దుప్పిని జూడలేదు. ఆపయిని తోఁటకావలివాఁడు వచ్చి దొడ్డి నాలుగుమూలలు తిరిగి పశువులు కట్టియున్నవో లేవో చూచిపోయెనుగాని యందేదియు వింతజంతువు వానిదృష్టికిని గోచరము కాలేదు. ఈకడపటివాఁడు వెడలిపోయినతరువాత దుప్పి తన కింక ప్రాణభయము తప్పిపోయిన దని సంతోషించి మెల్లగా తలయెత్తి యచ్చట గిత్తలను బిలిచి "మిత్రులారా! మీరు మిక్కిలి దొడ్డవారు. ఆపత్సమయమునందు తావిచ్చి నా ప్రాణములు కాపాడినారు." అని తనకృతజ్ఞతను దెలుపుచుండెను. అందొకయెద్దు దానిమాటలు విని "మిత్రుఁడా! నీవింకను సంతోషపడవలసిన సమయము రాలేదు. నీవీరాత్రి యిందుండి తప్పించుకొనిపోయి సుఖముగా నీయడవి చేరఁగలుగుట మాకందఱకును పరమసంతోషమే కాని యింకొకఁడు వచ్చి చూచిపోవువఱకును నీవు ప్రాణములు దక్కినవనుకోఁగూడదు. మాయజమానుఁ డప్పుడప్పుడు వచ్చి మమ్ముఁ జూచి పోవుచుండును. అతనికి వేయికన్నులున్నవి; ఈయందఱి కన్నులను గప్పి తప్పించుకొన్నను నీవతనికంట బడక తప్పించికొనుట యసాధ్యము అతఁడిప్పుడు వచ్చుటకు వచ్చుట తటస్థించెనా, నీప్రాణములు నీవి కావు." అని చెప్పుచుండఁగానే యజమానుఁడు వచ్చి పశువులదొడ్డిలోఁ జొచ్చి యందున్న పశువుల నొక్కొక్కదానినే చూచుచు "దీనికి గడ్డితిన్నగా వేసినారు కారు" "దీనివద్ద పేడ తీసివేయలేదు." "దీని ముందఱ రొచ్చుగానున్నది." అని సేవకులమీఁద కోపపడుచు దొడ్డియెల్లఁ దిరిగి గడ్డియొద్దకుఁ బోయి చేతితో తడవిచూచి గడ్డిలో దుప్పికొమ్ములు చేతికితగులఁగా నిందులో నేదోయున్నది రండని కేకలు వేసెను. ఆకేకలు విని పొలములో నున్న పాలేరువాండ్రందఱును కఱ్ఱలు పట్టుకొనివచ్చి యజమానునియాజ్ఞాప్రకారముగా దుప్పిని గొట్టి చంపిరి.

గీ. భృత్యజనములబహు నేత్రదృష్టికంటె
నురుబలం బుండు బ్రభునేత్రయుగ్మమందె;
భృత్యులకె సర్వమును స్వామి విడువఁ బోక
తనదు కనులతోఁ బని చూచుకొనఁగవలయు.

౧౦౬. గ్రద్ద, గుడ్లగూబ.

—:)o(:—

ఒకనాఁ డొకగ్రద్దయు గుడ్లగూబయు నొకచోట చేరి యిఁకముం దొకరిపిల్లల నొకరు మ్రింగకుండ నేర్పఱుచుకొని మైత్రి చేసికొనెను. అప్పుడు గ్రద్ద గూబను జూచి "నాపిల్లల నీ వానవా లెఱుఁగుదువా?" యని యడిగెను. "ఎఱుఁగను" అని గూబ పలికెను. అంతట తనబిడ్డలరూపమును ఉన్నది యున్నట్లుగా గృధ్రము దానితోఁ జెప్పి, "నీబిడ్డల నానవాలుపట్టుటకు గుఱుతు లేవి?" అని ప్రశ్న వేసెను. అందుమీఁద గూబ తనపిల్లలు లోకములోనిపక్షులలో నెల్లను మిక్కిలి సుందరముగాను మృదుమధురస్వరము కలవిగాను ఉండునని యానవాలు చెప్పెను. ఈప్రకారముగా సంధి చేసికొని యాపక్షులు రెండును తమవాసస్థానములకుఁ బోయినతరువాత మఱి కొన్నిదినములకు గృధ్ర మాహారార్థ మక్కడక్కడ సంచారముచేసి మధ్యాహ్న సమయమునం దొకపాడింటికలుగులో నున్న పక్షిగూడును జూచి యందులో నున్న పిల్లలు తనమిత్రురాలి వేమోయని మొట్టమొదట కొంతసందేహపడెను. ఇట్లుసంశయము మనస్సును బాధింపఁగా గృధ్రము కొంతసే పాపిల్లలమొగము పరిశీలించి చూచి యింత వికృతరూపము గలవి లోకములోనిపక్షులలో నెల్లను సుందరమయిన నామిత్రురాలి పిల్లలయి యుండవని యాలోచించుచుండఁగా, ఇంతలో గూబపిల్లలు చేరువ కేదో పక్షివచ్చినట్లులుకు భయమునందున వికృతముగా కూసెను. ఆకూఁత చెవిని బడఁగానే గ్రద్ద కౌనఁటి కున్నసంశయము పోయినందున, ఇట్టియసహ్యపుకూఁత లఱచెడుపక్షులు మృదుమధురస్వరముగల తన మిత్రురాలిబిడ్డలు కావని నిశ్చయించి యాగృధ్రము వానిని భక్షించి కడుపుచిచ్చార్చుకొని యథేచ్ఛముగాఁ బోయెను. అటుతరువాతఁ

కొంతసేపునకు గూబ తనగూటికి వచ్చి యందు పిల్లలను గానక వానియీఁకలు మొదలయినవి చూచి దుర్మార్గురా లయినయాపాడుగ్రద్దయే నమ్మించి ద్రోహము చేసె నని దానిని దూషించుచు విలపింపసాగెను. ఆసంగతి యంతయు నెఱిఁగినగబ్బిల మొకటి దానిసమీపమునకు వచ్చి, ఇదియంతయు గృధ్రము నీబిడ్డలగుఱుతడిగినప్పుడు యథార్థముగ జెప్పక నీవేదో లేనిపోనియాధిక్యమును కల్పించి చెప్పినస్వయంకృతాపరాధము యొక్కఫలమే యగుటచేత దీనినిగూర్చి యన్యులను నిందింపవలసినపని లేదని బుద్ధి చెప్పెను.

గీ. తమతమబిడ్డలలోపముల్ దాఁచిపెట్టి
తల్లిదండ్రులు చెఱుతురు తామె వారి;
కొడుకులసుఖంబు జనకులు కోర నెడల,
తెలిపి తప్పులు తఱిని దిద్దింపవలయు.

———

౧౦౭. జింక, ద్రాక్షతీఁగ.

——:)0(:——

ఒకజింక తన్ను వేటగాండ్రు తఱుముకొనిరాఁగా వారికంటె ముందుపరుగెత్తుకొనిపోయి యొకద్రాక్షపొదలో దూఱి దాఁగియుండి ప్రాణరక్షణము చేసికొనెను. మఱికొంతసేపటి కావేటగాండ్రక్కడకు వచ్చి యాద్రాక్షతీఁగలవద్దనుండియే ముందుకు సాఁగిపోయినను జింకను జూడక యాస్థలమును దాఁటిపోయిరి. ఇంతవఱకును లోపల నడఁగియున్నజింక వారు దాఁటిపోఁగానే తలయెత్తి యిఁక తన

కుపద్రవము తప్పిపోయినదని ధైర్యమును తెచ్చుకొని తనకు ప్రాణరక్షణము చేసిన ద్రాక్షతీఁగలనే కొఱికి తిన మొదలుపెట్టెను. ఇంతలో వేఁటగాండ్రు కొంతదూరముపోయి యక్కడ జింక జాడ గానక మరల వెనుకతిరిగి వచ్చుచు ద్రాక్షతీఁగలు కదలుచుండుటను బట్టి జింక యందు దాఁగి యుండవచ్చునని యూహించి సమీపమునకు వచ్చి దానిని పట్టుకొని చంపిరి. తన్ను రక్షించినదానినే భక్షింప నారంభించిన పాపఫల మనుభవింపక తీఱదని మనస్సులో ఖేదపడుచు జింక ప్రాణములు విడిచెను.

గీ. అవనిలోనఁ గృతఘ్నత యరసి చూడఁ
పాతకంబులలో ఘోర పాతకంబు.
బాగు చేసినవారికి నోగు చేయు
పాపి నెప్పుడు దేవుండె పాడు చేయు.

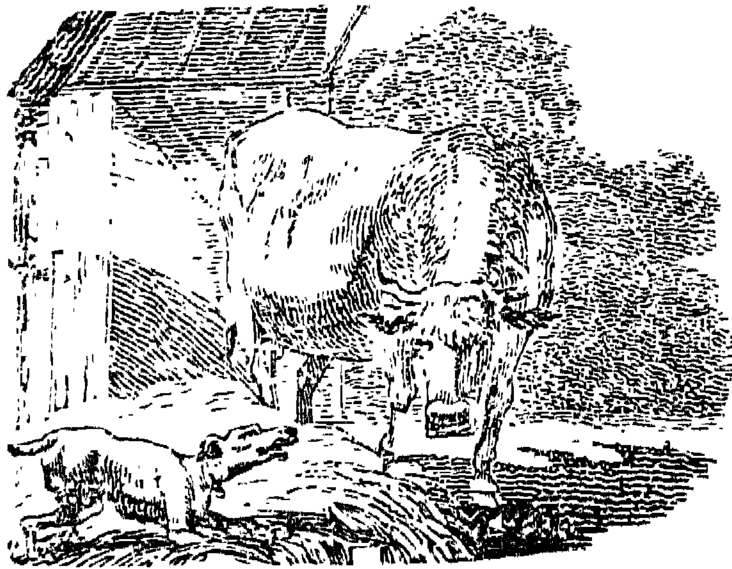
---

౧౨౮. ఆత్మస్తుతిపరాయణుండైన యాత్రికుడు.

——:)o(:——

దంభవ్రతుఁడైన యాత్రాపరుఁ డొకఁడు బహుతీర్థయాత్రలు సేవించి దేశాటనము చేసి వచ్చి తాను దర్శించిన దివ్యక్షేత్రములమహిమలను తాను నిర్వహించిన యద్భుతకార్యములను తనయూరివారితోఁ దెలుపుచు "ఓమహాజనులారా రామేశ్వరమునొద్ద నేను పందెమువేసి యొక్కయంగతో పెద్దకాలువను దాఁటి యాబదిపదియడుగులదూరము దుమికినాను. దక్షిణదేశమందంతటను మహాబలవంతుఁడని ప్రసిద్ధి గన్నమల్లుఁడు సహితము తనయావచ్ఛక్తిని వినియోగించియు నాతో సమానముగా దుముకలేక నాకంటె తుద కొఱదడుగులు తక్కువ దుమికినాఁడు. రామేశ్వరము వచ్చినపక్షమున మీ కీసంగతి కన్నులార చూచినవారిచేత బుజువు పలికించెదను" అని యాత్మశ్లాఘ చేసికొనుచుండెను. అప్పు డాసంఘములో నున్న బుద్ధిమంతుఁ డొకఁడు ముందుకు వచ్చి "అయ్యా! సాక్షులనిమిత్తము మన మంతదూరము రామేశ్వరము పోవలసినపని లేదు. మనయూరే రామేశ్వర మనుకొని మన చిన్నకాలువనిక్కడనే యొకసారి లంఘించి మీసామర్థ్యమును జూపుఁడు. మే మందఱమును ప్రత్యక్షముగాఁ జూచి యానందించెదము" అని పలికి యాతనినో రడఁచెను.

గీ. స్వస్తుతులు నసత్యంబులుఁ బలుకువారి
వారలయసత్యవాక్కులే పట్టియిచ్చు.
ఘనవిరుద్ధవార్తలు తాము కనినయట్లు
చెప్పు నెడలఁ జూడక విశ్వసింపరాదు.

౧౦౯. గడ్డిమేటిలోని కుక్క.

—— :)0(: ——

ఒకనాఁ డొకయెద్దు మిక్కిలి యాఁకలిగొని వచ్చి గడ్డివామియొద్దకుఁ బోయి మేయఁబోయెను. ఎక్కడనుండియో వచ్చి యాగడ్డిమేటిలోఁ బరుండియున్న చెడు కుక్క యొకటి మొఱుగుచు లేచి యెద్దుమీఁదఁ బడి కఱచి దానిని గడ్డి తిననియ్యక తఱిమివేసెను. అప్పు డాయెద్దు కుక్కనుజూచి "నామీఁదఁబడి మొఱుగుటవలన నీ దుష్టత్వమును వెల్లడి చేసికొనుటతప్ప నీ విందేమి బావుకొనుచున్నావు? వెఱిబొమ్మవలె నిందుఁ గూరుచుండి నీవును తినవు; తినువానిని తిననియ్యవు." అని పలికి యుస్సురని విచారముతో వెడలిపోయెను.

గీ. అల్పులు ధనాదులను దాము ననుభవింప
కితరులను గూడ భుజియింప నీయకుంద్రు;
పరులకును దమ కుపయోగ పడెడునట్లు
చేయుదురు సజ్జనులు తమసిరుల నెప్పుడు.

---

౧౧౦. బంగారమును పాతిపెట్టిన లోభి.

—— :)0(: ——

ధనికుఁ డయినయొక పిసిఁడివాఁడు తనకున్న సొత్తంతయు బంగారముగా మార్చి యాబంగార మంతయుఁ గరఁగి యొకదిమ్మగాఁ బోసి యొకనాఁటిచీఁకటిరాత్రి దానిని రహస్యముగాఁ గొనిపోయి తనతోఁటలో నొకమూల పాతిపెట్టి నిత్యమును బోయి దాని నొక్కసారి దర్శించుచుండెను. వాఁ డక్కడను తఱుచుగా పోవుచు వచ్చుట చూచి యందేమో యున్నదని కనిపెట్టి యొకదొంగ యొకచీఁకటిరేయి పోయి దానిని త్రవ్వితస్కరించెను. కొన్నాళ్ళకాలోభి తనధనము పోయినదని తెలిసికొని తలవీడ బట్టి యూడ రొమ్ముబాదుకొని యేడ్చుచు సొమ్ము నిమిత్తమయి క్రిందఁబడి పొరలమొదలు

పెట్టెను. ఆయేడుపు విని చేరువతోఁటలో నున్నమిత్రుఁ డొకఁడక్కడకు వచ్చి "చెలికాఁడా ! పోయినబంగారమును తలఁచుకొని యేల విలపించెదవు ? ఉన్నప్పుడు సహితము నీవెప్పుడును దాని నుపయోగించి యెఱుఁగకపోవుటచేత నిజముగా నీకది యప్పుడును లేనట్టే. అప్పు డది యున్నట్టు భావించుకొని సంతోషించుచుంటివి. నీ విప్పుడుసహితము దానిస్థానమున నొకపెద్దరాయి తెచ్చిపాతిపెట్టి యదియే పోయిన బంగార మనుకొని సంతోషపడవచ్చును. పూర్వ మాబంగారము నీ కెంత యుపయుక్తముగా నుండెనో యిప్పుడీరాయి యు నీకంతయుపయుక్తముగానే యుండును." అని యోదార్చెను.

గీ. లోభకుండై దరిద్రుండు లోకమునను
వేఱొకండు గల్గఁడు భోగవిరహమునను.
కలిమి గల్గినఫలము లోకంబునకును
దాని నుపయోగపఱుపంగఁ దగుటకాదె ?

౧౧౧. మృగములు, పక్షులు, గబ్బిలములు.

—:)0(:—

పూర్వకాలమునం దొకసారి పక్షులకును మృగములకును యుద్ధము సంభవించినప్పుడు గబ్బిలము తానేపక్షమునకు జేరక దేహము దాఁచుకొనుటకయి చూచెను. ఇట్లుండఁగా మొట్టమొదట యుద్ధములో మృగములకు గెలుపు కలుగునట్లుగా కనఁబడినందున గబ్బిలము వానియొద్దకు బోయి "ఓమృగములారా ! నేను మీవాఁడను. నేను పక్షి నయినపక్షమున నానోటిలో రెండువరుసల పండ్లుండునా ?" అని

వానిలోఁ జేరను. అటుతరువాతఁ గొంతసేపు ఘోరయుద్ధము జరిగినమీఁదట గరుత్మంతుని పరాక్రమముచేత కట్టకడపట పక్షులకే విజయము కలిగెను. అప్పుడు గబ్బిలముఁ మెల్లగా పక్షులవద్దకు వచ్చి ‹‹ఓపక్షులారా! నేను మీవాఁడను. నేను మృగమునయినయెడల నాకీ ఱెక్కలును పయి కెగరఁగలశక్తియుఁ గలుగునా! అని వానితో తనచుట్టరికమును తెలుపుకొనెను. పక్షులు దానిమాటలు నమ్మక కాళ్ళతో తన్ని ముక్కులతో పొడిచి దానిని దూరముగా తఱిమివేసెను. అంతట గబ్బిలము మరల మృగములయొద్దకుఁ బోఁగా నవి దాని తమ్ముఁ చేరనియక దానిని వెడలఁగొట్టెను. అందుచేత గబ్బిల మప్పటినుండియు నెవ్వరిలోను గలియక పక్షులును మృగములును కూడ నిద్రపోవుకాలములో రాత్రిమాత్రము లేచి తిరుగసాగెను.

గీ. ఎల్లరకు మంచివారుగా నెదను గోరి
యిచ్చకము లాడుచు నీతి యెడలితిరుగు
స్వప్రయోజనధూర్వహుల్ సర్వగతుల
భ్రష్టులగుదు రేరికి మంచివారుగాక.

౧౧_౨. చెట్టుక్రింద శయనించినబాటసారి.

—:)0(:—

ఒకమార్గస్థుఁడు బహుదూరము నడిచి యలసివచ్చి చల్లనిమఱ్ఱినీడను విశ్రమించి, చెరువనుప్రాంతమున కడవలంతలేసికాయలతో నున్న గుమ్మడితీఁగను జూచి తనలో తా నిట్లు చింతింప మొదలు పెట్టెను— ‹‹భగవంతుఁడు నట్టిబుద్ధిహీనుఁడు గా నున్నాఁడు. బలిష్ఠ మయినయీమఱ్ఱిచెట్టుకు కుంకుడుగింజలంతలేసి చిన్న కాయలు పెట్టి మర్బల మయినగుమ్మడితీఁగెకు బానలంతలేసిపెద్దకాయలు పెట్టినాఁడు. ఈ

చిన్నమఱ్ఱికాయ లీగుమ్మడితీఁగకును, ఈపెద్దగుమ్మడికాయ లీమఱ్ఱిచెట్టునకును బెట్టియుండినయెడల, దేవునిబుద్ధి యెంతశ్లాఘాపాత్రముగా నుండును!" అని యాలోచించుచు హాయిగా నిద్రపోయెను. ఇంతలో పెద్దగాలి వీచి మఱ్ఱికాయలు కొన్ని మీఁద రాలినందున మెలఁకువరాఁగా, ఆబాటసారి కన్నులు తెఱచిచూచి "అయ్యో! ఈపెద్దకాయలు మఱ్ఱిచెట్టుననేయుండి గాలికి నామీఁద పడియుండినపక్షమున నే నీపాటి తలప్రక్కలయి చచ్చిపోదునుగదా! అజ్ఞానముచేత నిష్కారణముగా సర్వజ్ఞుఁడయినయీశ్వరునియెడ లోప మారోపించి పాపము కట్టుకొన్నాను." అని పశ్చాత్తాపపడుచు తనదారిని బోయెను.

గీ. మూఢజనములు తమయల్పబుద్ధిచేతఁ
దత్త్వ మెఱుఁగ కొనర్తురు దైవనింద
తమకుఁ దోఁచిన దెల్లను దథ్య మనక
సృష్టిమహిమ లెల్ల రెఱుంగ నెన్నవలయు.

౧౧౩. ఇంద్రుఁడు, గొల్లవాఁడు.

——:)0(:——

ఒకగొల్లవాఁడు తనమందలోనిగిత్తయొకటి యాకస్మికముగా కనఁబడకపోఁగా దానినిమిత్తమై యడవియంతయు వెదకెనుగాని దానిజాడ యెక్కడను తెలియరాలేదు. అంతట వాఁడు మనుష్యప్రయత్నమువలన కార్యము లేదని యెంచుకొని "నాగిత్తను దొంగిలించినదొంగ నొక్కసారి నాకంటికిఁ గనఁబడఁజేసినపక్షమున నీ కొకమేఁకను బలియిచ్చెదను." అని యింద్రునకు మ్రొక్కుకొనెను. ఇట్లు మ్రొక్కుకొని వాఁడరణ్యములో ముందుకు కొన్నియడుగులు నడవఁగానే యొకపొదలో వాని

గిత్తను దొంగిలించినచోరుఁడు వాని కన్నులయెదుట ప్రత్యక్షమయ్యెను. అప్పుడా వంకను గొల్లవాఁడు చూడఁగానే గిత్తను దొంగిలినది రెండుకాళ్ళదొంగ కాక నాలుగుకాళ్ళదొంగ యయ్యెను. ఎద్దును నోటఁ గఱచుకొని సింహమొకటి కన్నుల యెదుట కనఁబడఁగానే భయముచేత వాని ప్రాణములు పయి కెగసి పోయినవి. ఇట్లు కొంతసేపు వాఁడు చిత్రప్రతిమవలె నిశ్చేష్టితుఁడయి యుండి కొంతతడవునకు తెలివి తెచ్చుకొని ప్రాణభీతిచేత దేహము వడవడవడఁక గద్గదస్వరముతో "ఓభగవంతుఁడా! నాకిప్పుడు నీవీదొంగను మరల కనఁబడకుండఁ జేసినపక్షమున, నేను నా ప్రాణములు దక్కించుకొని యిల్లు చేరఁగానే యీసారి నీకు మేకపోతును గాక యాఁబోతును బలి యిచ్చెదను." అని దేవేంద్రునకు మరల మ్రొక్కుకొనెను.

గీ. ఇలను మనకోరుకోరిక లెల్ల దేవుఁ
డొసఁగు నేనియు మన కెంతొ దొసగు వొసఁగు.
కాన, నిహలోకవస్తువుల్ కాంక్షచేయ
కాత్మసుఖమునె భగవంతు నడుగవలయు.

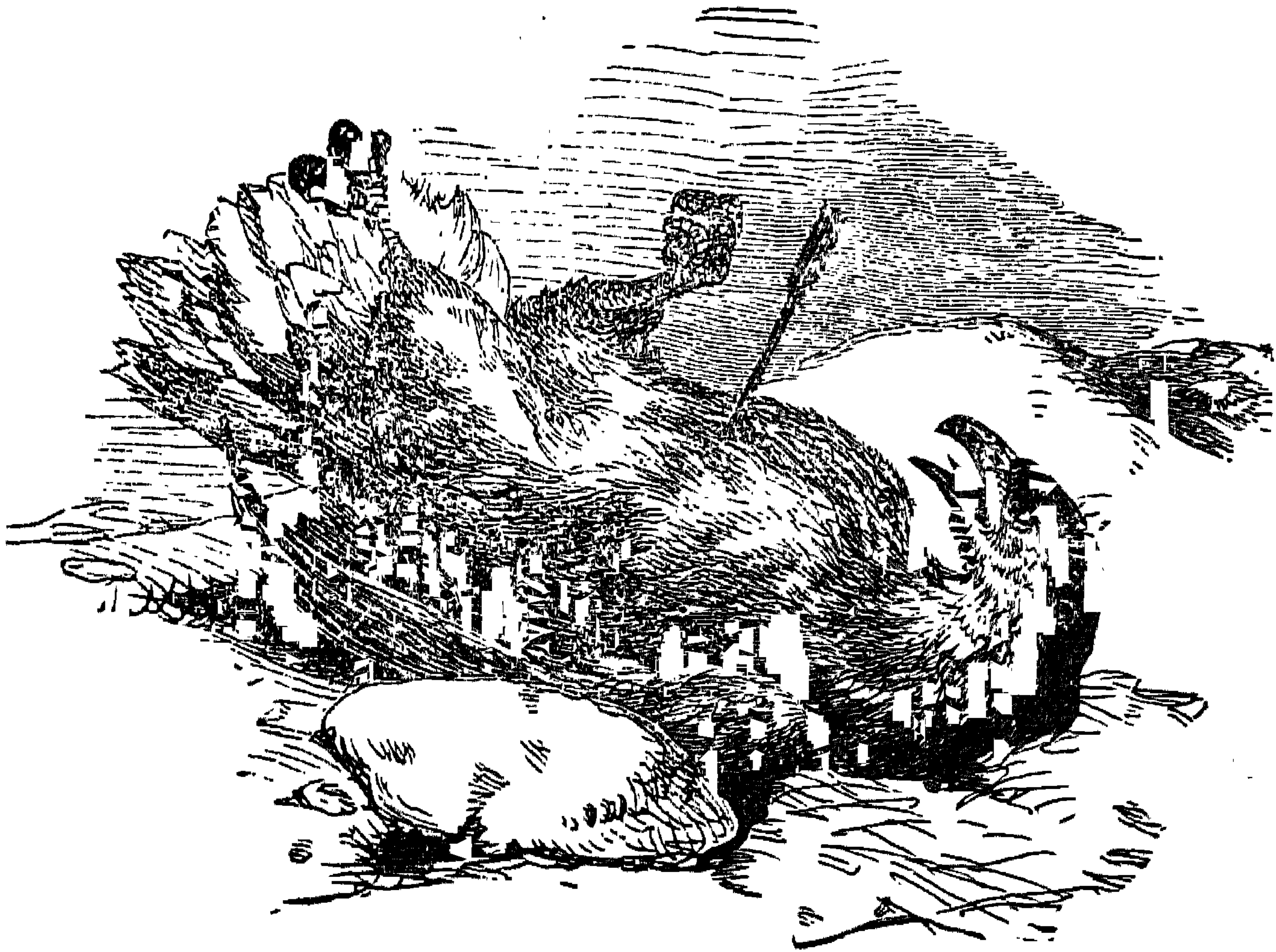
---

౧౧౮. నక్క, గాడిద.

——:)0):——

సింహచర్మ మొకటి కనఁబడఁగా దానిని పైనికప్పుకొని యొకగాడిద వనములో విచ్చలవిడిగాఁ దిరుగుచు రూపాటోపముచేత మృగముల నన్నిటిని బెదరించుచుండెను. ఇట్లు కొంతసేపు విహరించినతరువాత దానికంటి కొకనక్క కనఁబడఁగా, తక్కిన మృగములవలెనే దానినికూడ భయ పెట్టవలెనని తలఁచి సింహనాదము చేయుచుఁ బోయి దానిమీఁదికి భయంకరముగా నుఱికెను. కంఠస్వరముచేత నక్క దానిని గుఱుతుపట్టి "ఓహోహో గార్దభస్వాములా తమరు? ఏలినవారు కొంచెముసేపు మౌనముద్ర ధరించి నోరు విప్పకుండినపక్షమున తక్కిన మృగములవలెనే నేనును దేవరవారిని సింహముగా భ్రమించియుందును. ప్రభువువారు గౌరవము కాపాడుకొనక నోరు తెఱచుటచేత నిప్పుడు తమ రెవరో గుట్టు తెలిసిపోయినది." అని పరిహాసము చేసెను.

గీ. నరుఁడు చేసెడుసంభాషణంబువలన
నెట్టిగుణవంతుఁడో వాని నెఱుఁగ వచ్చు.
భూషణాంబరములు దాల్చి మూఢజనుఁడు
పెదవి యెత్త నందాఁకె శోభిల్లుఁగాదె?

౧౧౫. గ్రద్ధ, బాణము.

కంటఁబడినజంతువును దేని నైనను జంపి తినవలెనని యొకగ్రద్దకొండకొమ్ము మీఁదఁ గూరుచుండి చూచుచుండఁగా, వెనుకనుండి వేఁటగాఁ డొకఁడు దానిని బాణముతోఁ గొట్టెను. ఆదెబ్బచేతగ్రద్ద తలక్రిందుగాకూలితనకుగ్రుచ్చుకొన్న బాణము వంకఁ జూడఁగా, ఆబాణముయొక్క పుంఖమునకు తనయీఁకలే కట్టఁబడియున్నట్లు తెలియవచ్చెను. అందుచేత గృధ్రము మరణసమయమునందు తనకుఁ గలుగుచున్న శరవేదనకంటె తనశరీరమునఁబుట్టినయీఁకయే తనచావునకు మూల మయినబాణమును జేరియున్నదనువిచారమే యెక్కువ వ్యథ పెట్టఁగా దేహము త్యజించెను.

గీ. ఇడుమలకు నాత్మదోషంబె హేతు వైనఁ
గష్టము మఱింత యధికంబుగాఁగ దోఁచు.
బహువిపత్తులు తనవల్ల వచ్చుఁగానఁ
దెలిసి జనుఁ డప్రమత్తుఁడై మెలఁగవలయు.

౧౧౬. సోమరిగుఱ్ఱము, బరువెత్తుకొన్న గాడిద.

ఒకఁడు తనవస్తువుల నన్నిటిని గాడిదమీఁదవేసి మోపించుకొని దానివెంటవట్టి గుఱ్ఱమును నడిపించుకొని తనయూరికి పోవుచుండెను. శక్తికిమించిన యాబరువును మోయలేక తూలుచు గాడిద తనబరువులోఁ గొంతవహించిసాయము చేయవలసినదని గుఱ్ఱమును వేఁడుకొనెను. గుఱ్ఱము దుస్స్వభావముగలది యగుటచేత దానిప్రార్థన యంగీకరింపక నిరాకరించెను. అందుపయిని గాడిద యెంతోకష్టముతో మఱికొంత దూరము కాళ్ళీడ్చుకొనుచు నడిచి దుర్భరమయినయాభారమునకు సహింపలేక నగ ర్చుచు మార్గమధ్యమున ముందుకుఁ గూలఁబడి ప్రాణములు విడిచెను. అప్పుడు యజమానుఁడు తనగాడిద చచ్చుటచూచి దుఃఖపడి దానిమీఁదిబరువంతయుఁదీసిగుఱ్ఱము మీఁద వేయుటయేకాక చచ్చినగాడిదయొక్క చర్మమొలిచిదానినిసహితముపయిని వేసి యాగుఱ్ఱమునుతోలుకొని పోయెను. అందువలన గుఱ్ఱము తనతోడిజంతువునకు కొంచెముతోడుచూప ప్రాలుమాలినతప్పిదమునకు శిక్షగా రెట్టింపుభారమునువహించి శ్రమపడ వలసినదయ్యెను.

గీ. శ్రమములో నున్నవానికి సాయ మదనఁ
జేయ కున్న ను దుద కెంతో చేటు వచ్చు.
కావున నరుండు కొంత స్వకార్యపరత
విడిచి తోడివారికిఁ దోడు పడఁగవలయు.

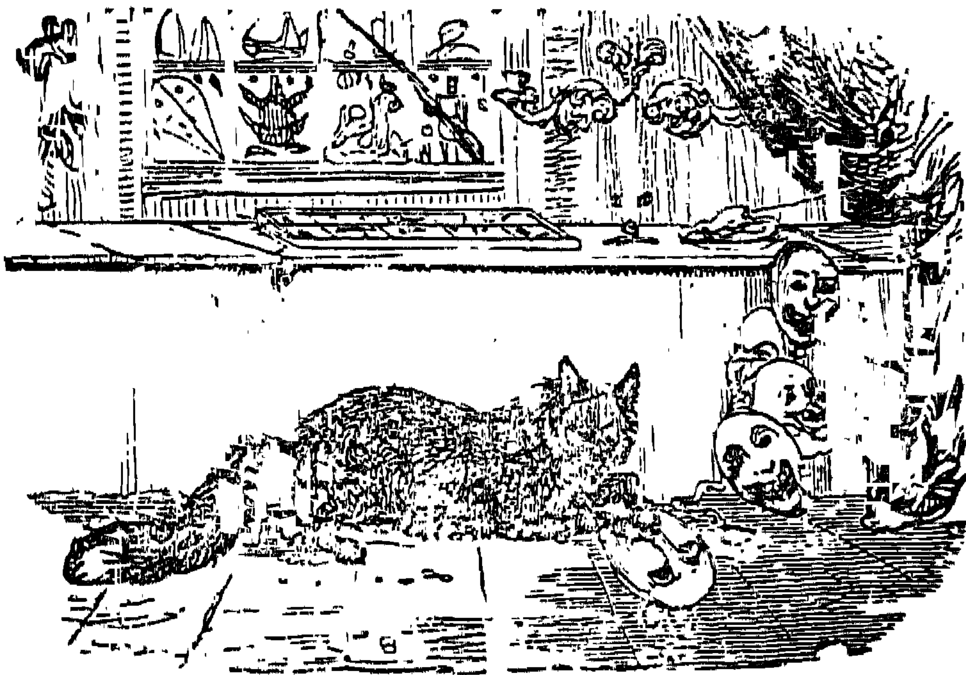
---

౧౧౭. కుక్క, దొంగ.

ఒకనాఁటి యర్థరాత్రమందు కొందఱుదొంగలు వచ్చి యొకయింటికికన్నము వేయుచుండఁగా, కావలికుక్క వారినిజూచి మొఱుగనారంభించెను. అప్పుడుదొంగ

లలో నొకఁడు కుక్కనోరడఁచుటకయి రొట్టెముక్క యొకటి దానిముందు విసరి వైచెను. ఆకుక్క దానిని పుచ్చుకొనక "ఓ చోరులారా! నే నెప్పుడును లంచమున కాశపడి నాయజమానునికి ద్రోహముచేయుస్వభావము కలవాఁడను గాను. అంతే కాక నేఁ డీచిన్నరొట్టెముక్కనిమిత్తమయి నాభావిసుఖమును స్వాతంత్ర్యమును మీకు విక్రయించి యెల్లకాలము కష్ట మనుభవించుటకు నే నంతబుద్ధిహీనుఁడను గాను. మీరు నాయజమానునికొంపఁ గూల్చినతరువాత రేపటినుండి యిఁక నన్ను పోషించువా రెవ్వరు? అని మఱింతబిగ్గరగా మొఱిగి యింటివారిని లేపి దొంగలను పట్టియిచ్చెను.

గీ. స్వచ్ఛవృత్తియె సర్వార్థసాధకంబు
కావున జనుండు నిమిషసౌఖ్యంబుకొఱకు
లంచమును గ్రహించి యతిహేయలాభ మొంది
చెఱుచుకోరాదు ఘనతయు స్థిరయశంబు.

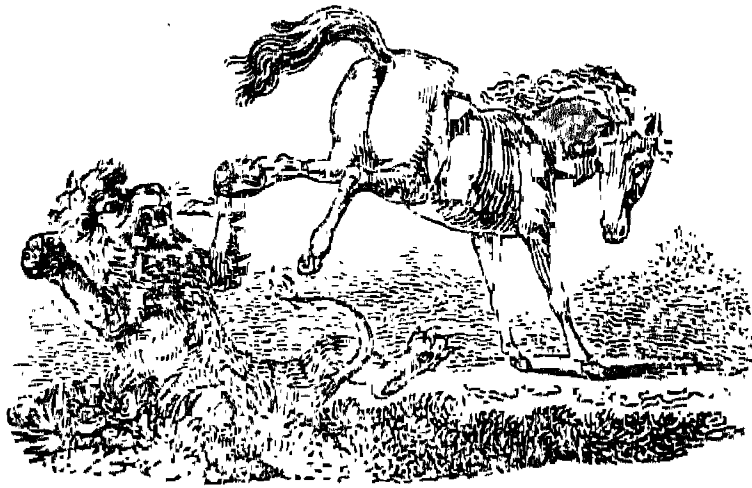
౧౧౮. నక్క, నాటకశాల.

—)o(—

ఒకనక్క యాహారనిమిత్త మంతందు తిరిగి యెక్కడను మేఁత దొరకక పోయి పోయి తుద కొకనాటకశాలలో ప్రవేశించెను. నాటకులు వేషములు వేసికొనునప్పుడు మొగములకు తగిలించుకొనుకాగితపుతలలు కొన్ని దాని కక్కడ కనఁబడఁగా పయి రంగులను జూచి యవి నిజమయినతల లని భ్రమించి వానిలోపలి మెదడు భక్షింప వచ్చునని సంతోషించి చెంతకుఁబోయి కాలితో వానిని కదలించి చూచెను. కదలింపఁగానే యవి యంతస్సారము లేనివయి లొటలొటమని ధ్వనిచేయఁగా, నక్క విచారపడి

ఈశిరస్సులు పయి కెంతో యందముగా నున్నవి. అయినను లోపల నెంతవెదకినను మేదస్సుమాత్ర మావగింజంతయు కంటఁ బడకున్నది." అని పలికి యున్నరని యం దుండి వెడలి పోయెను.

గీ. ఈప్రపంచనాటకశాల నెల్లయెడల
సతతము నటించుచుండునసంఖ్యజనులు
ప్రజలఁ బయి వేషముల భ్రమపఱచుచున్న
సార మెచట లోపలలేనివారె సుమ్ము.

౧౧౯. గుఱ్ఱము, సింహము.

సింహ మొకబలసినగుఱ్ఱముమీఁద కన్నువేసి దాని నేలాగునైనను దనపొట్టను బెట్టుకోవలెనని తలఁచెనుగాని దానిని పట్టుకొనుమార్గ మేదియు తోఁచినదికాదు. అయినను కొంతసే పాలోచించి యాసింహము గుఱ్ఱమును తనయొద్ద కాకర్షింపఁదగిన యుపాయ మొకటి యూహించి, తాను సకలమూలికలను దెలిసినఘనవైద్యుఁడననియు సమస్తజంతువులయొక్కయు సర్వవ్యాధులను నివారణము చేయఁగలుగుదు ననియు ప్రకటన చేసెను. జంతువులను సులభముగా తనగర్భములోఁ జొప్పింపఁగలుగుటకు పన్నియుండు నని యామాయోపాయముయొక్కయుద్దేశమును గుఱ్ఱము గ్రహించి, మాయకుఁదగినప్రతిమాయ పన్ని యాయభినవవైద్యునిరోగము ముందుగా కుదిర్చి గర్వభంగము చేయవలెనని నిశ్చయించుకొని, తా నేమియు ననుమానపడక యావర్తమానమును నమ్మినట్టు నటించి యెడమకాలిలో ముల్లు విరిగినట్లభినయించి కుంటుచు మెల్లగా సింహముయొద్దకు నడిచి, తనకు మరణవేదన కలిగించుచున్న ముల్లుతీసి కాలికిమందు వేయవలసినదని వెనుకకాలు చాచెను. సింహము తత్క్షణమే వైద్యముచేయుట కంగీకరించి

దగ్గఱకువచ్చి కాలు చూపుమని గుఱ్ఱమునడిగెను. గుఱ్ఱము వెనుకవంకతిరిగి తనవెనుకటి కాలొకటి పయికెత్తిచూపి, సింహముకాలుపట్టుకొని సోధించుటకయి ముందుకుజరగుచున్న సమయములో వెనుకటికాళ్ళతో సత్తువకొలఁదిని నెత్తి పెంకెరిగి దిమెక్కి పడునట్టుగా దాని మొగముమీఁద నొక్కతన్నుతన్ని, సింహము వెనుకకొఱిగి క్రిందబడి కొట్టుకొనుచున్నసమయములో తన్నువంచించి చంపఁదలఁచుకొన్న దానినితానే వంచింపఁ గలిగితినన్న సంతోషముచేత నికిలించుచుకాలికొలఁదిని పరుగెత్తి యదృశ్యమయ్యెను.

గీ. అవని నంగిట బెల్లంబు నాత్మవిషముఁ
బెట్టుకొని తేనెమాటలు వెలికిఁ బలికి
పరుల వంచింప నెంచెడుపాపరతులు
కడకుఁ దమమోసమునఁ దామె చెడుదు రెపుడు.

—)o(—

౧౨౦. ముసలివాఁడు, మృత్యుదేవత.

బలహీనుఁ డయినయొక బీదముసలివాఁడు తనయూరిచేరువ నున్న యడవికిఁ బోయి చితుకులేఱి మోపుకట్టుకొని నెత్తిమీఁదఁ బెట్టుకొని యింటికిమరలవచ్చుచుండెను. ఎండదెబ్బచేతను దారినడచినబడలికచేతను ముసలివాఁడలసిపోయి యాకట్టెలమోపు మోయలేక కొంతదారిసాగినతరువాత క్రిందఁబడవైచి నేలమీఁదచతికిలఁబడి రోఁజుచువినుగుచేత "ఓమృత్యుదేవతా! నీవొక్కసారివచ్చి నాశ్రమ నివారణము చేయుము" అని మృత్యువును పిలిచెను. ఆమాటలు పలుకఁగానే మృత్యుదేవత వాని వద్దకువచ్చి "ఓవృద్ధుఁడా! నన్నేలపిలిచినావు? నావలన నీ కేమికావలెను?" అని యడిగెను. ఆవృద్ధుఁడు మృత్యువు తనకంతసమీపములోనున్నదని యెఱుఁగక మృత్యు

దేవత సన్నిహితురాలు కాఁగానే భయముచేత వడవడవడఁకుచు ,,అమ్మా! ఈకట్టెల మోపు నానెత్తిమీఁదినుండి జాఱిపడినందున ముసలితనమువలనఁగలిగినబలహీనతను బట్టి మరల నేనిది నెత్తిమీఁది కెత్తుకోలేక నిన్నుఁ బిలిచినాను. ఇంతకంటె నీవలన నాకు మఱియేమియు నక్కఱలేదు.'' అని వాఁడు త్తరమిచ్చెను.

గీ. కొంత శ్రమకల్గఁగనె చావు కోరుకొనుచు
మరణ మనఁగానె వెఱతురు మనుజు లిలను.
మరణమునుగోరక నరుండు మరణ మొదవ
భయపడనిసాధువర్తన వఱల వలయు.

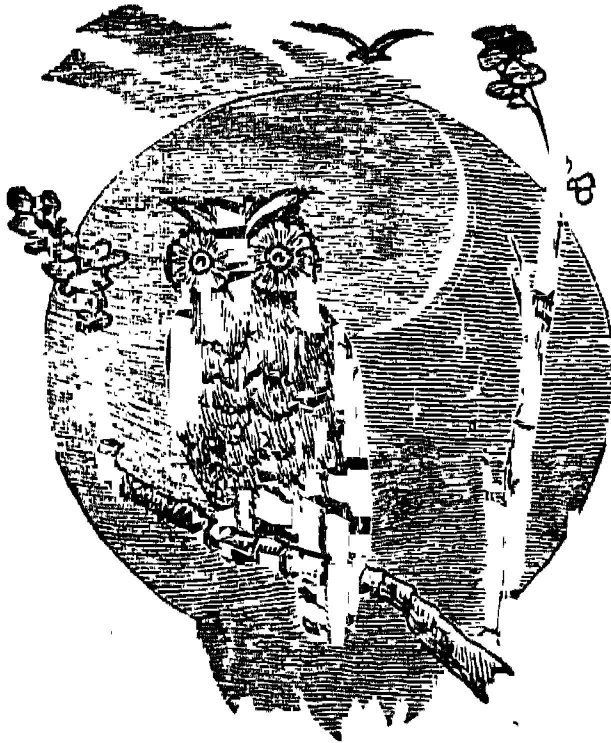
---

౧౨౧. గాడిద, గుఱ్ఱము.

——:)o(:——

ఒకవర్తకుఁడు తనగాడిదమీఁద రెండు బొచ్చుమూటలును, గుఱ్ఱముమీఁద రెండుప్పుమూటలును వేసి తనగ్రామమునకు తోలుకొని పోవుచుండెను. ఇట్లు పోవుచుండఁగా నడుమ నొకకాలువ యడ్డమువచ్చెను. ఆరెండుజంతువులును నీటిలో దిగి నడుచుచుండఁగా గుఱ్ఱము దిగినవైపున నీరు మిక్కిలి లోతుగా నున్నందున తడిసి మూటలలోనియుప్పు కొంత కరిఁగి మూటలు తేలికయ్యెను. ఇట్లువిరెండును కాలువ దాఁటి మరల మెట్టను నడుచుచుండఁగా గుఱ్ఱముతనమూట తేలికగుటయు తేలికయిన కారణమును మెల్లగా గాడిదతోఁజెప్పెను. అదివిని గాడిద తన మూటలను కూడ తేలికచేసికోవలెనని తలఁచి కొంతదూరము సాగినతరువాత మఱియొకకాలువకనఁబడఁగానే దానిలోదిగి బుద్ధిపూర్వకముగా తనవీపుమీఁదిమూటలను నీటిలోముంచి వేసెను. గాడిద యనుకొన్నట్టు నీళ్ళలోముంచుటచేత బొచ్చుమూటలు తేలికకాక మఱింత బరు వెక్కినందున, అది యామూటలు మోచుకొని నడువలేక చచ్చెను.

గీ. సరిగ యోచించి, యితరులు సలుపునట్టి
కార్యములమేలుకీడులు కనఁగలేక,
యన్యు లొనరించునట్లు చేయంగఁ బూన
నష్టమె పొసంగు లాభంబునకును మాఱు.

౧౨౨. గుడ్లగూబ.

—)c(—

మధ్యాహ్నసమయమునం దొకగుడ్లగూబ తొఱ్ఱలోనుండి వెడలివచ్చి యొక కొమ్మమీఁదఁ గూరుచుండి, అద్భుతముగా వెలుగుచున్నసూర్యబింబమువంకఁ జూచి యిట్లు ప్రలపింప మొదలుపెట్టెను. "ఓహో! ఈసూర్యకిరణము లెంత పనికిమాలినవిగా నున్నవి! కన్నులు మిఱుమిట్లుకొలిపి యెలుకలు మొదలయినవానినికనఁబడకుండఁ జేయుట తప్ప నాకీసూర్యప్రకాశమువలన లేశమునుబ్రయోజనముకానరాకున్నది. ఇటువంటి నిష్ప్రయోజనకర మయినసూర్యబింబమునుదేవుఁడేలచేసెనో నేనూహింపఁ జాల కున్నాను. పగలుకూడ చీఁకటియున్నపక్షమున, ఎంతో మనోహరముగా నుండును!"—అని తలపోయుచుండఁగా చేరువకొమ్మమీఁదికి వచ్చుచున్న గరుడపక్షి యామాటలు విని "ఓబుద్ధిహీనుఁడా! సూర్యబింబ మేమిప్రయోజనముకొఱకు చేయఁబడినదో తెలిసికోఁజాలక నిష్కారణముగా నేలదూషించెదవు? ఉన్నలోపమంతయు నీకన్నులలోనున్నదికాని సూర్యబింబములో నెంతమాత్రమును లేదు. గుడ్లగూబ యెలుకలనుపట్టుకోలేకపోవునని, నీమూలమున లోకమంతయు కన్నులున్నప్రయోజన మనుభవింపకుండవలెనని కోరుచున్నావా? నీవు పనికిమాలిన దనుకొనుచున్నసూర్యబింబము లోకమున కంతకును పరమప్రయోజనకరముగానున్నది. బుద్ధిహీనులుతప్ప లోకములోమఱియెవ్వరును తా మేబుద్ధిమంతులమ నితలఁచుకోరు.' అని బుద్ధి చెప్పెను."

గీ. ధారుణిని దామె కడుగొప్పవార మనియుఁ
దమకుఁ గొఱగానిదెల్ల వ్యర్థంబె యనియు
భావమునఁ దలంపక యెల్లవారికొఱకు
నీశ్వరుఁడు సృష్టిచేసెనం చెఱుఁగ వలయు.

---

౧౨౩. కోఁతి, నక్క.

—:)o(:—

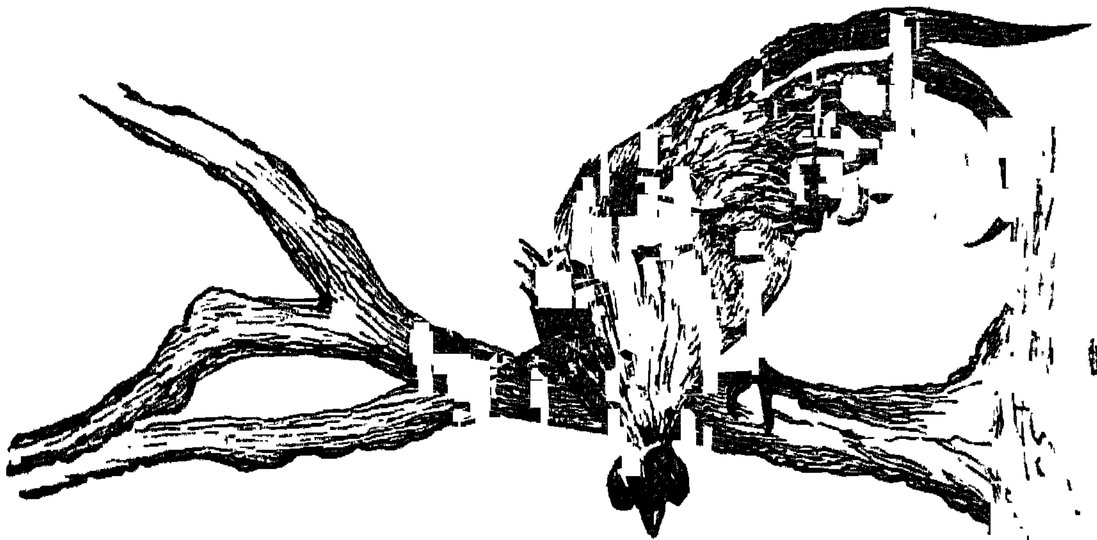
ఒకపర్యాయము మృగరాజయినసింహము మృతినొందఁగా, అరణ్యమునందు గలజంతువు లన్నియు మృగరాజునేర్పఱుచుకొనుటకయి సభచేసి యొకవానరపతిని మృగరాజ్యమున కభిషిక్తునిజేసెను. మృగరాజ్యాధికారమునిమిత్తమయి ప్రయత్నము చేసినజంతువులలో నొకటియయిననక్క మర్కటమును రాజునుగాఁ జేయుటచేత లోపల మిక్కిలి కోపముగలదయి పయి కాకోపమేమియుఁ గనఁబడనీక యడఁచుకొని నవ్వుమొగముతో తిన్నగా కొత్తరాజువద్దకుఁ బోయి యేకాంతదర్శనము చేసి నమస్కరించి, "దేవా! నేనిప్పుడొకధననిక్షేపమును జూచి వచ్చినాను. అయినను తనరాష్ట్రములో దొరకినధనమంతయు రాజు దయినందున నేను దానిని ముట్టుకొనక యీశుభవార్తను దేవరకు నివేదించుటకయి వచ్చినాను. ఈనిక్షేప మితరులకంటెఁ బడకమునుపే దేవరవారక్కడకుఁ బిజయముచేసి చేతికిదక్కించుకొనవలెను. అనిమహా వినయభక్తులతో విన్నపము చేసెను. అప్పుడాకోఁతిరాజు ధనాశచేత తననక్క భృత్యునివెంటతత్క్షణమే బయలుదేఱి ధనమును స్వాధీనముచేసికొనుటకయినడిచెను. నక్క యాయపూర్వమృగరాజును దూరముగాఁగొనిపోయి యెలుకలనుబట్టుటకయి పెట్టినయినుపయంత్రము నొకదానిని చూపి యీసందుననుండి చేయిపెట్టి తీసిన యెడల మూఁతవిడిపోయి ధనముపయికివచ్చునని చెప్పెను. కోఁతి యామాట నమ్మి యాయంత్రములో చేయిపెట్టఁగానే బెట్టువదలిమీటపడి చేయియందులోచిక్కుకొని యూడి రాకపోయెను. చేయియూడిరాక బాధపడుచు రాజు "రాజద్రోహీ! ఇదియేమి? ఇట్లుమోసముచేసితివి?" అనికోపపడియడుగఁగా నక్క "ఓవెట్టిరాజా! ఈయంత్రములో తగులుకొన్ననీవ్రేళ్ళనే నీవు పయికిదీసికొని కాపాడుకోలేనివాఁడవు నీప్రజలయాపదలను దీర్చి వారి నెట్లు కాపాడఁ గలుగుదువు?" అని రాజు నక్కడవిడిచి తనదారిని బోయెను.

గీ. జనులు ప్రభువుఁగా నొకని జేకొనెడునపుడు
గుణబలాఢ్యునినే యేర్చుకొనఁగ వలయు.
తమపనులె చక్కఁబెట్టుకోఁ దగనివారు
పరులకార్యము లెటు చక్కఁబఱుపఁ గలరు?

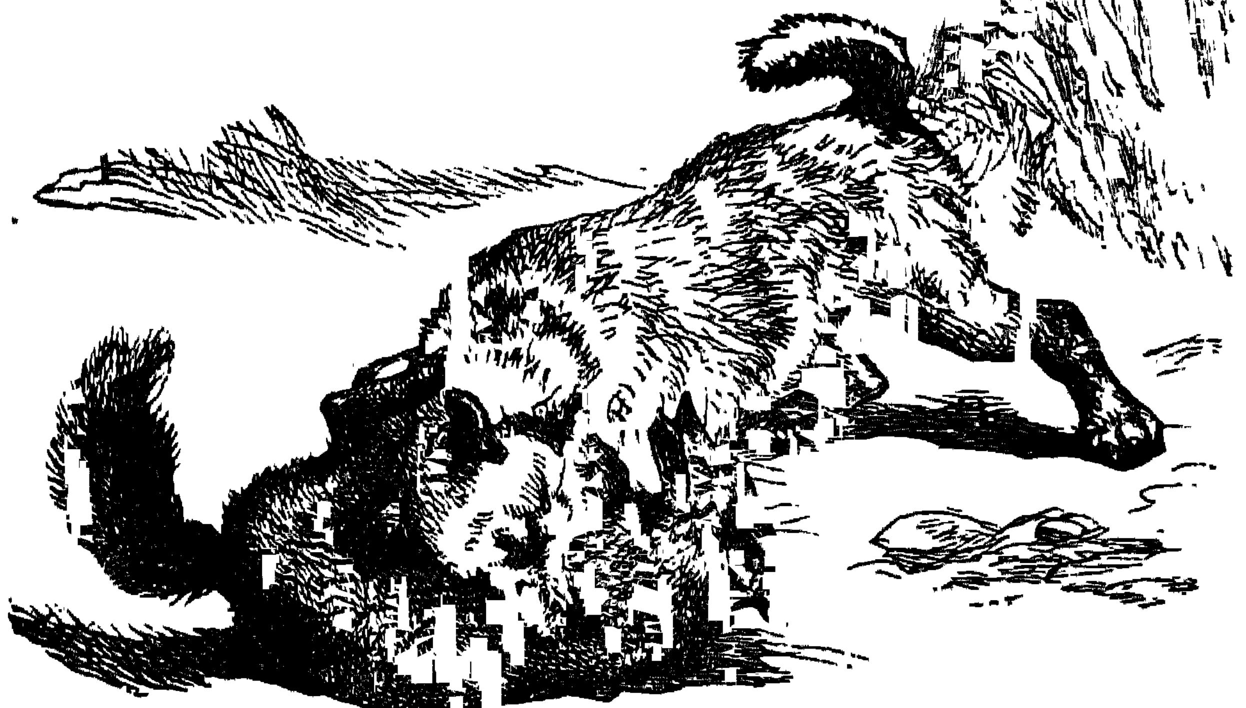
———

౧౨౪. కోడి, కుక్క, నక్క.

ఒకకోడియు కుక్కయును మిత్రము లయినందునఁ గలిసి దేశాటనము చేయుటకు నిశ్చయించుకొని ప్రయాణమయి బయలుదేఱి అడవిమార్గమునఁబోవుచు-చీఁకటిపడిన తరువాత కోడి యొక పెద్దచెట్టు

యొక్కపయికొమ్మమీఁదికెక్కి కూరుచుండి కూయుచుండఁగా కుక్క దానిక్రిందితొఱ్ఱలో శయనించెను. ఇట్లా రెండును రాత్రిగడపిన తరువాత తెల్లవాఱుజామున కోడియుం దగా నిద్రలేచి వాడుకప్రకారముగా బిగ్గరగా కూయ మొదలుపెట్టెను. ఆకూఁత చెవిసోఁకఁగానే యొకనక్క యాకోడిని ప్రాతఃకాలభోజనమున కుపయోగింపవలెనన్న నుద్దేశముతో మెల్లగా చెట్టుసమీపమునకువచ్చి పయిపంకఁ జూచి "మిత్రుఁడా, కర్ణరసాయనముగా వినఁబడిననీపాట నాహృదయమును కరఁగించి నీమీఁద నవ్యాజానురాగము పుట్టించినందున, నీదర్శనమపేక్షించి నేనిప్పుడింతదూరమునడచి వచ్చినాను. నాకొక్కసారి నీయాలింగనసౌఖ్య మిచ్చి నన్ను ధన్యునిజేయుము." అని వేఁడుకొనెను. కోడిదాని మాయమాటలు వినియనుమానపడి "మిత్రుఁడా! నీవింతదూరము నన్ను వెదకుకొనుచు వచ్చినందునకై నాకుపర

మానందము కలిగినది. నీవు దయచేసి చెట్టుయొక్క వెనుకవైపునకుఁ బోయి తొఱ్ఱలో నిద్రించుచున్న ద్వారపాలకుని లేపినపక్షమున, నీ కొఱఁడు పయికి వచ్చుటకు దారి చూపును.” అని చెప్పెను. ఆమాటలువిని నక్క చెట్టుయొక్కతొఱ్ఱసద్దికిఁ బోయి పిలుచునప్పటికి లోపలినుండి కుక్క లేచివచ్చి దానిమీఁదికుఱికి గొంతుకొఱికి చంపివేసెను.

గీ. స్వప్రయోజనపరతతో సరసఁ జేరి
యాత్మలోపల లేనినెయ్యంబు నెఱపి,
యిచ్చకములాడునట్టినిర్హేతుకాప్త
వరుల నమ్మక మెలఁగువ పఁ గ వలయు.

---

౧౨౫. కాకి, పావురము.

—:)o(:—

పెంచినవారు ప్రతిదినము వేసెడుమేఁత తిని యొకరియింట పావురములు సుఖపడుచుండుట చూచి చేరువచెట్టుమీఁద నున్న కాకి వానిలోఁగూడి తాను సుఖపడవలెనని తలఁచి, వానివలె కనఁబడుటకయి ఱెక్కలకు తెల్లరంగు వేసికొని తన బంధువులను విడిచి సంజవేళనుబోయి పావురపుగూటిలోఁ బ్రవేశించెను. పావురములు చీఁకటిలో నానవాలు పట్టలేక తమలోనికి రా నిచ్చినందున కాకి యారాత్రి సుఖముగా వానితో భోజనముచేసి వస్వలించి యూరకుండక, తాను వానిని మోసపుచ్చి తిని గదా యన్నసంతోషముచేత తన్ను మఱచి యుత్సాహముతో పాటపాడ నారంభించెను. ఆకంఠస్వరము చెవినిబడఁగానే యది తమలోనిపక్షి కాదని తెలిసికొనిపావురములు ఆకాకిని తన్ని పొడిచి తమలోనుండి వెడలనడఁచెను. కాకి దెబ్బలకు భయపడి యక్కడనుండి వెడలి మరల తనవారిలోఁ జేరుటకయి కాకులవద్దకు పరుగెత్తెను. కాకులు దాని ఱెక్కలయొక్క తెల్లరంగును జూచి యది స్వజాతిపక్షి కాదనుకొని దానిని తమలోనికి రానియ్యక తఱిమివేసెను. తనయవివేకముచేత కాకి యిట్లు లేనిపోనికష్టమును తెచ్చుకొని యుభయభ్రష్ట మయ్యెను.

గీ. స్వసుఖలబ్ధికై మాయవు పన్నువాఁడు
దుర్దశలఁ బొందు మితిలేక తుట్టతుదకు
ప్రజలు పయివేషములఁ దొల్త భ్రమము గొన్నఁ
దెలిసికొందురు పిదపఁ జేష్టలనుబట్టి.

౧౨౬. గ్రద్ధ, పిల్లి, పంది.

ఒక పెద్దచెట్టుయొక్క కొనకొమ్మలలో గూడు కట్టుకొని గ్రద్దయొకటి వాసము చేయుచుండెను. చెట్టుకు నడిభాగమునం దున్నతొఱ్ఱలో నొకయడవిపిల్లి కాపురముండెను; చెట్టుయొక్క యడుగున బోలుగా నున్నభాగములో పందియొకటి తన పిల్లలతో నివసించుచుండెను. అవియన్నియుఁ గలిసి కొంతకాలము సుఖముగానే యుండెనుగాని యటుతరువాత పిల్లియొకకుతంత్రముపన్ని సహవాసులసౌఖ్యమునకు భంగము కలుగఁ జేసెను. ఒకనాఁ డాపిల్లి చెట్టుపయికిప్రాఁకిగృధ్రమువద్దకుఁ బోయి మెల్లఁగా దానిచెవిలో "మిత్రమా! చెట్టుక్రిందిపందియేమిచేయుచున్నదో చూచి నావా? అది చెట్టుచుట్టును త్రవ్వి వ్రేళ్ళ నన్నిటిని పెల్లగించి వేయుచున్నది. ఇట్లు త్రవ్వఁగా చెట్టు కూలినపక్షమున మనము లేనప్పుడు మనపిల్లలకు హానిచేయవలె నన్న ద్రోహచింతతోనే యది యీపనిచేయుచున్న దని నా కిప్పుడు తోఁచుచున్నది. కాఁబట్టి యిల్లువిడనక నెలదినములవఱకును నీవు సదా దానినికనిపెట్టి చూచుచుండవలయును." అని చెప్పెను. ఆమాటలు నమ్మి భయపడి గ్రద్దతనగూడు విడువక యాహారనిద్రలు మాని దివారాత్రములు కాచుకొని యుండెను. అంతట పిల్లి మెల్లగా చెట్టు దిగి వచ్చి దీనముఖముతో పందియొద్దకుఁ బోయి యేకాంతముగా "మిత్రమా! నీవీదిన మిల్లువిడిచి బయిట పోఁగూడదు. నేఁడు నీ వావలికిఁ బోఁగానే నీపిల్లలలో నొకదానిని తెచ్చి కుడువఁ బెట్టెద నని చెట్టుపయి నున్నపాడుగ్రద్ద తనపిల్లలతో మెల్లగాఁ జెప్పుచుండఁగాఁ గొన్నిమాట లిప్పుడు నాచెవిని బడినవి. ఈసంగతి ముందుగా నీకుఁ దెలియఁజేయుట మంచి దనిసహవాసదోషముచేత నీయొద్దకు పరుగెత్తుకొని

వచ్చినాను. నేను వేగిరము నాయింటికిఁ బోవలెను. ఈలోపల గ్రద్ద నాపిల్లల కేమి మోసము తెచ్చునో యని భయమగుచున్నది.'' అని యచటనిలువక పయికిఁబోయెను. ఈకుత్సితవాక్యములను నమ్మి తనపిల్లలకుగ్రద్దయేమిహానిచేయునో యనిక్రిందపందియు, తనపిల్లలకు పంది యేమిహానిచేయునో యని పయినిగ్రద్దయు, తమనివాసములువదలక యక్కడనే రేయింబగళ్ళు కాచుకొని యుండుటచేత పస్తుపడి కృశించికొన్నిదినములలో గృధ్రవరాహములు చావఁగా మాయలమారిపిల్లి వానిపిల్లలను తానును తనపిల్లలును జేరి భక్షింపఁ జొచ్చెను.

గీ. వారియొద్దఁ గొన్నియుఁ గొన్ని వీరియొద్దఁ
జెప్పి చెడఁగొట్టుదురు ఖలుల్ చెలులసుఖము.
కావునను బుద్ధిమంతులు కపటులైన
పొరుగువారిమాటలు త్రోచి పుచ్చవలయు.

—— ——

౧౨౮. గాడిద, కుక్క, తోడేలు.

—— ——

ఆఁకలిగొనియున్నకుక్కను, బరువువేసినగాడిదను దనవెంటఁ గొని యొక పాంథుఁడు దారిప్రయాణముచేయు చుండెను. కొంతదూరముపోయినతరువాత వాఁడలసి యొకచోట తనగాడిదను కుక్కను నిలిపి తా నొకచెట్టుక్రిందపరుండిహాయిగా నిద్రపోయెను. అంతట గాడిద చేరువనున్నపొదలు మొదలయినవి మేయుచుండెను. కుక్కమాత్ర మాఁకలిచేత బాధపడుచు దాపునఁ గూరుచుండిగాడిదను జూచి ‘‘చెలి

కాఁడా! నీ వొక్కసారి వంగి నానిమిత్తమయి నీవీపుమీఁద చేసియున్నయన్నము కొంచెము నన్ను తీసికోనిమ్ము." అనియడిగెను. గాడిద దానిమాటలు పెడచెవిని పెట్టి యది యెన్నివిధములఁ బ్రార్థించినను వినక తాను గడ్డి తినుచు "మనయజమానుఁడు నిద్రలేచినదాఁక నీవుకొంచెమునే ఓపిక పెట్టవచ్చును. అతఁడు లేచి మూటతీసి సై యన్నము నీకు పెట్టక మానఁడులే. ఇంతలో తొందరపడకు." అని కసరెను. ఇంతలో నొకతోడేలు చేరువయడవిలోనుండి వచ్చి గాడిదమీఁది కుతికి గొంతు పట్టుకొనెను. అప్పుడాగాడిద "చెలికాఁడా! రమ్మురమ్ము. శీఘ్రముగా వచ్చితోడుపడి దీనిని విడిపింపుము" అని కుక్కను పిలిచెను. "మనయజమానుఁడు నిద్రలేచినదాఁక నీవు కొంచెమునే ఓపిక పెట్టవచ్చును. అతఁడు లేచి నీకు తోడుపడకమానఁడులే. ఇంతలో తొందరపడఁబోకు." అని పలికి కుక్క యక్కడనుండి కదలకుండెను. ఈమాటలను చుండఁగానే తోడేలు గాడిదను గొంతు కొఱికి చంపివేసెను.

గీ. ఒక్కచోటను గొలఁపులో నుండువారు
సాకులను జెప్పి తగువేళ సాయపడక
తాము తప్పించుకొనఁ బ్రయత్నంబు పడక
యొండొరులకును దోడ్పడుచుండ వలయు.

౧౨౮. తోడేలు, మేఁకపిల్ల.

ఒకమేఁకపిల్ల యింటినడికొప్పుమీఁది కెక్కి కూరుచుండి యాదారిని తోడే లొకటి పోవుచుండఁగా దానిని పిలిచి యనేకదుర్భాషలాడి తిట్టెను. ఆమాటలు విని

తోఁడేలు తలయెత్తి పయికిఁ జూచి "ఓరిదుష్టుఁడా! ఈమాటలవలన నవమాన పఱుపఁగలిగితి నని యెంచుకొని గర్వపడఁబోకు. ఈమాటలు నీ విప్పు డెక్కియున్న యున్నతస్థలమునుండి వచ్చినవని భావించుచున్నాను గాని నీనోటినుండి వచ్చినవని నే నెంచను. అధికుల నవమానపఱిచెడియీమహిమ యీస్థలముది కాని నీది కాదు." అని దానిమాటలు పాటిగాఁ బట్టక తనదారిని బోయెను.

గీ. అల్పుల కతిశయస్థాన మబ్బె నేని,
తూలనాడుదు రధికులఁ దుచ్ఛమతిని;
తులువమాటలు పలుకుటవలనఁ దమకు
మేలుపోని రాకున్నను బేరు చెడును.

---

౧౫. దొంగ, పిల్లవాఁడు.

ఒకపిల్లవాఁడు నూతిగట్టునఁ గూరుచుండి యొంటిగా నేడ్చుచుండెను. వాని యొద్ద నేమయినను న్న తస్కరింపవలె నని దొంగవాఁ డొకఁడాబాలుని యొద్దకుఁబోయి "ఏల యేడ్చుచున్నావు?" అని యడిగెను. "నూతిలోఁ దొంగిచూచుచుండఁగా నా మెడలోనికంటె యూడి నీటిలో పడిపోయినందున నేడ్చుచున్నాను." అని యాబాలుఁడు చెప్పెను. అప్పు డాచోరుఁడు వానికంఠాభరణమును తా నపహరింపవలె నన్న దురాశచేత తనపయిబట్టలు తీసి యొడ్డునఁబెట్టి చూచుచుండవలసినదని యాబాలునితోఁ జెప్పి నూతిలో దిగి కొంతతడవు తడవులాడి యేమియుఁ గానక మరల పయికి వచ్చెను. ఇట్లు పయికి వచ్చి చూచునప్పటికి తనబట్టగాని బట్టలకు కావలియున్న చిన్నవాఁడుగాని కనఁబడకపోఁగా వాఁడు మోసము చేయఁబోయి తానే మోసపోతి నని దుఃఖించుచు నింటికి నడిచెను.

గీ. పరుల మోసముచేసెడువారు కూడఁ
బోగులుదురు తమ్ముఁ బరు లింత మోసపుచ్చ
కడకు వంచన వ్యథ తెచ్చుఁ గాన, మనుజు
లొండొరుల మోసపుచ్చక యుండవలయు.

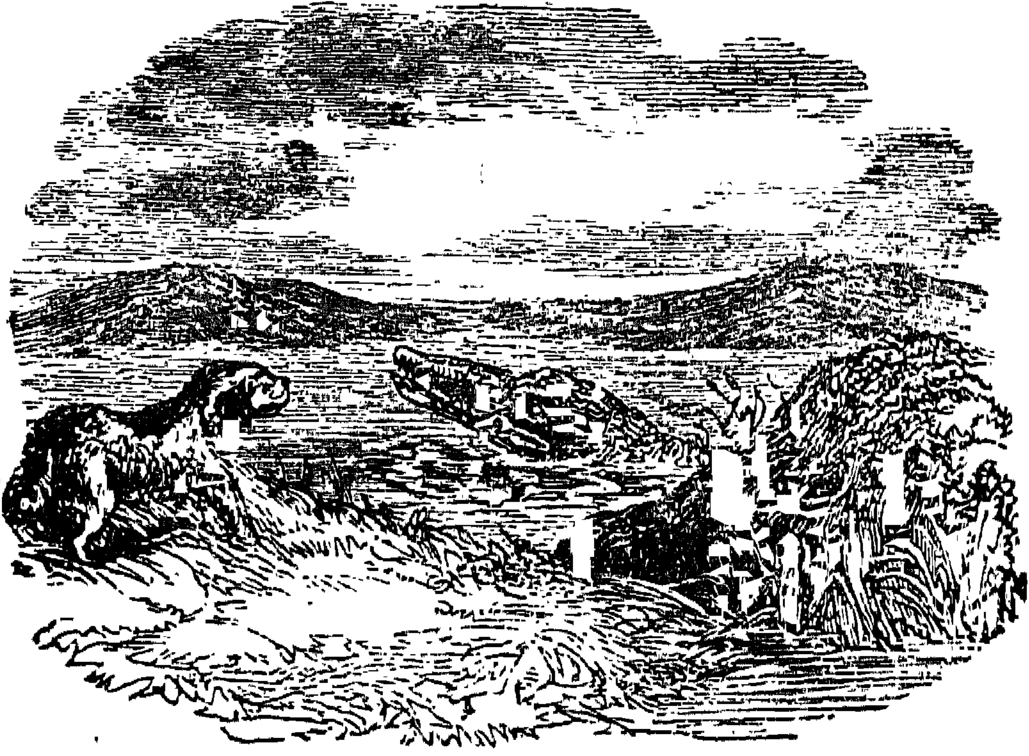
౧౩౦. గొల్లవాఁడు, కుక్క.

—:(0):—

ఒకగొల్లవాఁడొకకుక్కను పెంచి తానుపనిమీఁద పోవలసినప్పుడెల్లను గొఱ్ఱెలమందకు దానిని కావలిపెట్టి పోవుచుండెను. వాఁడు దాన్నెంతో ప్రేమతో పెంచి కాపాడుచున్నను, కొంతకాలమున కాచెడుకుక్క తన యజమానుఁడు దూరముగా పోయినతరువాత గొఱ్ఱెలలో నొకదానిని పట్టి కఱచి చంపి భక్షించి యజమానుఁడు వచ్చునప్పటికి తానేమియు నెఱుఁగనట్లుతోఁకయాడించుచు నెదురుగాఁ బోవుచుండెను. ఒకటి రెండుసారు లీప్రకారముగా జరిగినతరువాత తానుపనిమీఁదఁ బోయినప్పుడెల్లను గొఱ్ఱెయొకటి తప్పిపోవుచుండుటకనిపెట్టి యదితనకుక్కపనియే యని తెలిసికొని యాగొల్లవాఁడు దాని నురిపెట్టి చంపి చెట్టునకు వ్రేలాడఁదీయవలెనని నిశ్చయించి మెడకు త్రాడు తగిలింపఁబోఁగా, కుక్క వానిని జూచి "ప్రతిదినమును గొఱ్ఱెలనెత్తుకొనిపోయి చంపి భక్షించుచుండెడుతోఁడేలును విడిచిపెట్టియెప్పుడో యొకసారి యొకగొఱ్ఱె నెత్తుకొనిపోయెడునన్నేలకరుణమాలి చంపెదవు? పెంచిన ప్రేమచేతనైనను నాప్రాణములు రక్షింపుము." అని వేఁడుకొనెను. అందుమీఁద గొల్లవాఁడు "నీవిప్పుడు చెప్పినది నిజమే. అయినను తోఁడేలుకంటె నీవేయధికశిక్షకర్హుఁడవు. తోఁడేలు గొఱ్ఱెలకు శత్రువని యెఱిఁగినందున నేను దానిని వారించుటకై యెప్పుడును కనుగలిగియుందును. నీవో గొఱ్ఱెలను కాచుపనికి నియమింపఁబడి యాపనినిమిత్తమే పోషింపఁబడుచున్నందున నేను నిన్నునమ్మి గొఱ్ఱెలను నీకప్పగించి యేమఱియుందును. అందుచేత నీవు చేసినయీస్వామిద్రోహ మెంతమాత్రముక్షమింపఁదగినది కాదు." అని చెప్పి దాని నురితీసెను.

గీ. పగతుఁ డొనరించు ఘోరపాపంబుకంటె
భటునివిశ్వాసఘాత మల్పమె యఘంబు.
చేరినమ్మినమిత్రునిఁ జెఱుచువాఁడు
ఘోరపాతకికంటెను క్రూరతరుఁడు.

—

౧౩౧. కుక్క, మొసలి.

కుక్క యొకటి గొప్పనదియొడ్డుననుండి పరుగెత్తుచు దప్పిక యయినందున నీరు ద్రాగవలెనని యెంతో యభిలాషకలదయినను నదిలోని మొసళ్ళవలఁచుకొని నీటిలో దిగుటకు భయపడి పయినుండియే మూతిచాచి నడుమనడుమ కొంచెమునీరు కఱచుకొనుచు పరుగిడఁజొచ్చెను. అప్పుడొక మొసలి దానిజాడ కనిపట్టి నీటిపయికి తలయెత్తి "మిత్రుఁడా నీ వంతతొందరపడి పరుగెత్తుచున్నావేమి? ఎంతోకాలమునుండి నేను నీతో చెలిమిచేయవలయునని మనసుపడియున్నాను. దైవమిప్పుడు నిన్ను నాసమీపమునకుఁ దెచ్చినందున నీవు నామనోరథమును సఫలముచేసితివా మహానందభరితుఁడ నయ్యెదను." అని కుక్కను పలుకరించెను. "నీవు నాయెడలఁ జూపినగౌరవమున కెంతో సంతోషించినాను. నే నిప్పుడింతతొందరపడి పరుగెత్తుచున్నది నీవంటియాప్తులను తప్పించుకొనుటనిమిత్తమే." అని యుత్తరమిచ్చి కుక్క యచ్చటనిలువక ముందుకు పరుగెత్తెను.

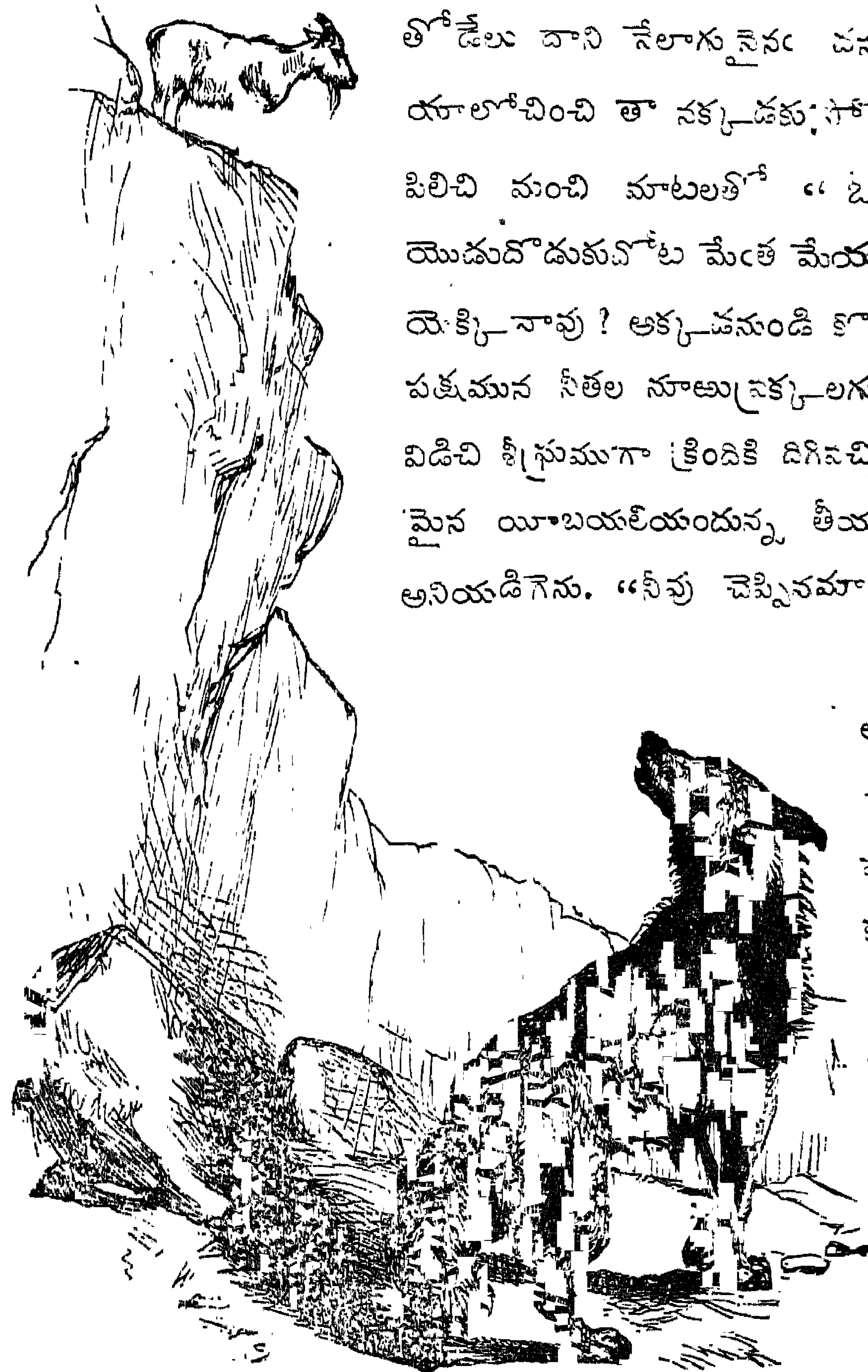
గీ. సఖుల మని చేరుకుజనులసంగమంబు
ననయము వివేకి తప్పించుకొనఁగవలయు.
దుష్టతతితోడిసాంగత్యదోషమునను
సాధులకు సర్వకష్టముల్ సంభవించు.

---

౧౩౨. తోడేలు, మేఁక.

—:)0(:—

ఒకమేఁక పర్వతశిఖరమునందు విషమప్రదేశమున మేయుచుండఁగాఁ జూచి

తోడేలు దాని నేలాగునైనఁ జనపట్టను పెట్టుకోవలెనని యాలోచించి తా నక్కడకుఁబోలేమికి విచారపడిమేఁకను పిలిచి మంచి మాటలతో "ఓవెఱ్ఱి దానా! అటువంటి యొడుదొడుకుచోట మేఁత మేయుటకయి కొండశిఖరములె యెక్కినావు? అక్కడనుండి కొంచెము కాలు జాఱిపడిన పక్షమున నీతల నూఱుచెక్కలగును. ఆయపాయస్థలమును విడిచి శీఘ్రముగా క్రిందికి దిగివచ్చి హాయిగా నిరపాయకరమైన యీబయలియందున్న తీయనిపొదలు మేయరాదా"! అనియడిగెను. "నీవు చెప్పినమాటలన్నియు మంచివిగానే యున్నవి. అయినను నీమాటలు నమ్మి నేనిప్పుడు క్రిందికి రాఁజాలను. నాదృష్టికి నీవిప్పుడాఁకలిగొనియున్నట్లు కనఁబడుచున్నావు కాఁబట్టి నీవున్నచో టెంతసుఖప్రదమైనదైనను సాహసముచేసి వచ్చుటకు నాకు బుద్ధిపుట్టకున్నది." అనిచెప్పి మేఁక యక్కడనే యుండెను. అంతట మేఁకతనమాయలోఁబడనందునకయి చింతిల్లి నిరాశచేసికొని తోడేలు తనదారిని బోయెను.

గీ. చెప్పుహితబోధ మంచిదై యొప్పుచున్న
నదియె స్వప్రయోజనపరుఁ డైనయట్టి
వంచకునినోటినుండి వెల్వడియె నేని
జాగరూకత వలయు నాచరణమందు.

———

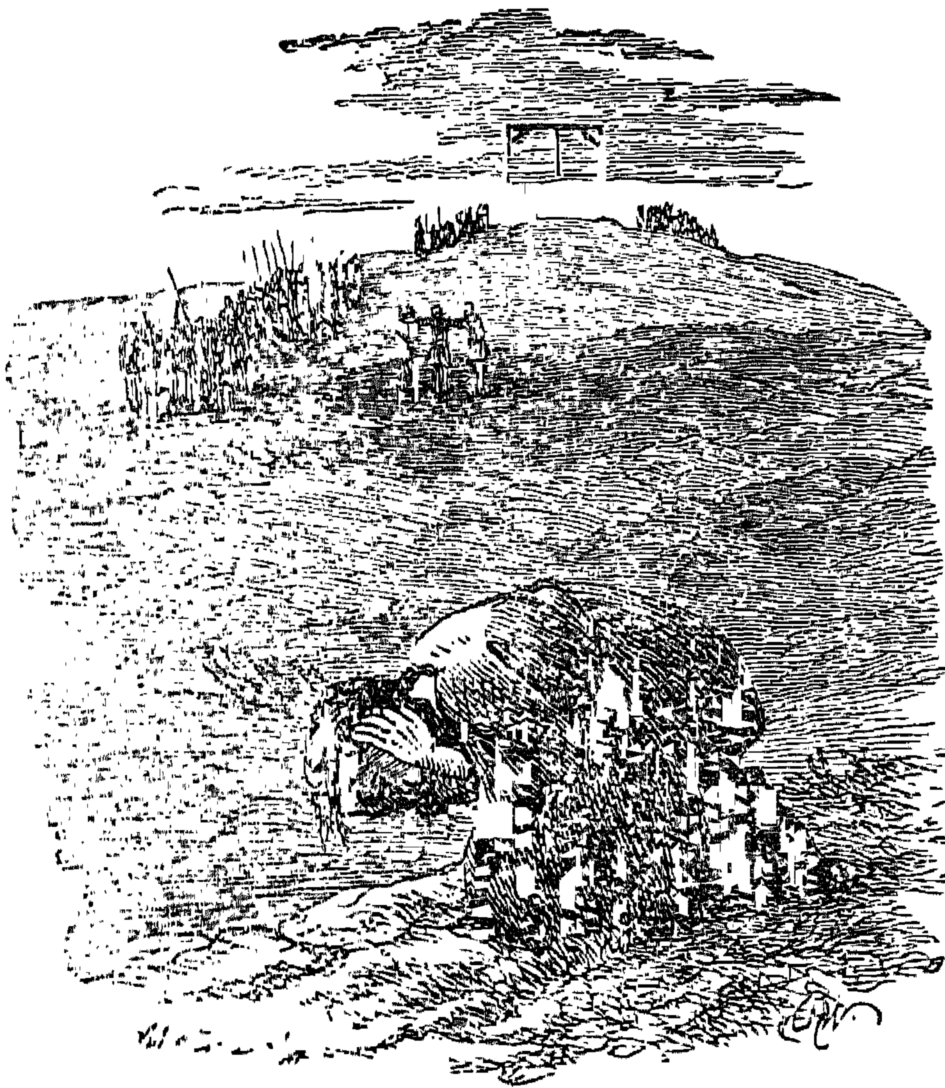
౧౩౩. వైద్యుఁడు, అంధురాలు.

——:)o(:——

ఒకవృద్ధురా లంధురా లయినందున వైద్యుని నొకనిఁ దనయింటికిఁ బిలిపించి తననేత్రములు బాగుచేసినపక్షమున కొంతసొమ్మిచ్చునట్లును బాగుచేయకపోయిన పక్షమున నేమియు నియ్య నక్కఱలేకుండునట్లును మధ్యవర్తులవద్ద నిర్ణయము చేసెను. ఈయేర్పాటుచేసికొన్నతరువాత ప్రతిదినమును వైద్యుఁ డామెయింటికిఁబోయి కన్నులకుఁ గాటుక వేసి, ఆమె గ్రుడ్డిదయి చూడలేకపోవుటచేత నేదోయొకవస్తువును చేతఁ బట్టుకొని పోవుచువచ్చెను. ఇంటఁ గలవస్తువు లన్నియు కడతేరునప్పటి కావైద్యుఁ డామెకన్నులు కుదిర్చి, తనకిచ్చెదనన్న బహుమానమిమ్మని యడిగెను. ఆమె మరల దృష్టిబలము పొంది తనసొత్తును జూచుకోఁగలుగునప్పటి కింట నొకవస్తువును కంటికి కనఁబడనందున వైద్యుని కిచ్చుటకుఁ దనయొద్ద నేమియు లేదని చెప్పెను. అప్పుడా వైద్యుఁడు తనకు రావలసినరొక్కమునిమిత్తమధికారులయొద్ద నభియోగము తేఁగా, ఆవృద్ధాంగన ధర్మసభకుఁ బోయి "ఓధర్మాధికారులారా! నాకు దృష్టి యెప్పటియట్లు వచ్చినపక్షమునఁ గొంతసొమ్మితని కిచ్చుటకును నాయంధత్వము బాగుపడనిపక్షమున నే నీతని కేమియు నియ్యకుండుటకును నే నొప్పుకొని నేత్రచికిత్స చేయించుకొన్నమాట వాస్తవమే. నాకన్నులు కుదిరినవని యీతఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. నాకన్నులు బాగుపడనే లేదని నే ననుకొనుచున్నాను. నాకన్ను లీతఁడు బాగుచేయుట కారంభింపక ముందు మాయింట ననేకవస్తువులను నేను చూచుచుండెడిదానను; ఇతఁ డిప్పుడు నాయంధత్వముపోయి నాకన్నులు బాగుపడినవని దృఢముగా చెప్పుచున్నను నాకంటి కిప్పుడు నాపూర్వవస్తువులలో నొక్కటియుఁ గానఁబడ కున్నది. నే నీయనకు నిర్ణయించుకొన్న సొమ్మియ్యవలయునో లేదో ధర్మాధికారు లయినమీరే నిర్ణయించి చెప్పుఁడు." అని విన్నపము చేసెను. అప్పుడు సభవారామెవస్తువులనతఁడు దొంగలించినాఁడని తెలిసికొని యతఁడు తెచ్చినయభియోగము కొట్టివేసి నలుగురిలో నతని నవమానపఱచి పంపివేసిరి.

గీ. న్యాయమార్గంబుచేత ధనార్జనంబు
చేయుటకు మాఱు మోసంబు చేయునేని,
గౌరవము గోలుపడి సరివారిలోనఁ
బండితుండైనఁ దా నవ్వుఁబాటు పొందు.

——

౧౩౪. తల్లి, పిల్లవాఁడు.

ఒకపిల్లవాఁడు పాఠశాలలో మఱియొకబాలునియొక్క పుస్తకము నొకదానిని దొంగిలించితెచ్చి తల్లిచేతి కిచ్చెను. దొంగపని చేసినందుకు తల్లి వానిని శిక్షింపక వాని శక్తిని మెచ్చుకొని తల్లి తనకొడు కెంతో ఘనకార్యము చేసినాఁడని సంతోషించి వాని కొకనారింజపండు బహుమానము చేసెను. ఈప్రోత్సాహముచేత వాఁడు ధైర్యము తెచ్చుకొని యప్పుడప్పుడు పొరుగువారివస్తువులను వారేమఱియున్నప్పుడెల్లను తస్కరించితెచ్చి తల్లికిచ్చుచు క్రమక్రమముగా చౌర్యవిద్యయందు గడిదేఱి తుదకు పరిపూర్ణ పండితుఁడయి పెద్దవాఁడయినతరువాత నొకరియింట బందిపోటుదొంగతనము చేసెను. అప్పుడు రాజభటులు వానినిపట్టుకొని దండనాధికారి కొప్పగింపఁగా నతఁడు విమర్శించి వానికి మరణదండనము విధించెను. ఆశిక్షను జరుపుటకు చేతులు వెనుకకు విఱిచికట్టి వానిని తలారు లురికొయ్యయొద్దకు తీసికొనిపోఁగా వేడుక చూచుటకొఱకు గుంపులుగుంపులుగావచ్చినపౌరజనులతోఁగలసి యక్కడకు వానితల్లికూడ వచ్చి క్రిందఁబడిపొరలుచు ఱొమ్ముమోఁదుకొనుచు కొడుకునిమిత్తము పెద్దపెట్టున నేడ్వఁజొచ్చెను. తననిమిత్త మట్లు నేలఁబడి విలపించుచున్నతల్లిని జూచి వాఁడు తనతల్లి చెవిలో నొక్కమాట చెప్పవచ్చుట కనుజ్ఞ యియ్యవలసినదని యధికారులను వేఁడుకొని వారి

సెలవుపొంది రాజభటులవెంట తిన్నగా తల్లియొద్దకు నడిచి, చూచువారందఱును తల్లితో నేదో యేకాంత మాడుచున్నాఁడని తలఁచుచుండఁగా తల్లి చెవి రెండుపండ్ల సందునను బెట్టి కఱుచుకొనఁగొరికి ముక్క యూడఁదీసెను. ఆబాధకు సంహింపలేక తల్లి మఱింతబిగ్గరగా నేడ్చుచు చెవినుండి నెత్తురు పఱువలుగట్టి మూఁకలలోఁ బడి పరుగులెత్తఁ జొచ్చెను. అప్పు డక్కడనున్నవారందఱును వానిదౌష్ట్యమున కాశ్చర్య పడి మహాకోపముతో వానినిజూచి "ఓరి పాపాత్ముఁడా! ఈవఱకు ఘోరపాతకముచేసి యురిశిక్ష ననుభవింపఁ బోవుచుండియు బుద్ధిలేక యీనడుమను కన్నతల్లి చెవులు ద్రెంపి యీక్రొత్తపాప మేలకట్టుకొన్నావు?" అనియడిగి వానిని నానావిధముల దూషింపసాగిరి. అందుమీఁద వాఁ డాపౌరబృందమును జూచి "అయ్యలారా! నామనవి యొక్కటి చిత్తగింపుఁడు. నేను నాచిన్ననాఁడు బడిదినములలో నొక బాలుని పుస్తకము దొంగిలించితెచ్చి తనచేతికిచ్చినప్పు డీముండ నన్ను మెచ్చుకొని బహుమానమిచ్చి ప్రోత్సాహపఱుపక నా కప్పుడే తగినదండన చేసియుండినపక్షమున నాకిప్పు డీగతి పట్టకపోయియుండును. నాయొక్క యీదుర్దశకంతకును మాతృరూపమున నున్నయీశత్రువే యాదికారణము. కాఁబట్టి నామృత్యువునకు మూలమయిన యీతల్లి నావిషయమునఁ జేసినయపరాధమునకు నే నిప్పుడు చేసినయీయల్పశిక్ష చాలదని చెప్పి యురికొయ్యలయొద్దకు నడిచెను.

గీ. జనకులయుపేక్షవలననె జగతిలోనఁ
జెడుదు రెందఱొ బాలురు శిక్షలేక
చిన్నపుడు నాటుమంచియొ చెడుగొ పిదప
బలపడి శిలాక్షరంబట్లు వదల దెపుడు.

---

౧౩౫. సింహము గాడిదతోఁగలిసి వేఁటాడుట.

గాడిదను తోడుచేసికొని వేఁటాడవలయు నన్నబుద్ధి పుట్టఁగా సింహ మొకనాఁడు గాడిదను బిలిచి "నీవు నావెంటవచ్చి పొదలలో దాగియుండి నీచేతనైనంత బిగ్గరగా భయంకరధ్వని చేయుము." అని యాజ్ఞాపించెను. గాడిదకూఁతవిని మృగములు బెదరి తమస్థానములు విడిచి ప్రాణరక్షణార్థమయి నానాముఖముల పరుగెత్తునప్పుడు కొన్నిటిని సులభముగా పట్టుకొనవచ్చునని సింహమీయుపాయమాలోచించెను. ఇట్లు మృగరాజుయొక్క యాజ్ఞానుసారముగా గాడిద యరణ్యమునకుఁ బోయి యొక

పొదలో దాఁగి యుండి దిక్కులు ప్రతిధ్వనియిచ్చునట్లుగా నోండ్రపెట్ట నారంభించెను. ఆవింతశబ్దము విని భీతిచేత గుండె లదర మృగములు కొన్ని కాలికొఁదిని పరుగులెత్తి మృత్యుముఖమునకుఁ బోవునట్లుగా సింహము పొంచియున్నచోటికే పోయి సింహముచేఁ జంపఁబడి భక్షింపఁబడెను. ఈప్రకారముగా కావలసినన్ని మృగములను సింహ మాప్యాయనముగా భక్షించి తృప్తినొంది, ఇఁక నీవు నీసంగీతము చాలించి పయికి రావచ్చునని గాడిదను బిలిచెను. అప్పు డాగాడిద తనరహస్యావాసమునుండి బయలువెడలి వచ్చి సింహమునకు నమస్కరించి యెదుట నిలుచఁబడి మహాగర్వముతో "ఓమహాప్రభూ! మీసేవకుఁ డిప్పుడు చూపినపాండిత్యప్రకర్ష మెట్లున్నది?" అని యడిగెను. "దివ్యముగా నున్నది. నీప్రభావమును నేనీవఱ కెఱిఁగియుండనిపక్షమున దీర్ఘమయిననీకూఁతకు నేనుసహితము భయపడియుందును." అని సింహము మెచ్చుకొనెను.

గీ. క్రొత్తవారికి మది భీతిఁ గొలుపుచున్నఁ
బరిచితులకు హాస్యార్హుఁడౌ వదురుపోతు.
అఱపులనుబట్టి సింహము లట్లయున్న
గాడిదలె చేష్టలందుఁ బెక్కండ్రు జనులు.

---

౧౩౬. ఇద్దఱు బాటసారులు.

ఇద్దఱుమనుష్యు లరణ్యమార్గమున నడుచుచుండఁగా వారిలో నొకనికి దారిప్రక్కనున్న చెట్టుమొదట గొడ్డలియొకటి కనఁబడెను. వాఁ డప్పుడు రెండవవానిని జూచి సంతోషముతో "మిత్రుఁడా! నా కిక్కడ గొడ్డలి దొరకినది." అని చెప్పెను. "చెలికాఁడా! నాకని చెప్పఁబోకు. సహచరుల మయినమనయిద్దఱిలో నెవ్వరి కేదిదొరకినను మన సుఖములమును పంచుకొని యనుభవింపవలసినవార మగుటచేత మనకని చెప్పు" అని రెండవవాఁ డనెను. ఆమాటకు మొదటివాఁ డొప్పుకొనక గొడ్డలి చేతఁ బట్టుకొని నడువ నారంభించెను. ఈప్రకారముగా వా రిరువురును తగవులాడుచు కొంచెము దూరము నడుచునప్పటికి గొడ్డలి పోఁగొట్టుకొన్నవాఁడు ప్రక్కతోఁటలోనుండి పరుగెత్తుకొని వచ్చి "దొంగలారా! నిలువుఁడు నిలువుఁడు. నే నీచెట్టుమొదటఁ బెట్టుకొన్న గొడ్డలి నెత్తుకొని పోవుచున్నారా?" అని కేకలువేయుచు వారి వెంటఁబడెను. రెండవదండధరునివలె వెనుక పరుగెత్తుకొని వచ్చుచున్నమనుష్యుని జూచి భయపడి గొడ్డలి చేతఁబట్టుకొనియున్న మొదటివాఁడు రెండవవానిని జూచి "మిత్రుఁడా!

మనము చెడితిమి!'' అనిపలికెను. 'మిత్రుఁడా! మన మనఁబోకు. నేను చెడితి నను. మొట్టమొదట లాభము వచ్చినదనుకొన్నప్పుడాలాభములో నాకు భాగ మిచ్చుటకు నీ వొప్పుకొనందున నిప్పు డీనష్టములోఁగూడ నాకు భాగములేకుండ సర్వమును నీ వనుభవించవలసినదే'' అని తోడివాఁడనెను.

సీ. చెలుల మంచుచు సుఖవేళఁ జేరవచ్చి
తొలఁగుదురు కష్టవేళను దుచ్ఛజనులు.
సుఖము దుఃఖము నిజమైనసఖులు రెండుఁ
బాలికాపులై యనుభవింపంగవలయును.

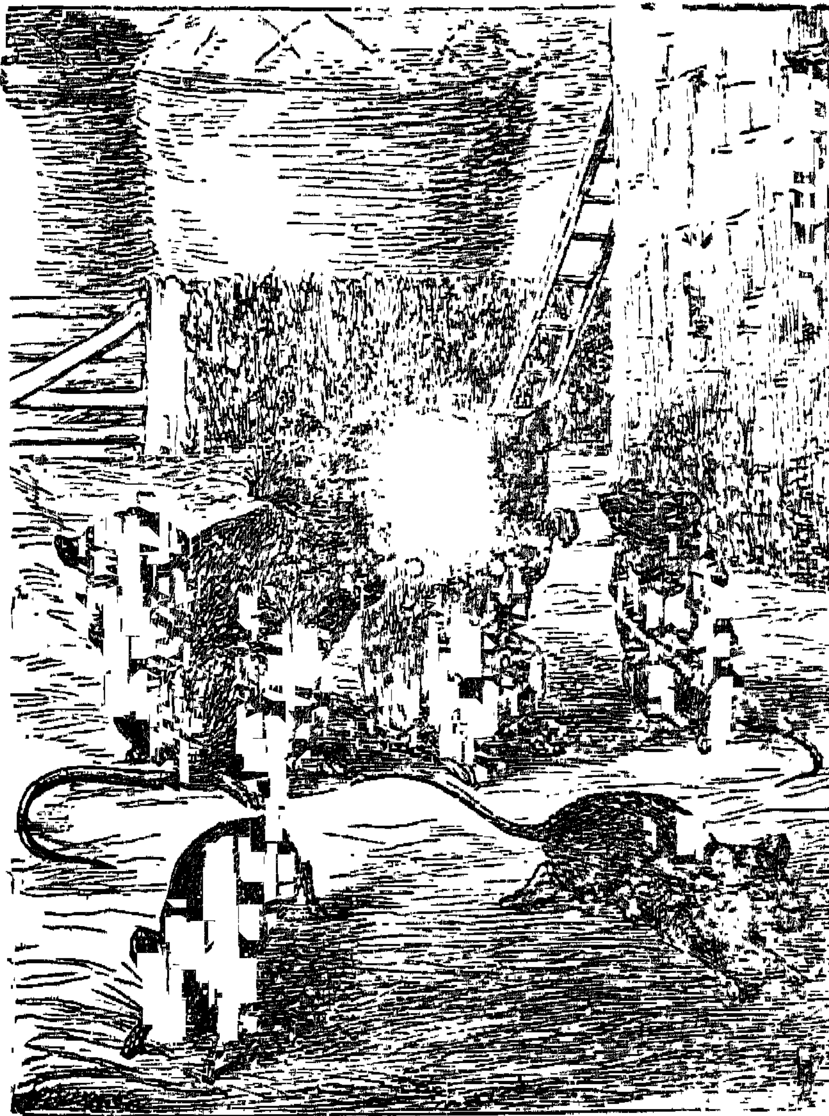
౧౩౭. విగ్రహము మోచుకొని పోవుచున్న గాడిద.

——:(0):——

ఒకనూతనదేవాలయములో ప్రతిష్ఠ చేయుటకయి యర్చకులు మిక్కిలి ప్రసిద్ధికెక్కినయొకవిగ్రహమును పొరుగూర నున్నయొకానొకజీర్ణాలయమునుండి తెచ్చి గాడిదమీఁదఁబెట్టివీధులలోనుండి తీసికొనిపోవుచుండిరి. అప్పుడావిగ్రహమున కెదురుపడినవారందఱును చేతులుజోడించి వీధిపొడుగునను గాడిదకాళ్లవద్ద విగ్రహమునకు సాగిలఁబడి మ్రొక్క సాగిరి. ఆగాడిద పురజను లందఱును తనయందలిభక్తిచేత

తనకే మ్రొక్కుచున్నారని తలఁచుకొని గర్వము తలకెక్కఁగా తల నిక్కఁబెట్టి దిక్కులు చూచుచు స్వగౌరవము నందుటకని జూపవలెనని వీధినడుమ నిలువఁబడి యచ్చటి నుండి కదల కుండెను. తోలువాఁ డెంతయదలించినను కదలకుండుట చూచి యదిమాటలతో నడుచుజాడ కానక "ఓమొద్దుగాడిదా! జను లెల్లను గాడిదను కొలుచునంతటి బుద్ధిహీను లయినకాల మింకను రాలేదు. నీగర్వ మింతటితో చాలించి యిఁకముందుకు నడువు." అనిపలుకుచు చబుకుతో చుఱ్ఱున వీఁపుమీఁద నాలుగుదెబ్బలు వేసి నిమిషములో క్రొత్తగావచ్చినగొప్పతనము నంతను మఱచి పరుగెత్తునట్టు చేసెను.

గీ. తమకు యోగ్యతలేనిసద్గౌరవమున
కష్టుల మటంచు నిక్కువా రల్పమతులు.
విఱ్ఱవీఁగుచుఁ దగనిదుర్వ్యాపములను
బూనె నేనియు జనుఁ డవమాన మొందు.

౧౩౮. ఎలుకలసభ.

అందఱును నిద్రపోయి తలుపులువేసికొన్నతరువాత నెలుక లన్నియు నర్ధరాత్రి మందొకసభామందిరములో పెద్దసభ చేసి తమకు ప్రతిదినమును సంభవించుచున్న పిల్లి

బాధను తొలఁగించుటకయి మార్గము నాలోచింప మొదలు పెట్టెను. అప్పు డా సభికులందఱును రెండుపక్షములుగానిలిచి సాధకబాధకములాలోచించి మహావాదములు చేసి పూర్వపక్షసిద్ధాంతములతో గొప్పగొప్పప్రసంగములు చేసిరి. ఆసమయము నందు మహావక్తయైనమూషకకుమారుఁ డొకఁడు ముందుకు వచ్చి తక్కినవారి నూరకుండ నియమించి, ముం దెప్పుడును తమకు పిల్లిబాధ కలుగకుండుటకుఁ దగిన మంచి యుపాయమును తాను కనిపెట్టితినని పలికి, "మన మిప్పుడు పిల్లిమెడలో నొకగంట కట్టవలెను. ఆఘంటానాదముచేత పిల్లి ప్రయాణమయి కొంచెము కదలఁగానే దాని రాక ముందుగానే మనకుఁ దెలియును. ఆగంటచప్పుడు కొంచెము చెవిని బడఁగానే మెలఁకువపడి మనమందఱమును మనకలుగులలోదూఱి సురక్షితులమయి యుండవచ్చును. నిరపాయమైనపరమోపాయ మింతకంటె మఱియొకటి లేదు." అని తనసామర్థ్యము ప్రకటనచేసెను. ఆయాలోచన శ్లాఘాపాత్రముగా నున్నదని యామూషకకుమారుని సభవారందఱును వేయినోళ్ళఁ గొనియాడిరి. అప్పు డింతవఱకును మౌనము ధరించియున్న యొకవృద్ధమూషకము లేచి "ఓసభికులారా! ఈయాలోచన చక్కగానే యున్నది. నిశ్చితకార్యమును వెంటనే నిర్వహింపవలయును. అయినను మనలో నిప్పు డాపిల్లి మెడకు గంటకట్టు వారెవ్వరో బయలుదేఱవలసియున్నది. ముందుగా నాపౌరుషశాలిని నిర్ణయింపుఁడు." అని యడిగెను. "మీరందఱునుజేరి పిల్లియొక్క సర్వాంగములను గట్టిగా పట్టుకొన్నపక్షమున నిర్భయముగా గంటను మెడకు నేను గట్టెదను." అని యుపన్యాసకుఁడు మహాధైర్యముతోఁ జెప్పెను. తరువాత తక్కినయాసనయనముల నన్నిటిని పట్టుకొనువారు కుదిరినను ముందుగా గోళ్ళను పండ్లను బట్టుకొనువారు మాత్ర మెవ్వరును మహాసభికులలో దొరకనందున నాఁటికి సభ కలిసిపోయెను.

గీ. ఇంట నూరక కూర్చుండి యెందఱైనఁ
గానఁబడుదు రుపాయముల్ కల్పువారు.
కాని, కానరా రొక్కరుఁ గష్టమైన
పనిని బయివేసికొని చేయుబాహుబలులు.

౧౩. కోడి, నక్క.

——:)o(:——

ఒకకోడిపుంజు చెట్టుయొక్క మీఁదికొమ్మమీఁదఁ గూరుచుండి కూయుచుండఁగా దానికంఠస్వరము విని యాహారసంపాదనమునిమిత్తము చేరువను చరించుచున్ననక్క యొక్కటి యక్కడకు వచ్చి, కోడి తా నందుకొలేనియెత్తుకొమ్మమీఁద నుండుట చూచి దానిని మాయచేసి క్రిందికి రప్పింపఁ దలఁచుకొని చెట్టుచేరువకుఁ బోయి "ఓమిత్రమా చిరకాలమునకు నేఁడు నిన్నుఁ జూడఁగలుగుభాగ్యము నాకు సంభవించినది. అయినను నీ విప్పు డసందర్భస్థలమునం దుండుటచేత నీవంటిప్రాణమిత్రుని తనివితీఱ కౌఁగిలించుకొని స్పర్శసుఖ మనుభవించుభాగ్యము నాకు లభింపకున్నది. కాఁబట్టి నీ వొక్కసారి చెట్టుదిగి వచ్చి క్షణకాలము నాకు నీగాఢాలింగన మిమ్ము" అని పిలిచెను. "చెలికాఁడా! మిత్రసందర్శనముచేత నాకన్నులిప్పుడు కృతార్థము లయినవి. నామీఁద నీకు మనసులో నెంతప్రేమ యున్నదో నే నెఱుఁగనివాఁడఁగాను. అయినను నే నిప్పుడు నీమాట విని క్రిందికి దిగి రాఁజాలను. కడుపులో లేని ప్రేమ కౌఁగిలించుకొన్న రానుగదా! నామీఁది నిర్హేతుకకటాక్షముచేత నీ వొకవేళ నన్ను విడిచిపెట్టినను తక్కినజంతువులు విడిచిపెట్టునా?" అని కోడి యుత్తర మిచ్చెను. "మిత్రుఁడా! నీ వట్టి సందేహము పెట్టుకొనవలసినపని లేదు. భయపడక క్రిందికి దిగి రా. సమస్తమృగములును పక్షులును తమతమ సహజమయినజాతివైరమును విడిచి యేకముగ నన్యోన్యమైత్రి పూని యొకరి కొకరు హానిచేసికొనక సోదరభావము వహించి క్షీరోదకన్యాయమున సుఖముగా బ్రతుకవలసిన దనియు, ఎవ్వఁడయిన నీనియమము నణుమాత్రము నతిక్రమించి యేజంతువున కైనను కొంచెము బాధ కలుగఁజేసినపక్షమున నట్టిపాపాత్ముఁడు క్రూరశిక్షలకు గుఱి కావలసినదనియు, జంతు

వులలో కొంతకాలముక్రిందట జరిగినసంధివార్త యిన్నిసారులు సమస్తాటవులలోను ఘోషింపఁబడినను నీ విఁకను వినవే వినలేదా? ఏమి యీయాశ్చర్యము" అనిముక్కు మీఁద వ్రేలువేసికొని యాశ్చర్యపడఁజొచ్చెను. ఈమాటలయందంతగా నాదరముంచక యప్పుడు కోడి తలయెత్తి దూరమున నేదోవింతజంతువు కనఁబడుచున్నట్లు ముందు వంకచూడ మొదలుపెట్టెను. అనక్క దానియాకారవికారముకని పెట్టి "మిత్రుఁడా! ఏల నీ వావంక నంతశ్రద్ధతోఁ జూచుచున్నావు? అక్కడ నేమి కనఁబడుచున్నది" అని యడిగెను. "మరేమియు లేదు. అచటినుండి మనవైపునకుఁ గొన్ని వేఁటకుక్కలు మాత్రము పరుగెత్తుకొని వచ్చుచున్నవి." అని కోడి యుత్తరము చెప్పెను. ఆమాటలు చెవినిబడఁగానే గుండెలు తటతట కొట్టుకొనఁగా నక్క "మిత్రుఁడా! ఇఁక నాకు సెలవిచ్చిపంపుము. అర్ధనిముషమును నేనిందు నిలువఁగూడదు." అని ప్రయాణమయ్యెను. "మిత్రుఁడా! తొందరపడఁబోకు. సమస్తజంతువులునుజాతివైరముమాని యున్న యీ సంధిసమయములో నీవు కుక్కలకు భయపడవలసినపని లేదుగదా? అవి మనయొద్దకు రానిమ్ము. అప్పుడు మీయుభయులయొక్కయు సమావేశసౌఖ్యము చూచినతరువాత నేనుకూడ చెట్టుదిగి వచ్చి నీయభీష్టము తీర్చెదను. అందాఁక నిందు నిర్భయముగానిలువుము." అని కోడి వేఁడుకొనెను. "నిలుతును. ఈయడవిలో చాటించినసంధివార్త యింకను కుక్కలచెవులకు చేరినదో లేదో యెవ్వ రెఱుఁగుదురు? అని నక్కయక్కడ నిలువక పరుగెత్తెను.

గీ. వగలకును మాయలకుఁ జేరుపడినవారు
క్షేమ మరయుచు మనమీఁదఁ బ్రేమ మెంతొ
కలిగినట్లుగఁ దియ్యనిపలుకు లాడు
చున్నను దమకుత్తు లెద నమ్మకుండ వలయు.

---

౧౪౦. వనదేవత, మర్కటము.

—(౦)—

పిల్లలలో నెల్లను మిక్కిలి చక్కనిపిల్లను దెచ్చిచూపినతల్లికి గొప్పబహుమాన మిచ్చెద నని పూర్వ మొకసారి వనదేవత వనములోఁ గలమృగములలో నెల్లనుజాటఁ బంపెను. ఆఘోషము విని యనేకమృగములు తమతమశిశువులను దీసికొని వచ్చు చుండఁగా నన్నిటికంటెను ముందుగా కోఁతియొకటి చప్పిడిదౌడలునుచిలుకముక్కును బట్టతలయుఁ గలకురూపి యైనతనశిశువును మాతృవాత్సల్యముతోఁ దీసికొని వచ్చి వనదేవతముందు పెట్టి, అసమానసౌందర్యము గలపిల్లను దెచ్చినతల్లి కిచ్చెదనని ఘో

షించినబహుమానము న్యాయముగా తన కొక్కతెకే రావలసినదని మనవిచేసికొనెను. ఆమాటలువిని యప్పు డక్కడనున్నమృగము లన్నియు పక్కున నవ్వెను. అంతపయిని కోఁతి సమస్తజంతువులను రోషముతోఁ జూచి "ఓమృగములారా! మీరేల యూరక నవ్వెదరు! ఈవనదేవత నాకొడుకు సౌందర్యమునకు మెచ్చి బహుమానమిచ్చినను ఇయ్యకపోయినను నాకు చింతలేదు. తల్లినైననాదృష్టికి శిశువు నిస్సందేహముగా లోకములోనిశిశువులలో నెల్లను మిక్కిలి చక్కనిది గాఁ గనఁబడుచున్నది." అని చెప్పెను.

గీ. ఆత్మదృష్టిచేతఁ గురూపు లంచు నెంచి
పరులబిడ్డలఁ బరిహసింపంగ రాదు.
తల్లిదృష్టి కింపుగనుండుఁ దనదుబిడ్డ;
కాకిపిల్ల కాకికి ముద్దుగాదె యెపుడు?

౧౪౧. గాడిద, కోడి, సింహము.

—:)0(:—

ఒకగాడిదయు కోడియు నొకచోట మేఁత తినుచుండఁగా సింహ మొకటి వానిపై పురకు వచ్చుచుండెను. ఆసింహము కంటఁబడఁగానే కోడిపుంజు గొంతెత్తి బిగ్గరగా కూయ నారంభించెను. స్వభావముచేత సర్వదా కోడికూఁత సింహమునకు భయప్రదముగా నుండుటనుబట్టి సింహ మాకూఁత చెవిని బడఁగానే వెనుకతిరిగి సహజ భీతిచేత పరుగెత్తఁజొచ్చెను. అక్కడ నున్నగాడిద యప్పుడు తన యాకారమును

జూచియే భయపడి పాఱిపోవుచున్న దని భావించి పాఱిపోవుచున్న సింహమును నతిదూరము పాఱందోలి తోడిజంతువులకు తనపౌరుషముఁ జూపవలసినసమయ మిప్పుడు తటస్థించిన దని తలఁచుకొని కోడికూఁత వినఁబడుచున్నంతదూరము దాని వెంటఁ బఱగెత్తెను. కోడికూఁత చెవినిబడుట మానఁగానే భయముతీఱిసింహము వెనుక తిరిగిచూచి తన్నుఁ దఱుముకొనివచ్చుచున్నగాడిదమీఁదఁ బడి దానిని పట్టుకొనెను. అప్పుడాగాడిద "నాస్వభావమును నే నెఱిఁగియుండియు లోపల లేనిపౌరుషమును పయికి నటించి సాటిజంతువులకడ్డ మెప్పు పొందవలెనన్నబుద్ధిహీనతచేత సురక్షితస్థలమును విడిచి మృత్యుముఖమునకుఁ బఱగెత్తుకొని వచ్చి నిష్కారణముగా ప్రాణములు పోఁగొట్టుకొనుచున్నానుగదా?" అని తనలోఁ దాననుకొనుచు సింహముచేత భక్షింపఁబడెను.

గీ. లేశమును ధైర్యవీర్యముల్ లేనివారు
పయికిఁ గలవారివలె నటింపంగ నెంచి
యధికులొద్ద ననర్హకార్యములు చేసి
కష్టములు తెచ్చుకొందు రకారణంబ.

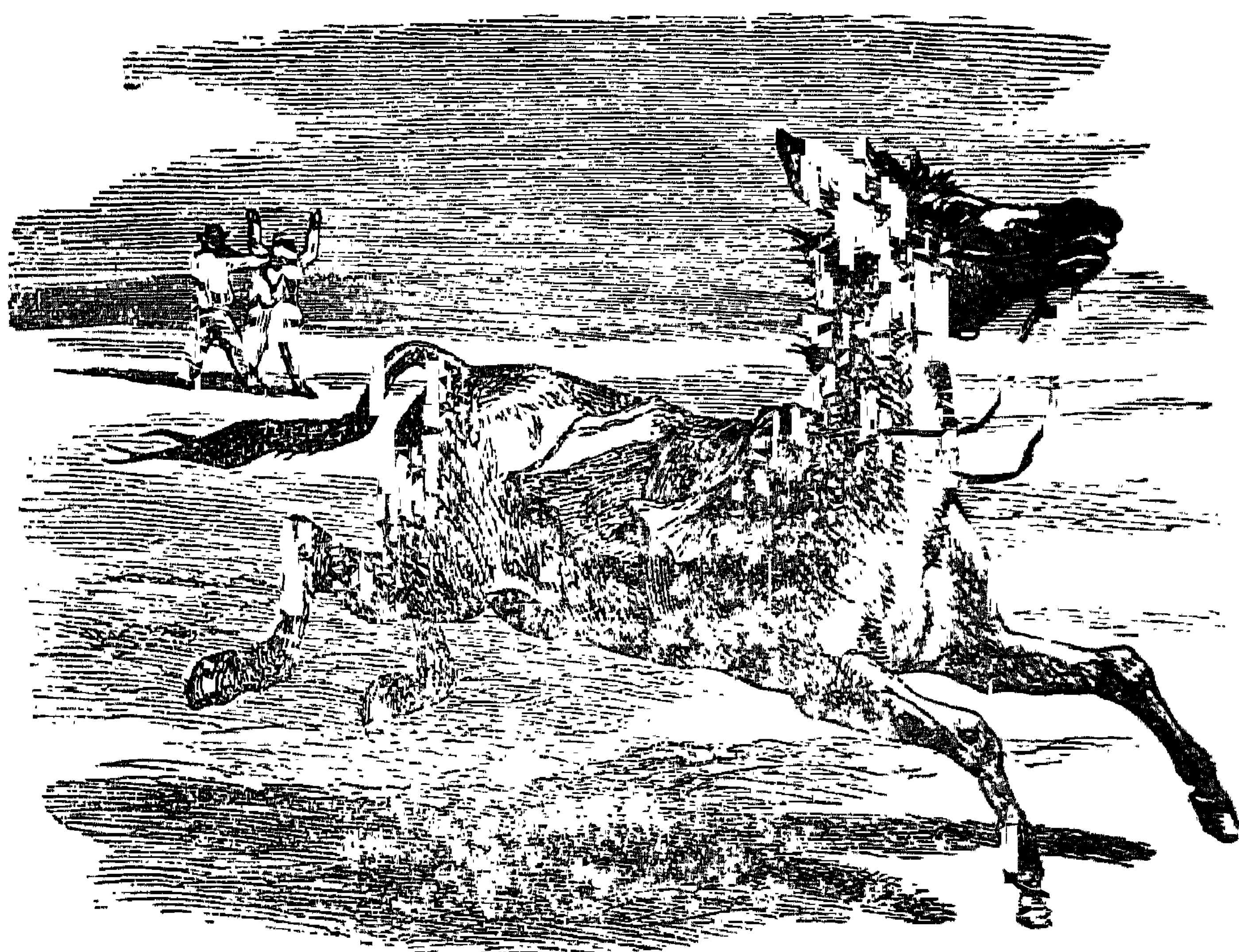
౧౭. తండ్రి, ఇద్దఱు కొమార్తెలు.

——:)0(:——

ఒకానొక కాఁపువాని కిద్దఱుకూఁతులు గలరు. అతఁడు వారిలో నొకతెను వ్యవసాయము చేయువానికిని, ఒకతె నిటుకలవ్యాపారము చేయువానికిని, ఇచ్చి వివాహములు చేసెను. ఇట్టిద్దఱుకూఁతులును తమభర్తలతోఁ గలిసి సుఖముగా కాపురము చేయుచుండఁగా, తండ్రి యొకనాఁడు వారిని జూచుటకయి పోయి కాలస్థితి యెట్లున్నదో విచారించి వారివిషయమునఁ దాను జేయవలసిన దేమైన నున్నదాయని యడిగెను. అప్పుడు వ్యవసాయము చేయుచున్నవానికి భార్యయైన పెద్దకూఁతురు "నాయనా ఎండలు హెచ్చుగానుండుటచేత మాపొలములోనిపయి రెండఁబాఱుచున్నది. శీఘ్రముగాఁ గొన్నివర్షములు కురిసిన బాగుండును. కాఁబట్టి వెంటనే వానలు కురిపింపుమని నీవు దేవుని ప్రార్థింపుము." అని తండ్రిని కోరెను. ఇటుకలవ్యాపారము చేయువానికిభార్యయైనచిన్నకూఁతురు "నాయనా ఎండలెక్కువగానుండుటచేతమా యిటుకలు చక్కఁగా నెండుచున్నవి. ఇంకను గొంతకాలము మాయిటుక లెండునటులను మంచియెండలు కాచిన బాగుండును కాఁబట్టి వెంటనే వానలు కురిపింపకుండుమని నీవు దేవుని ప్రార్థింపుము." అని తండ్రినికోరెను. అప్పుడతఁడాచిన్నకొమార్తెనుజూచి

'అమ్మా! నీవు వానలు కురియకుండునట్లు ప్రార్థింపు మనుచున్నావు. నీయక్కగారు వానలు కురియునట్లు ప్రార్థింపు మనుచున్నది. ఇట్లు పరస్పరవిరుద్ధములయినకోరికలు కోరుచున్నమీయిరువురిలో నే నెవ్వరికోరికను మన్నింతును?' అని యడిగెను.

గీ. స్వప్రయోజనమునుబట్టి సర్వజనులు
వాంఛచేయుదు రాత్మలాభంబె యెపుడు.
సర్వసముఁడైనదేవుఁడో సకలజనుల
క్షేమ మారసి తగినట్లు క్షేమ మిచ్చు.

౧౪౩. గాడిద, దానినీడ.

—)o(—

ఇద్దఱు బాటసారు లొకయూరికిఁ బ్రయాణమయిపోవుచుండిరి. వారిలో నొకని యొద్ద నొకగాడిద యుండెను. కొంతదూరము దారి సాగినతరువాత రెండవమార్గస్థుఁడలసి నడవలేక తోడివానివద్ద నద్దెకు పుచ్చుకొని గాడిదమీఁద నెక్కిపోవుచుండెను. ఈప్రకారముగా మఱికొంతదూరము పోయినపిమ్మట వాఁడా గాడిదను దిగి దాని నీడలోఁ గూరుచుండెను. ఇంతలో గాడిదయొక్క యజమానుఁడు వచ్చి కలిసికొని తన్నుఁగూడ దానినీడలోఁ గూరుచుండ నియ్యవలసినదని రెండవవాని నడిగెను. ఆ గాడిదయొక్క నీడ యొక్కనికిమాత్రమే సరిపోవునదిగా నున్నందున, వాఁడు తానద్దెకుఁ

బుచ్చుకొన్న గాడిదయొక్క నీడ తనయొక్క నిదే కాని యందితరులకు భాగము రాదని చెప్పి యజమానునికి తా వియ్యక నిరాకరించెను. అంతనుపయిని సొంతగాఁడు తాను గాడిదనుమాత్రమే యద్దె కిచ్చితినిగాని దానినీడ నియ్యలేదని యొకయవ్యుత్పత్తియుక్తి కల్పించి తగవులాడ మొదలుపెట్టెను. ఈవిధముగా నారంభమయినవివాద మంత కంతకు ముదిరి మాటలనుండి చేతలకు దిగఁగా, వారిద్దఱును లేచి ముష్టియుద్ధమున కారంభించిరి. ఈసందడిలో గాడిద సందు చేసికొని కాలికొలఁదిని పరుగెత్తి వారి ముష్టియుద్ధము ముగియములోపల వారిదృష్టిపథమును దాఁటిపోయెను.

గీ. పుడమిలోపలఁ గొందఱు పురుషవరులు
నిర్నిమిత్తంబుగా పట్టినీడకొఱకుఁ
గయ్యమాడుచు మున్నున్నగట్టిసొత్తు
గూడ దానికై పోఁగొట్టుకొందు రహహ

---

౧౭౭. విగ్రహముల విక్రయించుపురుషుఁడు.

—)o(—

ఒకానొకయాచార్యపురుషుఁడు బీదతనముచేత బాధపడుచు విక్రయించుట కయి తనయింట నున్నయొక రాగివిగ్రహమును దీసికొనివచ్చి కనఁబడినవారి కెల్లను జూపి "ఓభక్తాగ్రేసరులారా ఈవిగ్రహము నొద్ద నుంచికొని కొలుచు చుండువారికి మహైశ్వర్యము పట్టును. ఇంతమహిమగలయీ యమూల్య విగ్రహమును మీకల్పక్రయ మున కమ్మెదను. మీలో నెవ్వరైననుదీనినిశీఘ్రముగాఁ గొనిభాగ్యసంపన్నులుకండు." అని యందఱికిని హితబోధ చేయఁజొచ్చెను. అప్పు డక్కడనున్నవారిలో నొకబుద్ధి మంతుఁ డాగురూపదేశము విని దాపునకువచ్చి గురువందనముచేసి "స్వామీ! అటు వంటి యైశ్వర్యదాయకమయినదివ్యవిగ్రహమును తమయొద్దనే యుంచుకొని యది ప్రసాదించెడియైశ్వర్యమునంతను తామే యనుభవింపక యంతస్వల్పధనమున కితరుల కేల విక్రయించెదరు?" అని యడిగెను. "ఈక్షణముననే నా కిప్పుడు కొంతసొమ్ము కావలసియున్నది. ఈదేవత చిరకాల మారాధించినఁగాని ధనమియ్యదు." అని యా చార్యుఁడాతని కుత్తరము చెప్పెను.

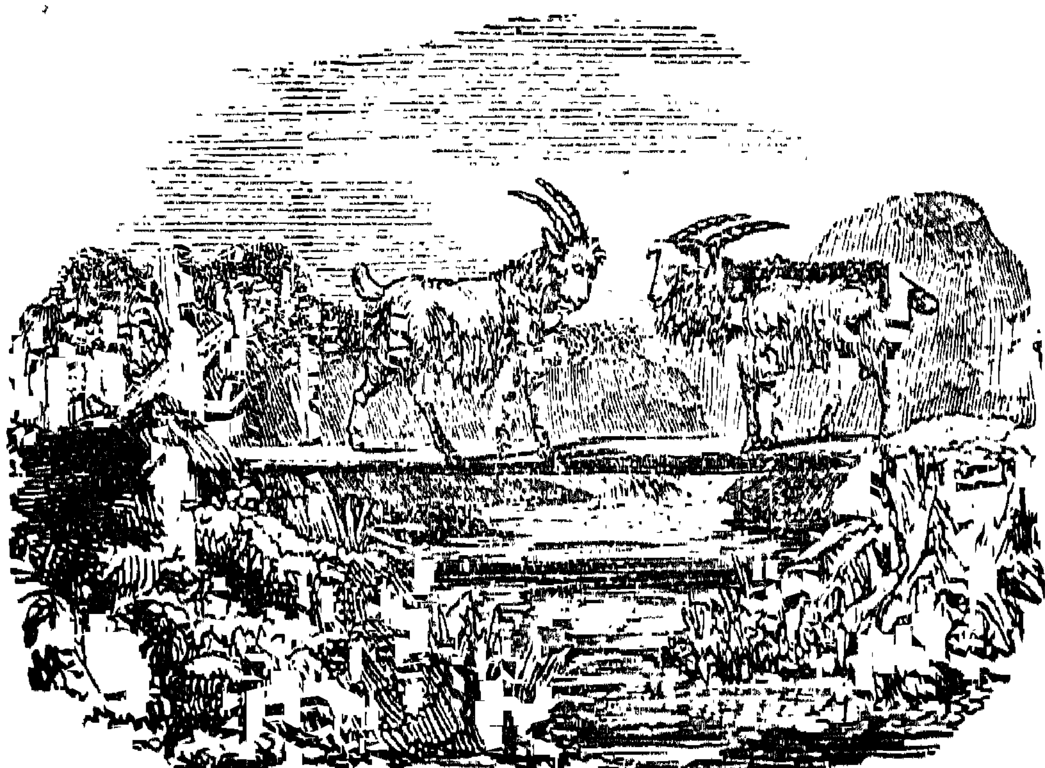
గీ. అబ్బు సిరి మంత్రతంత్రాళి నంచుఁ జాటి
యమ్ముచుందురు వాని వంచకు లన్యులకును.
అదియె నిజమైన, సిరి తామె యనుభవింప
కేల రాగికాసుకు విక్రయింపవలయు?

౧౪౫. కుంటివాఁడు, గ్రుడ్డివాఁడు.

ఒకకుంటివాఁడును గ్రుడ్డివాఁడును పూర్వ మొకసారి యొకగ్రామమునకు పోవలెనని బయలుదేఱిరి. కుంటివాఁడు మెల్లగా కుంటుచు కొంతదూరము నడిచి నడువలేక యొకచెట్టుక్రిందఁ గూరుచుండెను. గ్రుడ్డివాఁడును తడవుకొనుచు త్రోవ పొడుగునను దెబ్బలు తగిలించుకొనుచు నడిచివచ్చి యాచెట్టుకడకే చేరెను. ఇద్దఱును నొకచోటఁ జేరి యెక్కడకిఁబోయెదవని యొండొరుల నడిగి యిరువురును నొక్కయూరికే పోవలసినవారుగాఁ దెలిసికొనిరి. వారిలో గ్రుడ్డివాఁడు "నేను పోవలసినగ్రామ మిచ్చటికి క్రోసెడుదూరమే యున్నను నేను నడచుటకు శక్తుఁడ నయి యున్నను త్రోవ కనఁబడక పోవుటచేత పోలేకున్నాను" అని పలికెను. కుంటివాఁడు తాను త్రోవను చూడఁగలిగినను కాలు లేకపోవుటచేత నంతదూరము చంకకఱ్ఱలతో నడవలేకున్నానని చెప్పెను. అప్పుడు వారిద్దఱును కొంతసేపాలోచించి యొక యుపాయము కనిపెట్టి కుంటివాఁడు గ్రుడ్డివానిబుజముమీఁద నెక్కి త్రోవ చూపునట్లును గ్రుడ్డివాఁడు కుంటివానిని తనవీఁపుమీఁద నెక్కించుకొని నడచిపోవునట్లును, తమలో దా మొకయేర్పాటు చేసికొని యాప్రకారముగాఁ జేసి యుభయులును సుఖముగా గమ్యస్థానమును జేరిరి.

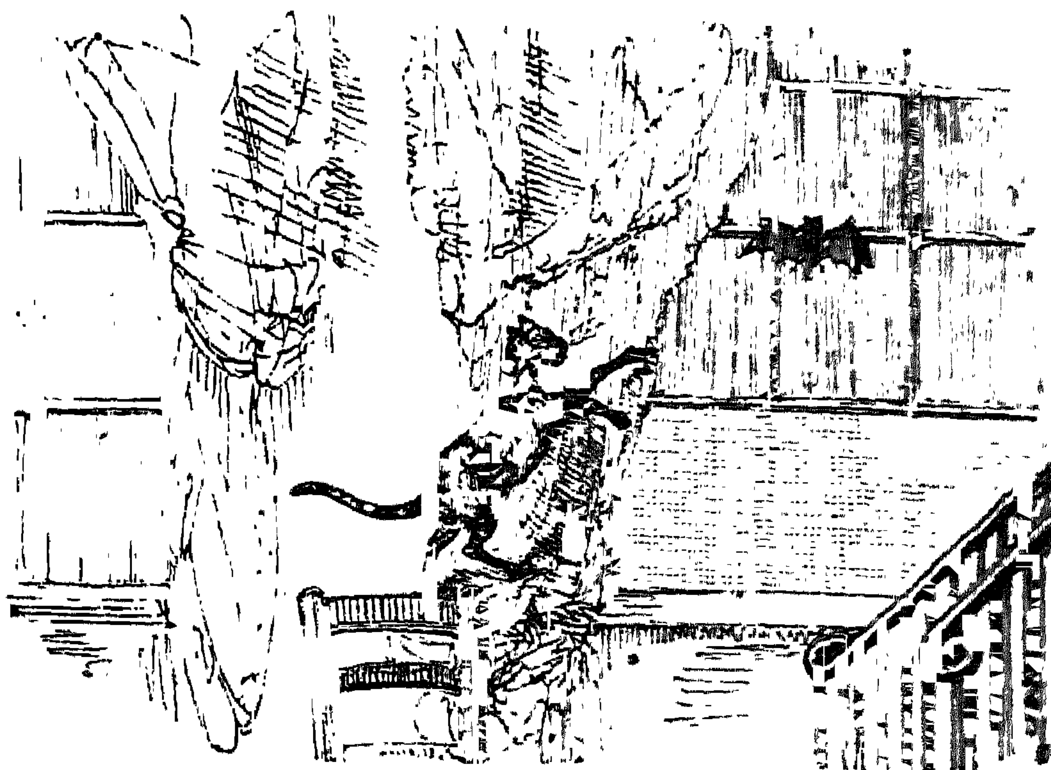
గీ. అంగహీనులు సహిత మన్యోన్యశరణు
లగుచు సాధించుకొనవచ్చు స్వార్థములను.
కావునను నంగవైకల్యకారణమున
మానవుఁడు చేతనౌపని మానరాదు.

౧౪౬. రెండుమేఁకలు.

ఒకనాఁడు రెండుమేఁకలు చెఱియొకవైపునుండియు వచ్చి యొకకాలువగట్టు చేరెను. ఈవలనుండి యావలకు కాలువమీఁద నడ్డముగా నొకబల్లచెక్క వేయఁబడి యుండెను. ఆబల్లచెక్క మిక్కిలి సన్నముగా నుండుటచేత నొక్కసారి యొక్క మేఁకదక్క రెండును దానిమీఁదనుండి నడచుట కనుకూలపడకుండెను. అయినను మేఁకలు మిక్కిలి గర్వముకలవై తమలో నొకదానిని ముందుగా కాలువ దాఁటిపోనీక యొకసారియే రెండును చెఱియొకప్రక్క నుండియు బల్లమీఁది కెక్కివచ్చి మధ్యగా తారసించెను. ఈబల్లమీఁదినుండి కాలువను దాఁటుటకు నీ కెంతస్వాతంత్ర్యమున్నదో నాకు నంతస్వాతంత్ర్య మున్నదనియు, ఈబల్ల నీయొక్కదానినిమిత్తమే వేయఁబడి యుండలేదని రెండనదియు, కొంతసేపు తగవులాడి యొకదాని నొకటి త్రోసికొని రెండును కాలువలోఁ బడి మృతినొందెను. మఱికొంతసేపటి కాప్రకారముగానే మఱి రెండుమేఁకలు చెఱియొకవైపునుండియు నాకాలువగట్టునకు వచ్చి యొకసారియే బల్లమీఁది కెక్కి కాలువనడుమ తారసించుట తటస్థించెను. అవి మిక్కిలి సాధుస్వభావము కలవగుటచేత వెనుకటివానివలె పోట్లాడక తమలో నొకటి వెనుకకు పోవలెనని యెంచి యాయిరుకుబల్లమీఁద తిరుగుట కవకాశము చాలక యాలోచించి యొకటి బల్లమీఁద పరుండి రెండవదానిని మెల్లగా తనమీఁదినుండి దాఁటిపొమ్మని చెప్పెను. అట్లుచేసి రెండును సుఖముగా కాలువ దాఁటి తమదారిని తాము పోయెను.

గీ. గర్వమున నొండొరులతోడఁ గలహమాడు
నల్పబుద్ధులు చెడిపోదు రవనియందు;
గర్వపడ కొండొరులతోడఁ గలసి మెలసి
బ్రతుకు బుద్ధిమంతులు బాగుపడుదు రెపుడు.

౧౪౭. పిల్లి, గబ్బిలము.

—— o ——

ఇంటనున్న పెంపుడుచిలుకను చంపినందున యజమానుఁడు [illegible] కంటఁబడినపక్షమున తన్ను చావఁగొట్టెద నని మహాకోపముతో [illegible] పిల్లి భయపడి పాఱిపోయి యొకమూలను దాఁగి దేవుని ధ్యానించి "స్వామీ! [illegible] న నీయాపదనుండి తప్పించినపక్షమున నే నికముం దెప్పుడును [illegible] పక్షులను భక్షింపను'' అని మ్రొక్కుకొనెను. యజమానుని కోపము [illegible] మరణశిక్ష తప్పిపోయినతరువాత నొకనాఁడు పిల్లి గదిలో పెట్టె [illegible] యుండఁగా గబ్బిల మొకటి వచ్చి పెట్టెమీఁదవాలెను. అప్పుడాఁక [illegible] వెనుక తాను మ్రొక్కుకొన్నమ్రొక్కుబడి యొకమూలను మనస్సున [illegible] పిల్లి కొంతసే పేమిచేయుటకును తోఁచక యాలోచించి, [illegible] కనిపెట్టి సందేహ నివారణము చేసికొని నోటిలో పండ్లున్న [illegible] పూర్ణముగా పక్షి కానందున దానిని వధించుట దోషము కాదని నిశ్చయించి [illegible] యెగిరి పట్టుకొని దానిని భక్షణము చేసెను.

గీ. స్వార్థపరతను ధర్మబాహ్యంపుఁబనులు
చేయఁగాఁ దాము జనులు వాంఛించునప్పుడు
ధర్మసూక్ష్మతలంచు వ్యర్థంబు లైన
భేదములుపెట్టి చొత్తురు విపథమందు.

——

౧౮౮. బాలుఁడు, భాగ్యదేవత.

—o—

ఒకనాఁడు బాలుఁ డొకఁడు నూతియంచుపైని పరుండి నిద్రపోవుచుండెను. అదృష్టదేవత వానిని దూరమునుండి చూచి దాపునకు వచ్చియాచిన్నవానినికొట్టిలేపి ‘‘ఓబాలుఁడా! నీ వీయపాయకర మైనస్థలమును విడిచి నిరపాయ మైన మఱియొక చోటికిఁ బోయి హాయిగా నిద్రింపుము. ప్రమాదవశమున నీ విప్పుడీనూతిలోఁగూలిన పక్షమున, లోకులు నీతప్పిదమును కనిపెట్టలేక యీయాపదను నిష్కారణముగా నా కారోపించి నామీఁద లేనినింద మోపుదురు. కాఁబట్టి నాయందనుగ్రహించిశీఘ్రముగా లేచి పొమ్ము.’’ అని వాని నక్కడనుండి పంపివేసెను.

గీ. ప్రజలు తమదోషముననె విపత్తు లొంది
నిలుపుదు రదృష్టదేవతతలను దప్పు.
ధరణిఁ దమకీడు మేళ్ళకుఁ దామె కాని
కాదు భాగ్యదేవత యెందుఁ గారణంబు.

---

౧౮౯. తపస్వి, భల్లూకము.

—o—

ఒకానొకతాపసుఁ డొకయెలుఁగుబంటి కుపకారము చేయఁగా, ఉపకార స్మృతి కలదయి యాభల్లూక మాతనియొద్ద నివసించి సేవచేయుచుండుటకయి సెలవు వేఁడుకొనెను. ఆతపస్వి దాని ప్రార్థననంగీకరింపఁగా, ఎలుఁగుబంటి ప్రతిదినమునా తని కుపచారము చేయుచు నతఁ డున్నగుహలోనే యుండెను. కొంతకాలమీప్రకా రముగా నుండఁగా నతఁ డొకనాఁటిమధ్యాహ్నమున నెండబడలికచేతతనగుహలో

నడచిపోవుచున్నప్పు డెలుఁగుబంటి దాపునఁ గూరుచుండి యీఁగలు మొగముమీఁద వాలకుండ తోలుచుండెను. అది యెన్నివిధములఁ దోలినను పోవక యొక యీఁగ మరలమరల వచ్చి యాతనిమొగముమీఁద వాలుచు వచ్చెను. "ఈసారి నిన్ను చంపెదను చూడు." అనిపలికి యెలుఁగుగొడ్డు ముక్కుమీఁద వాలియున్న యీఁగ మీఁది కోపముచేత నాతనిముక్కుమీఁద తనచేతికోలఁదెబ్బ మంచి యుద్దేశముతోనే యొక్కచఱపు చఱచెను. ఈఁగ యాచఱపుతో చచ్చెను గాని గోళ్ళు గ్రుచ్చుకొనుట చేత తపస్వియొక్క మొగము గాయపడి యాతనికి మిక్కిలి బాధ కలిగించెను.

గీ. చెలులఁ గా బుద్ధిహీనులఁ జేర్చుకొన్న
మంచియుద్దేశములతోనె మనకు వారు
తెలివిలేమిని నహితంబు సలుపవచ్చుఁ
గాన, మూర్ఖులతో మైత్రి పూనరాదు.

౧౫౦. బీదవాఁడు, కొడుకు, గాడిద.

ఒకబీదవాఁడును వానికొడుకును విక్రయించుటకయి తమగాడిదను సంతకు తోలుకొని పోవుచుండిరి. ఇట్లు పోవుచుండఁగా దారిలో నూతియొద్ద నీళ్ళుతోడు కొనుచున్నకొందఱుస్త్రీలు వారినిజూచి తమలోఁదాము నవ్వుకొని "అక్కలారా! ఇటువంటి బలిసినగాడిదను వెంటఁబెట్టుకొని తాము దానిమీఁద నెక్కక కాళ్ళునొప్పి కొనుచు క్రింద నడుచుచున్న యీబుద్ధిహీనులవంటివారిని మీ రెన్నఁడైనఁ జూచి నారా?" అని ముక్కులమీఁద వ్రేళ్ళునైచుకొని యాశ్చర్యపడసాగిరి. ముసలివాఁడా యమ్మలక్కలమాటలు విని వెంటనే తనకొడుకును గాడిదమీఁద నెక్కించి తాను దానిప్రక్కను నడచి పోవుచుండెను. అటుతరువాతఁ గొందఱుముసలివాండ్రు వాని

కెదురుపడి "ఈకాలములో పెద్దలయెడ నెవ్వరికిని గౌరవములేదు. నడువ సత్తువలేని తనతండ్రిని ముసలివాఁడని చూడక క్రింద నడపించుచు తానుమాత్రము సుఖముగా గాడిదమీఁద నెక్కి యీసోమరికుఱ్ఱవాఁ డెట్లు నిర్విచారముగాఁ బోవుచున్నాఁడో చూడుఁడు. ఓబుద్ధిమాలిన బాలుఁడా! పిక్కబలముగల నీ వింతట నైనను గాడిద మీఁదినుండి దిగి శోషిల్లుచున్న యీవృద్ధుని గొంతసేపు దానిమీఁద నెక్కనిమ్ము." అనిమందలించిరి. అట్టుపిమ్మట ముసలివాఁడు తనకొడుకును గాడిదమీఁదినుండి దింపి తాను దానిపై నెక్కిపోవ మొదలుపెట్టెను. ఇంతలోఁ గొందఱుబాలురు వారి కెదురుగావచ్చి "ఓనిర్దయుఁడా! ఈపసివానిని కాళ్ళకు నెత్తురు దిగునట్లుగా క్రింద నడిపించుచు తుందులావుగ నీవు గాడిదమీఁద నెక్కిపోవుటకు నీకెట్లు మనను వచ్చి నది?" అని కేకలువేసిరి. అంతట ముసలివాఁడు తనకొడుకునుగూడ తనవెనుకనుగాడిద మీఁద నెక్కించుకొని యూరికిఁ బోవుచుండెను. ఈవిధముగా వా రూరిచేరువకుఁ బోవునప్పటికి మఱియొకగుంపు వారిని గలిసికొని "ఈగాడిద యెవరిది?" అని యడిగిరి. "మాదే" అనివారుచెప్పిరి. "మీదే యయినపక్షమున మీరిద్దఱు దీనిమీఁద నెక్కి యుండరు. ఈబక్కగాడిదమీఁద మీరిద్దఱెక్కి మోపించుకొని పోవుటకంటె మీరిద్దఱునుజేరి యీగాడిదను మోచుకొనిపోవుటమాబుద్ధికియుక్తముగాఁ గనుపట్టుచున్నది." అని వారాతండ్రికొడుకులను పరిహాసము చేసిరి. అందఱిని సంతోషపెట్టవలె నన్న యాశచేత నాముసలివాఁడు తోడనే తాను గాడిదమీఁదనుండి దిగి కొడుకును దింపి త్రాళ్ళుతెచ్చి యాగాడిదకాళ్ళం గట్టి నడుమ నొకగడ తగిలించి యిరువురును చెఱియొకకొనను బుజములమీఁదఁ బెట్టుకొని యూరిబయల నున్నవంతెనమీఁదినుండి యాగాడిదను తలక్రిందుగా మోచుకొని పోవుచుండిరి. అప్పుడు జను లావింతను జూచి యద్భుతపడి చప్పటలు చఱచి యఱవసాగిరి. ఆకేకలకు బెదరి యాగాడిద కాళ్ళ నిగుడఁదన్ని కట్లు తెంచుకొని క్రింది కాలువలోఁబడి చచ్చెను. అది చూచి యావృద్ధుఁడు తనబుద్ధిహీనతకు పశ్చాత్తాప పడి, స్వబుద్ధి ననుసరించి నడవక యెల్ల వారిని మెప్పింపవలెనని ప్రయత్నించుటకంటె వెఱ్ఱి వేఱొకటిలేదని తెలిసికొని, గాడిద పోయినందుకు ఖేదపడుచుఁ గొడుకుతోడఁగూడ నింటికి నడిచెను.

గీ. ప్రజల నందఱ సంతోష పఱుపఁ గోరి
యెల్లరకు నింపుగ మెలంగ నెంచువాఁడు
పదప నెవ్వరి సంతోష పెట్టలేక
యన్నిటికిఁ జెడ్డమతిహీనుఁ డగును జుమ్ము.

౧౫౧. తోడేలు, మేకపిల్ల.

——:)0(:——

కావలికుక్కలు చెట్లక్రింద శయనించి యుండఁగా, మేకలమంద యొక దొడ్డిలో మేయుచుండెను. అందొక మేకపిల్ల యాటలసందడిని మందనువిడిచి దూరముగాఁ బోయి కంచెవద్ద నిలుచుండెను. అప్పు డొక్కయక్కతోడేలు కుక్కలభయము చేత లోపలికిఁ బోవుటకు సాహసింపలేక వెలుపలనుండి తొంగిచూచుచుండెను. దానిని జూచి మేకపిల్ల "నీ విక్కడ నేమి వెదకుచున్నావు?" అని యడిగెను, "నాకేమియు లేదు. నాలుగు గడ్డిపోచలు గొనిపోవుటకు వచ్చి చూచుచున్నాను. సంతృప్తి గలవానికి స్వచ్ఛందముగా మొలచినగడ్డిపరకలు నాలుగు నోటవేసికొని యేటినీరయినను పుడిసెడు త్రాగిన కడుపు నిండదా! జానెడుపొట్టకయి యేల యాయాస పడవలెను! నే నిప్పుడు చెప్పినటువంటియల్పాహారముతో తృప్తిపొంది యుండెదను; మీజాతిని జూడఁగా నా కత్యంతసంతోషము కలుగుచున్నది." అని తోడేలు చెప్పెను. "నీవు మాంసభక్షణము చేయుదు వని మాపెద్దలు చెప్పుచుందురే! అది సత్యము కాదా?" అని మేకపిల్ల మరల నడిగెను. "మీవారు చెప్పినట్లు పూర్వము నేను మాంసాహారము గొనువాఁడనే కాని యీనడుమ వేదాంతోపదేశము పొంది యుదర పోషణమునకయి హింసాకర్మము చేయుట పాప మని రోసి జలపర్ణమాత్రభక్షణముచేత దేహయాత్ర చేయుచు నాకుఁ గలిగినదానిలో నింత నీవంటియతిథ్యభ్యాగతులకుఁ బెట్టుచు సంతుష్టుఁడనయి వనవాసమున కాలముగడపుచున్నాను. నీవొక్కసారి యీవలికి వచ్చి నావలన నతిథిసత్కారమును బొంది మరలఁ బొమ్ము. నీవంటివానికుక్షిలో నాచేతి దొక్కతృణము పడినపక్షమున నేను కృతార్థుఁడ నగుదును." అని తోడేలు

దాని నాతిథ్యమునకుఁ బిలిచెను. లోకానుభవము లేకపోవుటచే మేఁకపిల్ల దానిమాయ మాటలు నమ్మి మోసపోయి యీవలికి వచ్చి యామాయవేదాంతిచేత భక్షింపఁబడియెను.

గీ. పూని లోకానుభవశూన్యు లైనవారి
మోస మొనరించి తమపొట్ట పోసికొనఁగ
వెదకుచుందురు వంచకుల్ నృకము లట్లు ;
కావున మనీషు లవ్వారిఁ గదియరాదు.

---

౧౫౭. నౌకాధికారి, యాత్రికుఁడు.

——:)o(:——

ఒకఁడు సముద్రప్రయాత్ర చేయుచుండఁగా నోడ కొంతదూరము పోయినపిదప వాత నడిసముద్రములో గొప్ప గాలివాన పట్టెను. అప్పుడు తరంగములు పర్వతోపమానములుగా లేచి సముద్రము నల్లకల్లోలము చేయఁగా మహోవాయుపథమందలిగాలిపటమువలె నావ యల్లల నాడుచుండుట చూచి యెల్లవారును ప్రాణములమీఁది యాశ విడలుకొని యోడ పగులు నని నిశ్చయించుకొని యుండిరి. అయినను దామాసమయమునందు భయపడక నౌకాధికారియు నావికులును మహోత్సాహముతోఁ బనిచేయుచుండిరి. ఇట్లు కొంతసేపు జరిగినపిమ్మట నీశ్వరానుగ్రహమువలన గాలి చల్లారఁగా నెల్లవారికిని మగల ప్రాణములమీఁదియాశ కలుగ నారంభించెను. గాలి శాంతిపొందిన తరువాత నోడలోనున్నయాత్రికుఁడు మెల్లగా నౌకాధికారియొద్దకు పోయి "అయ్యా! మీతండ్రిగా రేమి పనిలోనుండిరి?" అని యడిగెను. ఈయోడ కధికారిగా నుండెనని యతఁ డుత్తరము చెప్పెను. ఆయన యెక్కడ మృతినొంది రని మరల యాత్రికుఁ డడిగెను. మాతండ్రిమాత్రమే కాక మాతాతకూడ సముద్రముమీఁదనే కొలువుచేసి యోడమీఁదనే మృతినొంది రని యతఁడు చెప్పెను. "మీతండ్రితాతలకు ప్రాణోపద్రవము తెచ్చినయీసముద్రముమీఁద వాసముచేయుటకు మీకు భయమగుచుండ లేదా?" అని యాత్రికుఁ డడిగెను. "నాకణుమాత్రమును భయములేదు. మీతండ్రిమాత్రము చావ లేదా? అతఁ డెక్కడ మృతినొందినాఁడు?" అని యాయోడయధికారి యాత్రికునకు ప్రశ్నవేసెను. "అతఁడు మాయింటపాన్పుమీఁద సుఖముగ ప్రాణములు విడిచినాఁడు" అని యాత్రికుఁ డుత్తర మిచ్చెను. "మీతండ్రి పాన్పుమీఁద పోయినప్పుడు పాన్పుమీఁద పవ్వళించుటకు నీవు భయపడుచున్నావా! సముద్రముమీఁద వాసముచేసినను భూమిమీఁద వాసముచేసినను పుట్టినవాఁ డెల్ల నవశ్యముగా గిట్టవలసినదే. ఈశ్వర ప్రసాద మున్నయెడల నెక్కడ నున్నను భయము లేదు." అని యానౌకాధికారి చెప్పెను.

గీ. అవనియందున్న సాగరమందు నున్న
జనుల సమముగా రక్షించు సర్వభర్త,
ఎచట నున్నను భయమించుకేని పడక
యెల్లరు స్వధర్మమును నిర్వహింప వలయు.

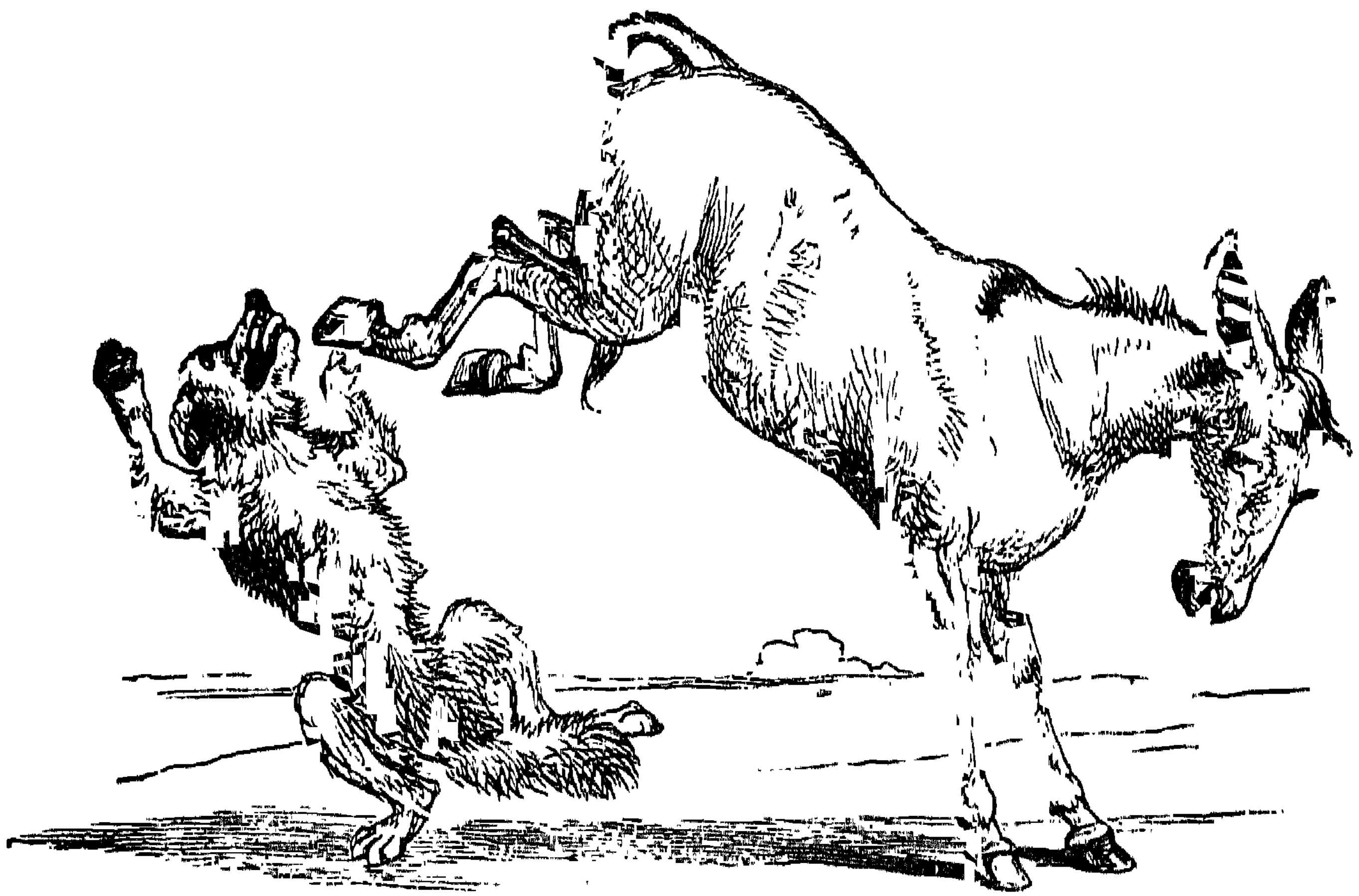

౧౪౩. మద్దిచెట్టు, ముండ్లపొదలు.

— ౦ —

తిన్నఁగా పై కెదిగియున్న మద్దిచెట్టొకటి తనచుట్టుపట్లనున్న పొదలను నిక్కి చూచి గర్వముతో "ఓచిఱుపొదలారా! నేనీయడవిలోఁగలవృక్షము లన్నిటిలోను చక్కనిదాన నయియెట్టిమహోన్నతస్థితి నొందియున్నానో చూచితిరా? నాకొమ్మ లాకాశమునంటి యేజంతువునకును ముట్టరాకున్నవి. నేనిట్టిశ్లాఘ్యపదవి ననుభవించుచుండఁగా, మీరు భూమినుండి నిలువెడెత్తయినను తలయెత్తుకొని లేవలేక దురవస్థ పడుచున్నారు. ఈప్రాంతములఁ దిరుగుగొఱ్ఱెలును మేఁకలును మీయాకులను మేసి మిమ్ముఁ దలయెత్తనీకున్నవి. మీదురవస్థను జూడఁగా నాకు పరితాపము గలుగుచున్నది." అని పరిహాసము చేయఁ జొచ్చెను. దానిగర్వోక్తులు విని యొకముండ్లపొద "ఓవృక్షమా! మాస్థితి నీకు నేఁడు పరిహాసాస్పదముగాకనఁబడుచున్నది. రేపు బోయవాఁడు గొడ్డలిచేతఁబూనివచ్చి కట్టెలకయి నీమొదలునఱకనారంభించినప్పుడు మనయిరువురిలో నెవ్వరిస్థితి కెవ్వరుపరితాపపడవలయునో నీవే తెలిసికొందువు. వేగిరపడక రెండుదినము లోపికపెట్టుము." అని ప్రత్యుత్తరము చెప్పి దానికి గర్వభంగము కలిగించెను.

గీ. కొలఁదివారలకునుబోలె గొప్పవారి
కాపదలు వచ్చుఁజుమ్ము కాలాంతరమున.
కావునను లోకమునఁ దామె ఘనుల మనుచుఁ
బరులదుస్థితిఁ గని తూలఁబలుకరాదు.

౧౫౮. గాడిద, తోడేలు.

———:0:——— —

గాడిదయొకటి యొకపొలములో మేయుచుతన్ను పట్టుకోవలెననితోడేలొకటి చేరవను తనవంక వచ్చుచుండుట చూచి తప్పించుకొనుట కొకయుపాయ మాలోచించి కాలెత్తెత్తివేయుచు వెంటనే తాను కుంటిదయినట్లు నటింపసాగెను. అంతట తోడేలు దాపునకు వచ్చి యది యిఁక పాఱి పోలేదనితలఁచి యేలకుంటుచున్నావని కుశలప్రశ్నము వేసెను. తానొక కంచె దాఁటిపోవునప్పుడు కాలిలో నొకమోఁడు విఱిగె నని చెప్పి, తన్ను భక్షించునపుడు గొంతులో గ్రుచ్చుకొనిబాధపెట్టకుండుటకయి యామోఁడును ముందుగాఁ నూడ దీయవలసినదని యాగాడిదతోడేలును వేఁడుకొనెను. తనక్షేమమునిమిత్తమని చెప్పిన యాపనికి తోడే లొప్పుకొని దానికాలెత్తి చూపుమని చూచి తలవంచి మోఁడెక్కడగ్రుచ్చుకొన్నదో శోధించుచుండఁగా, గాడిద వెనుకటికాళ్ళతో మూతిపండ్లూడునట్లుగా దానినొక్కతన్నుతన్ని క్రిందఁబడవైచి పరుగెత్తెను. తోడే లాదెబ్బతో సొమ్మసిల్లి వెనుక కొఱగి మరలలేచికూరుచుండి నోటినుండి నెత్తురుకాఱ బాధపడుచు "ఇఁకముం దెప్పుడును జోలిమాలిన పనులకు పోకుండు నట్లుగా నా కీగాడిద మంచిబుద్ధి చెప్పినది. నాతండ్రినాకొక్క జంతుమారణవిద్యనుమాత్రమే నేర్పినప్పుడు నాకు తెలియనివ్రణవైద్యములోనే నేల ప్రవేశింపవలెను?" అని తలపోయు చుండెను.

గీ. తనకుఁ గర్తవ్య మైనట్టిపని నెతాను
జూచుకొనక యాధిక్యంబుఁ జూపఁ గోరి
జోలిమాలినపనులకుఁ జొచ్చె నేని,
నరుఁడు లాభంబు గోల్పోయి నష్ట మొందు.

———

౧౫౫. కోఁతి, దానిపిల్లలు.

—:o:—

ఒకకోఁతికి రెండుపిల్లలు పుట్టెను. తల్లి యారెంటిలో నొకదానియం దక్క ప్రేమ గలదయి దానిని మిక్కిలి గారాబముతోఁ బెంచుచు రెండవదానిని తిన్నఁగాఁ జూడక యనాదరము చేయుచుండెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁ డాకస్మికముగాఁ గొందఱు వేఁటగాండ్రు కుక్కలను వెంటఁబెట్టుకొని యాస్థలమునకు వేఁటకురాఁగా, కోఁతి వారినిజూచి భయపడి తత్క్షణమే పాఱిపోవలసిన దయ్యెను. అట్లాత్మరక్షణార్థము పరుగెత్తునప్పుడు సహితము తనముద్దులబిడ్డను మఱచిపోక యాకోఁతి దానిని పదిలముగాఁ దనవీపుమీఁద నెక్కించుకొనెను. నిరాకరింపఁబడిన రెండవపిల్లకూడ స్వాభావికమైనప్రాణభీతిచేత పరుగెత్తుకొని వచ్చి యప్పుడే వెనుకనుండి తల్లివీపుమీఁద నుఱికెను. ప్రాణార్థియై పరుగెత్తుచున్న వేగిరపాటుచేత కన్నుగానక తల్లివీపుమీఁద నున్నతనబిడ్డలలో నొకదాని నింకొకదానినిగా భ్రమించి మహాకోపముతో తనకూరిమిబిడ్డనే చేతులతో నందుకొని నేలమీఁద వేసి కొట్టిచంపెను. అందుచేత తల్లిచేత ద్వేషింపఁబడుచువచ్చినపిల్లయే తల్లివీపును గట్టిగా నంటిపెట్టుకొనియుండి సర్వాపాయములను తప్పించుకొని కుక్కలవాతఁ బడక బ్రతుకఁ గలిగెను.

గీ. ప్రియసుతుల గొందఱం దతిప్రేమ చూపి
భ్రష్టులనుజేయుదురు కన్నవారె వారి.
అధికముగఁ గూర్మి చూపనియట్టిసుతులె
బాగుపడుదురు తఱుచు సద్వర్తనమున.

---

౧౫౬. జంబుకము, మార్జాలము.

—(:o:)—

కాలముగడపిననక్కయు పిల్లియు కలిసి యాత్రచేయుచు త్రోవలో పొద్దు జరుగుట కయి నీతివిషయమయినసంభాషణమారంభించెను "సమస్తసద్గుణములలోను భూతదయ మహోత్కృష్టమయినది. మిత్రుఁడా ఈవిషయమున నీయభిప్రాయ మేమి ?" అని నక్కయడిగెను. "నిస్సందేహముగా భూతదయ సర్వోత్తమమైనది. లోకములో భూతదయను మించినధర్మము వేఱొకటి లేదు. దయావిహీనుని జన్మము నిరర్థకము" అని పిల్లి గంభీరభాషణములతో తనయభిప్రాయమును వ్యక్తీకరించెను. ఈవిధముగా నక్కయు పిల్లియు తమపాండిత్యప్రకర్షము గనఁబఱిచి యహింసను ప్రశంసించుచుండఁగా చేరువపొదలోనుండి యొకతోడేలు వచ్చి పచ్చికబయలున మేయుచున్నగొఱ్ఱెలమందమీఁదఁ బడి యొకగొఱ్ఱెపిల్ల మెడ పట్టుకొని యది యెం

యేమ్ప్రచున్నను జాలిపడక చంపి, వాన్నికన్నులయెదుట నేదానిని భక్షించెను. ''ఇది కేవల ఘోరకృత్యము. ఈపాడుపొట్టకయి సాధుజంతువులను హింసించు రాక్షస కృత్యమును మాని కందమూలఫలాదులతో కడుపునింపుకోరాదా?'' అనిపిల్లి వేదాంత వాక్యములు పలికెను. ''ఇది నిశ్చయముగా మహాదారుణకార్యము. జీవహింస యెన్నారికిని కూడదు. అడవిలో మొలచిన యేతృణముతో నైనను జేసెదుపొట్ట పూడ్చుకో వచ్చును.'' అని నక్క మఱింత యుత్సాహముతో పరమార్థవిషయమున ముచ్చటించుచుండెను. ఈరీతిని నిరర్గళధారగా జంబుకమార్జాలవదనగుహలలో నుండిధర్మోపన్యాస ఝరములు ప్రవహించుచుండఁగా నింతలో దయార్ద్రహృదయముగలయా నక్కయొక్క దృష్టి దారిప్రక్క నొక్కగుడిసెముందు నూక తేలుకొని తినుచున్న కోడిమీఁదికి ప్రసరించెను. కోడి నేత్రగోచరము కాఁగానే నక్క భూతదయకు సెలవిచ్చి తనహృదయమునుండి దూరముగాఁ బంపివేసి తాను కోడిమీఁది కుఱికి కన్నుమూసి తెఱచునంత కాలములో దానిని తనగర్భములోనికిఁ బంపివేసెను. అనిమిషమందే బలిసినయెలుకయొకటి గుడిసెలోనుండి యీవలికిరాఁగా జాలిగుండెగలమార్జాలము దానిమీఁది కెగిరి పట్టుకొని తనలోపలి జీవదయాపరత్వమును వెంటనే పైకి సాగనంపి దానిస్థానమున మూషకమును బ్రవేశపెట్టెను.

గీ. పయికి వేదాంతవాక్యముల్ పలుకుచున్న
జంబుకములట్లు నడుతు రసాధుజనులు.
నరుఁ డెప్పుడుఁ జెప్పినట్లె తా నడుచుకొనుచుఁ
బిల్లికిలంబు విడిచి వర్తిల్లవలయు.

---

౧౫౭. మార్గస్థులు, మఱ్ఱిచెట్టు.

—(०)—

ఇద్దఱుమార్గస్థులు మధ్యాహ్నసమయమున దొకయూరికిఁ బోవుచు నెండఁ బడి వచ్చి త్రోవలో నొకమఱ్ఱిచెట్టునీడను విశ్రమించి యలపు తీర్చుకొనుచు నొండొరులతో మాటాడుకొనుచుండిరి. కొంతసేపు సంభాషణ జరిగినతరువాత వారిలో నొకఁడు మఱ్ఱిచెట్టువంకఁ జూచి రెండవవానితో ''ఇదిచెట్లలో నెల్లను మిక్కిలినిష్ఫలమయినది సుమా! జిహ్వ కింపుగా తినుట కొక్కపండయినను లభింపని యిటువంటి పనికిమాలిన చెట్లవలన లోకమున కేమిప్రయోజనము?'' అనియాచెట్టును తిరస్కరించి మాటాడ మొదలుపెట్టెను. రెండవవాఁ డామాటల కౌనౌనని తలయూఁచుచుండెను. అప్పుడాచెట్టు వారిమాటల కడ్డమువచ్చి ''ఓకృతఘ్నులారా! మీరిప్పుడు నానీడలో హాయిగా విశ్రమించి సుఖమనుభవించుచుండి మునిష్ఫలమయినదానినని నన్నే నిష్క-

రణముగా నిందించుచున్నారు. మీ రిప్పు డనుభవించుచున్న దానికంటెను నావలన మీ కధిక ప్రయోజన మేమి కావలెను?" అని పలికి వారి నోరడంచెను.

గీ. పుడమిఁ బలువురు తమయల్పబుద్ధిచేతఁ
దెలియరు స్వలాభకరవస్తువులనె తాము.
అయిన, నుపయోగ పడుచుండు నవనిఁ గలుగు
వస్తుతతియెల్ల నొక్కొక్క పనికిఁ బ్రజకు.

౧౫౮. సింహము, ప్రతిధ్వని.

—)o(—

అరణ్యములో సింహ మొక మృగమును జూచి గర్జించుచు దానివెంటఁబడెను. ఇట్లు వెంబడించుచుఁ గొంతదూరము పరుగుత్తి యొకపర్వతగుహను సమీపించు నప్పటికి మఱియొకసింహ మఱచినట్లు ప్రతిశబ్దము బైలుదేఱెను. ఆశబ్దము విని సింహ మాశ్చర్యపడి నిలుచుండి "నాగర్జనమునకు ప్రతిగర్జనము చేయువాఁ డెవఁడు?" అని కేక వేసెను. "నాగర్జనమునకు ప్రతిగర్జనము చేయువాఁ డెవఁడు?" అనిమాఱుమ్రోఁత వినఁబడెను. "నేనుమృగరాజను" అనిసింహము గంభీరస్వరముతోఁ బలికెను. "నేను మృగరాజను." అని మరల గంభీరనాదము వినవచ్చెను. "ఓరిమూర్ఖుఁడా! చాటున నుండి యఱచక నీవు నిజమైన పౌరుషశాలి వగుదువేని నాయెదుటఁబడి ప్రేలుము." అని మహాగ్రహముతో సింహము బిగ్గరగా నఱచెను. "ఓరిమూర్ఖుఁడా! చాటుననుండి యఱవక నీవు నిజమైనపౌరుషశాలి వగుదువేని నాయెదుటఁబడి ప్రేలుము." అనిమరల బిగ్గరగా ప్రతిధ్వానము వినఁబడెను. ఆమాటలకు జంకి ధైర్యము విడనాడి బిచ్చపడి సింహము దిక్కులుచూడ మొదలుపెట్టెను. ఇదియంతయు దూరమునుండివినుచుండిన నక్కయొకటి యప్పుడుచేరువకువచ్చి నమస్కరించి "ఓమృగకులసార్వభౌమా దేవర

వారిహృదయములో భీతి గలిగించినది తమశత్రువు కాదు. ఇప్పుడు వినఁబడిన యా సింహనాద మాపర్వతగుహనుండి వెలువడిన యేలినవారివాక్యములప్రతిశబ్దము గాని వేఱు గాదు." అని విన్నవించెను.

గీ. భావనాసృష్టములగు నాపత్తులకును
ధీరులును భయంపడుదురు భీరు లట్ల;
కావునను భీతిహేతువు కనఁబడుటనె
దిగులు పొందక సత్యంబు తెలియవలయు.

బోయవాఁడు, వృక్షములు.

—:)o(:—

గీ. వనచరుఁ డొకండు తన కేదొ పలసినట్లు
విపినమును జొచ్చి యెల్లెడ వెదకుచుండ,
వృక్షములు వానిఁ గని "యేమివెతకె" దనుచు
నాదరముతోడ నడిగినఁ నాతఁ డనియె.

గీ. "ఎక్కు వేమియు లేదు. నా కొక్కచిన్న
కఱ్ఱ కావలె గొడ్డలికామకొఱకు.
అంతె" యన, వానిప్రార్థన యల్ప మగుటఁ
దలఁచి వృక్షంబు లొకకఱ్ఱ దాన మొసఁగె.

గీ. కఱ్ఱఁ గైకొని వెడలి యాక్షణమె వాఁడు
దానిఁ దనగొడ్డలికిఁ గామగా నమర్చి,
తనకు దయచూపినట్టియాతరుల నెల్లఁ
... కట్టెలకై నేలఁ గూల్పఁజొచ్చె.

గీ ... యప్డు తక్కినచెట్లఁ జూచి,
... పాత్రవివర్శ లేక

యీకిరాతునకును దాన మిచ్చినట్టి
పాపఫలమెసుం డిది" యని పలికి కూలె.

గీ. ఇతరు లాగిఁ దన్ను యాచించునెడ వివేకి
పాత్ర మెఱిఁగి దానము చేయవలయు నెప్డు.
ఈవి యరయ కపాత్రున కిచ్చునేని,
తనకుఁ దనవారికిని ముప్పు దాన వచ్చు.

గరుత్మంతుఁడు, కాకి.

—:)o(:—

గీ. పర్వతాగ్రంబునందుండి పక్షిరాజు
క్షుత్తుచేఁ దూలి పసిగొఱ్ఱెఁ జూచి క్రింద
గోళ్ళసందున నిఱికించుకొనుచు దాని
గగనవీథికి నెగసెను గ్రమ్మఱంగ.

గీ. చేరువమహీరుహముమీఁదఁ గూరుచుండి
చూచుచుండిన యొక కాకి చోద్య మంది
తాను నటుచేయఁగా నెంచి తత్క్షణంబ
మేయుచుండిన యొక గొఱ్ఱెమీఁద వ్రాలె.

గీ. వ్రాలినంతనె బొచ్చులోఁ బడిగఁ గాళ్ళు
తగులఁకొని యూడి రాకున్న నెగర లేక
గిజగిజను గొట్టుకొనుచుండె గింజుకొనుచు;
గొల్లవాఁడును జరగిన దెల్లఁ జూచి.

గీ. చెంత కరుదెంచి కాకంబుఁ జేయి సాఁచి
పట్టుకొని మెల్లగా గోళ్ళపట్టు తిగిచి,

గుడిసెకును గొంచుఁ జని యాఁడుకొనెడుకొఱకు
వాయసంబును దనపిల్లవాండ్ర కిచ్చె.

గీ. ఆత్మపరశక్తు లరయక స్వాతిశయతఁ
జేతకానట్టిపనులకుఁ జేయి చాఁపి
యధికునట్లు నటించెడి యధమజనుఁడు
ధాత్రిలోపలఁ బరిహాసపాత్రుఁ డగును.

జంబుకము, మార్జాలము.

——:(0):——

గీ. వృద్ధజంబుకమును ముదిపిల్లి కలిసి
యాత్ర చేయుచు దారి నన్యోన్య మిట్లు
నీతివిషయంబులనుగూర్చి నిపుణమతిని
బుధ్యాసంభాషణ మొనర్ప మొదలుపెట్టె.

గీ. ‹‹కోవిదోత్తమ! సర్వసద్గుణములందు
భూతదయ మహోత్కృష్ట మీపుడమిమీఁద.
నీయభిప్రాయ మేమియొ నిక్కముగను
జెప్పు›› మని నక్క వేఁడినఁ జిలి పలికె.

గీ. ‹‹జంబుకోత్తమ యీప్రపంచంబునందు
నొక్కభూతదయయె యుత్తమోత్తమంబు.
దానిసరిపోల్పఁ గలదె సద్ధర్మ మొకటి?
వ్యర్థము దయావిహీనుని బ్రతుకు తలఁప.››

గీ. ఇటు సృగాలమార్జాలంబు లేపుమీఱి
సాధుసల్లాప మొక్కింత సలుపు చుండ,
దండపాదనుండి తోడే లొకండు దుమికి
గొఱ్ఱెపైఁ బడి పడి దానిగొంతు కొఱికె.

గీ. కాంచి మార్జాలపతి ‹‹కటకట! యిదెంత
ఘోరకృత్యము! చెడుపొట్టకొఱకు సాధు
జంతువులఁ జంపు టుచితంబె! శాకమాత్ర
మునను నుదరంబు పూరించుకొనఁగరాదె?››

గీ. అనవుడు సృగాలపతి యిట్టు లనియె ‹‹నకట
యెంత దారుణకౌర్య మీవృకము చేసె!